

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 20

София, петък, 22 декември

1933 г.

25. заседание

Срѣда, 20 декември 1933 година

(Открито отъ подпредседателя Н. Шоповъ въ 16 ч. 15 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	409	гуровки“ работници, останали въ принудителна безработица поради мъртавъ сезонъ, нѣмаша право на обезщетение по закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица. (Трето четене)	410
Питане отъ народния представител Т. Константиновъ до председателя на Народното събрание относно записванията на народните представители като оратори по законопроектите. (Съобщение, развиване и отговоръ)	409	2) за облекчение на длъжниците и заздравяване на кредита (Първо четене — продължение разискванията)	413
Законопроекти: 1) за временно еднократно подпомагане на осигурени при фонда „Обществени осигуровки“ работници, останали въ принудителна безработица поради мъртавъ сезонъ, нѣмаша право на обезщетение по закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица. (Трето четене)		Дневенъ редъ за следващото заседание	436

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Присъжествуватъ нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни представители: Апостоловъ Драгомиръ, Богоевъ Борисъ, Бойчиновъ Михаилъ, Бошнаковъ Тодоръ, Василевъ Григоръ, Ивановъ Борисъ Недковъ, Казанаклиевъ Георги, Калфовъ Христо, Колевъ Петко, Лунговъ Николай, Марчевъ Никола, Мечкарски Тончо, Момчиловъ Стоянъ, Мустафовъ Али, Николаевъ Александъръ, х. Петковъ х. Георги, Петровъ Дойчинъ, Петровъ Никола, Савовъ Николай, Савовъ Сава, Свиначовъ Добри, Стояновъ Георги, Христовъ Димитъръ, Цокковъ Герго и Чернооковъ Георги)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следните народни представители:

На г. Димитъръ Влаковъ — 1 день;
 На г. Стоянъ Момчиловъ — 1 день;
 На г. Петъръ Попивановъ — 1 день;
 На г. Герго Цокковъ — 2 дена;
 На г. Тончо Мечкарски — 2 дена;
 На г. Борисъ Богоевъ — 2 дена;
 На г. Минко Райковски — 2 дена;
 На г. Иванъ п. Рачевъ — 3 дни;
 На г. Али Мустафовъ — 4 дни, и
 На г. Никола Марчевъ — 7 дни.

Постъпило е питане отъ народния представител г. Тома Константиновъ до председателя на Народното събрание съ следното съдържание: (Чете) „Г. председателю! Моля да обясните следното: на 13 т. м. постъпи въ Народното събрание и се раздаде на г. г. народните представители законопроектътъ за облекчение на длъжниците и заздравяване на кредита. Имайки предъ видъ новия правилникъ, азъ се обърнахъ къмъ г. Никола Шоповъ, първиятъ подпредседател на Народното събрание, да ми отговори какъ ще ставатъ записванията на ораторитъ-народни представители по тоя законопроектъ. Той ми отговори категорично: „Записванията ще станатъ, следъ като се раздаде законопроектътъ на народните предста-

вители и предъ самото бюро на Народното събрание, а не въ канцеларията“. Обаче, за мое учудване, когато на 13 азъ поискахъ отъ Васъ да бѣда записанъ въ самото Народное събрание като ораторъ по законопроекта, оказа се, че вече бѣха записани 12 души, и то при началника на канцеларията.

„Моля Ви да отговорите това редовно ли е? И какъ ще става въ бѣдше записването на ораторитъ-народни представители и дали това ще става въ духа на новия правилникъ, за да може да се установи единъ редъ ясенъ и категориченъ, който винаги да бѣде спазванъ отъ председателството, за да не ставатъ безредици и злоупотрѣбления“.

Г. Константиновъ! Азъ съмъ готовъ да Ви отговоря. Ако желаете, развийте питането си.

Т. Константиновъ (нац. с. т): Да, желая да го развия.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Имате думата.

Т. Константиновъ (нац. с. т): Г. г. народни представители! Вчера депозирахъ питане до бюрото на Народното събрание по въпроса за записване на депутатитъ-оратори по законопроектите, поставени на разглеждане тукъ. На 13 този месецъ азъ запитахъ г. Никола Шоповъ, подпредседател на Народното събрание, какъ ще става записването на ораторитъ следъ приемане на новия правилникъ. Г. Шоповъ ми отговаря, че, следъ като се прокара новиятъ правилникъ, който урежда правилата за водене заседанията на Камарата, записването на ораторитъ ще става следъ раздаването на законопроектите, предъ самото бюро на Народното събрание. На другия день, 14 този месецъ, се раздаде законопроектътъ за облекчение на длъжниците и за заздравяване на кредита. Въ сѣщия моментъ, когато се раздаваше законопроектътъ, азъ помолихъ г. Малиновъ да ме запише за ораторъ по този законопроектъ. Той ми отговори, че вече имало записани 12 души. Азъ намирамъ, че този начинъ на записване ора-

торитъ при началника на канцеларията е опасенъ, защото въ много случаи на много депутати може да бѣде отнета възможността да говорятъ по законопроектитъ. Азъ искамъ да се въведе редъ. Сега, следъ като ние приехме новия правилникъ, съ който се цели да се въведе дисциплина и порядъкъ въ Народното събрание, за да може то да работи по-добре и по-бързо, ще трѣбва да има единъ строго опредѣленъ редъ, по който да става записването на ораторитъ, защото, ако това записване става по домашенъ начинъ, при началника на канцеларията, или ако единъ подпредседател на Камарата упражнява единъ редъ, а другъ подпредседател на Камарата упражнява другъ редъ, тогава народнитъ представители нѣма да бѣдатъ сигурни, че ще бѣдатъ записани въ тия 6 души, следъ изказването на които, по правилника, може да се прекратятъ дебатитъ. Споредъ мене, има право да говори най-вече оня депутатъ, който е най-редовенъ въ посещенията на Народното събрание и който преди почване на дебатитъ по известенъ законопроектъ поиска думата направо отъ бюрото на Народното събрание. Азъ намирамъ, че тая практика, която се води вече отъ толкова години — имамъ примѣри като депутатъ презъ две Камари — записванията да ставатъ по домашенъ начинъ, като много претенциозни оратори се налагатъ да бѣдатъ записвани по начини, които не сѣ известни, не трѣбва да продължава. Трѣбва да се приеме единъ другъ редъ: думата да се дава на записанитъ по хронологически редъ. Това е и най-разумното, и най-справедливото. Само тогава въ Народното събрание ще има дисциплина, когато тая дисциплина се пази, но същевременно когато тя се пази и отъ самото бюро на Народното събрание.

Затова моля да ми се обясни отъ бюрото на Народното събрание, въ случая отъ почитаемия подпредседател на Народното събрание г. Никола Шоповъ, какъ е станало записването на ораторитъ по този законопроектъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. г. народни представители! Вѣрно е, че г. Тома Константиновъ дойде при мене и водихме този разговоръ. По поводъ на едно извление на народния представител г. Бешковъ — преди да постѣпи законопроектътъ за облекчение на длъжницитъ въ бюрото на Камарата — че щѣлъ да се запише прѣвъ да говори по този законопроектъ, азъ съобщихъ въ пресата. . .

Г. Петровъ (нац. л. П): Държавниятъ глава става правъ, когато говори отъ онова мѣсто, а Вие не искате да уважите Народното събрание и да станете!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г. Петровъ! Това е много дребнаво.

Г. Петровъ (нац. л.): Какъ да е дребна работа! Навремето се наложи на царъ Фердинандъ правъ да чете тронното слово предъ Народното събрание.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Става правъ) . . . азъ съобщихъ, казвамъ, въ пресата, че народнитъ представители могатъ да се запишатъ по законопроекта, следъ като той постѣпи въ бюрото на Народното събрание. Въ духа на това мое разбиране, че записването на ораторитъ по единъ законопроектъ трѣбва да стане следъ като Народното събрание е сезирано съ този законопроектъ, азъ казахъ на г. Тома Константиновъ, че и по законопроекта за задълженията записването ще бѣде така, още повече, че се готви новъ правилникъ, който ще урежда този въпросъ. Но понеже, споредъ старата традиция, въ канцеларията на Народното събрание билъ воденъ списъкъ на ораторитъ по законопроекта за задълженията — за който списъкъ азъ не знаехъ до това време — и били записани около 12 души депутати, въ едно съвѣщание съ г. председателя на Камарата, и при наличността на недоволство отъ страна на тия, които сѣ записали, че тѣ ще протестираатъ, ако не имъ се даде думата, бюрото на Камарата намѣри, понеже правилникътъ не бѣше влѣзълъ още въ сила, че записанитъ по списъка въ канцеларията могатъ да използватъ традицията на Народното събрание по занисването на ораторитъ, но въ бѣдеще бюрото ще съблюдава строго постановленията на новия правилникъ относително записване ораторитъ по законопроектитъ.

Така че отъ името на председателството декларирамъ, че въ бѣдеще то ще спазва строго предписанията на правилника относително записването на ораторитъ.

Г. Юртовъ (нар. л.): Сега ще се даде ли думата на всички, които сѣ записали, да се изкажатъ?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Това е въпросъ, който ще реши Народното събрание.

Г. Юртовъ (нар. л.): Споредъ правилника, който приехме, следъ като говорятъ 6 души, ще се прекратятъ дебатитъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля Ви се, г. Юртовъ! Правилникътъ урежда този въпросъ. Понеже новиятъ правилникъ се прилага вече, ако нѣма предложение, вотирано съ болшинство, за прекратяване дебатитъ, очевидно е, че ще се даде думата на записанитъ се оратори.

Г. Юртовъ (нар. л.): Положението е, че предложение за прекращение на дебатитъ ще има, г. председателю! Когато азъ видѣхъ списъка и дойдохъ да се запиша — законопроектътъ не бѣше сложенъ още на дневенъ редъ — заварихъ 12 души записани. Вие сте вземали следъ това решение, че всички записани ще се изкажатъ, следователно, и азъ ще трѣбва да се изкажа.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Юртовъ! Решение-то е въ следния смисълъ: понеже, поради традицията, която е била възприета въ Народното събрание преди прилагането на новия правилникъ, сѣ били записани народни представители да говорятъ по този законопроектъ, които заявиха, че ще протестираатъ, ако имъ се отнеме редътъ бюрото на Камарата реши да следва този списъкъ. Дали всички записали се ще говорятъ, зависи отъ васъ, народнитъ представители.

Т. Константиновъ (нац. с. т): Сега кѣде и какъ ставатъ записванията на ораторитъ?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Съгласно правилника, г. Константиновъ.

Г. Юртовъ (нар. л.): Азъ ще се изкажа ли?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Юртовъ! Отговарямъ Ви: понеже сте записани въ списъка, когато Ви дойде редътъ, ще говорите, ако не се прекратятъ дебатитъ.

Т. Константиновъ (нац. с. т): Едно не разбрахъ: кѣде ще ставатъ записванията — предъ бюрото ли, когато се раздаватъ законопроектитъ, или въ канцеларията?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Въ правилника има текстове, които председателството ще спазва.

Т. Константиновъ (нац. с. т): Текстове не сѣ ясни. Ето защо азъ не съмъ доволенъ отъ обясненията Ви и Ви заявявамъ, че пакъ ще ставатъ същитъ грѣшки.

А. Капитановъ (з): Шомъ не сте доволни, обърнете питането си въ интерпелация!

Н. Пѣдаревъ (д. сг. Ц): Г. председателю! Вие декларирахте, че вече прилагате новия правилникъ. Новиятъ правилникъ изрично подчертава, че г. г. министритъ трѣбва да отговарятъ на питанята въ сѣщото заседание, когато имъ се отправятъ, или въ следващото заседание. Азъ Ви моля, като представител на бюрото, да вземете всички мѣрки г. г. министритъ да изпълняватъ този дългъ къмъ Камарата и да не си правятъ оглушки по питанята, които имъ се правятъ. Тѣхенъ дългъ е да отговарятъ на питанята, а не тѣхно право. Къмъ този дългъ можете само вие, бюрото на Камарата, да ги поканите.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Пристѣпваме къмъ дневния редъ — трето четене законопроекта за временно еднократно подпомагане на осигурени при фонда „Обществени осигуровки“ работници, останали въ принудителна безработица и поради мъртавъ сезонъ, нѣмачи право на обезщетение по закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица.

Моля секретаря г. Петъръ Попивановъ да прочете законопроекта.

Секретаръ Н. Попивановъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Предлагамъ въ чл. 3, четвъртия редъ, следъ думитъ „Из-

плащането става от инспекциите по труда, да се вмъкнат думите „на които се отпускат нужните аванси, определени от министра на търговията, промишлеността и труда“.

Въ чл. 5, третия ред, след думите „след като вземе мнението на“ да се прибавят думите „постоянното присъствие на“.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Тия прибавки граматически ли са, г. министре?

Министъръ Д. Гичевъ: Едната не е граматическа, г. Пждаревъ. Касае се да може министърът на търговията да разрешава отпускането на аванси, защото иначе ще се забави отпускането на авансите и безработните трябва да чакат месец мартъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Не се съмняваме, че поправките са полезни, но правилникът се нарушава.

Т. Константиновъ (нац. с. т): Правилникът важи за другите. За тях (Сочи мнозинството) не важи!

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Правилникът другояче иска да се постъпва.

Р. Маджаровъ (д. сг.): На трето четене въ законопроекта не може да се прибавя нищо.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Въ текста на законопроекта при третото четене нямате право да прибавяте нищо.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да, чакайте да се ориентирамъ. Искайте думата, и като ви я дамъ, тогава говорете.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Министърът предлага прибавки при третото четене.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Председателството още не ги е чуло. Сега току-що ги взехъ — чакайте да ги видя.

Р. Маджаровъ (д. сг.): Провърете ги, но ще ми дадете думата.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. министърът на търговията, промишлеността и труда предлага следните поправки. Въ чл. 3, след думите „Изплащането става от инспекциите по труда“ да се прибавят думите „на които се отпускат нужните аванси“, . . .

Р. Маджаровъ (д. сг.): Това е ново.

Председателстващъ Н. Шоповъ: . . . „определени от министра на търговията, промишлеността и труда“.

П. Стайновъ (д. сг.): Въ комисията трябва да се изпрати.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля ви се, г-да, азъ ще ви прочета това, което се предлага от г. министра.

Второ предложение: къмъ чл. 5, следъ фразата „Приложението на настоящия законъ става въз основа на правилникъ, одобренъ отъ министра на търговията, промишлеността и труда, следъ като вземе мнението на“, . . .

Р. Маджаровъ (д. сг.): Професоръ Геневъ има думата!

Председателстващъ Н. Шоповъ: . . . да се прибавят думите „постоянното присъствие на“, за да стане „вземе мнението на постоянното присъствие на Висшия трудовъ съветъ“, и т. н.

Който желае да дебатира по тѣзи предложения, моля, да вземе думата.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): На трето четене не може да се правятъ прибавки.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. Пждаревъ! Нека да обясня.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министърът на търговията.

Министъръ Д. Гичевъ: Споредъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, авансите, които могатъ да се отпускатъ въ случая на инспекциите за раздаване на по-

мощи, не могатъ да бждатъ по-големи отъ 100 хиляди лева. Ако въ Пловдивъ или въ Хасково, където има 3—4 хиляди безработни работници, отпуснемъ единъ такъвъ авансъ отъ 100 хиляди лева и чакаме неговото отчитане предъ Върховната смѣтна палата, та следъ това да можемъ да получимъ втория авансъ отъ 100 хиляди лева, всички разбирате, че това ще отнеме едно по-продължително време и целта на законопроекта — да дадемъ помощъ на безработните преди празниците — нѣма да може да се постигне.

П. Стайновъ (д. сг.): Законътъ за бюджета, отчетността и предприятията не може да се измѣнява съ едно такова предложение.

Министъръ Д. Гичевъ: Съ законопроекта се иска да се отпускатъ по-големи аванси, за да бждатъ подпомогнати безработните преди празниците.

А. Буровъ (д. сг.): Кѣде бѣхте при второто четене?

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Въмсто да искате спешностъ на законопроекта вчера, по-добре бѣше да си поправите законопроекта.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Кемилевъ.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Най-важното е, че законътъ за бюджета, отчетността и предприятията не може да се измѣня съ предложения при третото четене на даденъ законопроектъ. Второ, завчера се съгласихте да се измѣни правилникътъ въ смисълъ, че при третото четене не може да се вмѣкватъ нови работи въ законопроекта. Когато навремето протестирахме, вие не ни чухте. Сега сами си блѣскайте главите. Споредъ вашия правилникъ, министърътъ не може да вмѣква съвършено нови работи при третото четене на законопроекта. Освенъ това, по начало, вие не можете съ едно такова предложение да измѣните закона за бюджета, отчетността и предприятията. Той може да се измѣни само съ специаленъ законопроектъ за неговото измѣнение.

И. Василевъ (з): Не измѣняме закона за бюджета, отчетността и предприятията, а гласуваме новъ законъ.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Не забравяйте, че законътъ за бюджета, отчетността и предприятията е законъ надъ законите.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Ради Василевъ.

Р. Василевъ (д. сг.): Г. г. народни представители! Много лошо впечатление ще направимъ, ако се съгласимъ да ставатъ поправки отъ материално естество при третото четене на законопроектите. Правилникътъ, така както го приехме завчера, не позволява при третото четене да се правятъ други поправки въ законопроектите, освенъ редакционни. Азъ съмъ противникъ на това, и навремето съмъ поддържалъ, че при третото четене могатъ да се правятъ поправки и да ставатъ дебати. Но понеже Камарата прие новия правилникъ, той трябва да се спазва.

А. Капитановъ (з): Понеже министърътъ предлага поправки, затуй не сте съгласни.

Р. Василевъ (д. сг.): Нѣма значение кой ги предлага — министърътъ или народните представители. Споредъ новия правилникъ, на трето четене могатъ да се правятъ само редакционни поправки. Така ние разбирахме при приемането на правилника това постановление. Ако още въ първия денъ на прилагането на правилника го нарушимъ, ние ще дадемъ много лошъ атестатъ за себе си.

Азъ моля г. министра на търговията да се съгласи да оттегли своето предложение. Не е въпросътъ за тая поправка, която той предлага, а защото ще се създаде лошъ прецедентъ и може да дойдатъ други работи, отъ много по-важно естество, и вие ще се натъкнете на големи неудобства.

Независимо отъ туй, че съ предложението на г. министра се измѣняватъ постановления отъ закона за бюджета отчетността и предприятията, трябва да се има предъ видъ и това, че този законъ скоро ще се измѣнява. И азъ обръщамъ вниманието на г. министра на търговията, че наскоро ние ще разглеждаме новъ законъ за бюджета отчетността и предприятията и тамъ той ще има възможностъ да увеличи сумитъ на авансите, за да не става нужда

да нарушаваме едно правило, което току-що приехме вчера. Защото принципът е важен. По този начин се нарушава правилникът, въ който има положение, което не позволява да се правят измѣнения и добавки при третото четене на законопроекта, а само редакционни поправки. Ще се съгласи и г. докладчикът на правилника, г. проф. Геновъ, че това предложение на г. министъра не е редакционна поправка, а измѣнение на закона. Ето защо не трѣбва да трѣгнемъ по кривъ пътъ още отъ началото и да нарушимъ правилника, който вчера приехме.

А. Капитановъ (з): Значи, сега за формата държите, за да останатъ безработнитѣ гладни за празниците!

Р. Василевъ (д. сг): Нѣма да ги оставимъ гладни. Закона за бюджета, отчетността и предприятията ще измѣнимъ; следъ два дена се внася законопроектътъ.

А. Капитановъ (з): Законътъ за бюджета, отчетността и предприятията може да се измѣни съ другъ законъ. Той не е конституция.

А. Пиронковъ (д. сг): Напротивъ, той не може да се измѣни съ другъ законъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Тукъ е въпросъ за приложението на новия правилникъ.

А. Капитановъ (з): Другъ е въпросътъ за правилника. Той (Сочи А. Пиронковъ) казва, че ние не можемъ да измѣнимъ закона за бюджета, отчетността и предприятията съ другъ законъ.

Ф. Рафаиловъ (д. сг): (Казва нѣщо)

А. Капитановъ (з): Съжалявамъ, че си бившъ работникъ!

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Не съмъ билъ никакъвъ работникъ.

Р. Василевъ (д. сг): Нека поясня мисълта си и желая г. Капитановъ да ме чуе. Въ закона за бюджета, отчетността и предприятията има специаленъ текстъ, въ който се казва, че съ отдѣлни закони не може да се измѣняватъ постановленията на този законъ, освенъ съ специаленъ законъ за неговото измѣнение. Има такъвъ текстъ, г. Капитановъ, въ самия законъ за бюджета, отчетността и предприятията. Понеже сега въ Министерския съветъ се разискватъ измѣненията на закона за бюджета, отчетността и предприятията, нищо не ни прѣчи утре да приемемъ въ новия законъ аванситъ, вмѣсто до 100.000, да бждатъ до 500.000 л.

Н. Стамболиевъ (з): Само че новиятъ законъ за бюджета, отчетността и предприятията ще закѣснѣе.

А. Капитановъ (з): Нѣма ли такива прецеденти досега?

Р. Василевъ (д. сг): Има, но вие измѣните правилника.

Ф. Рафаиловъ (д. сг): (Казва нѣщо)

А. Капитановъ (з): Когато станете адвокатъ, тогава ще приказвате!

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Вие не знаете какво говорите!

А. Капитановъ (з): Седни си тамъ!

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Нѣма да си седна. Вие сте единъ глупецъ!

А. Капитановъ (з): Ти си по-голямъ глупецъ!

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): (Къмъ А. Капитановъ) Ти можашъ едно предложение да си оправишъ адвокатскитѣ работи. Глупавъ човѣкъ ли си?

Б. Смиловъ (нац. л. о): (Къмъ А. Капитановъ) Чувате ли какво казва г. Пждаревъ?

А. Капитановъ (з): Не чувамъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Заради адвокатскитѣ си работи изложихте Народното събрание.

А. Капитановъ (з): Васъ формата ли Ви интересува, или целта?

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Това не е форма. Интересува ме това, което сте вършили като депутати.

А. Капитановъ (з): Да не обръщаме страницата, да видимъ какво вие сте вършили, като депутати, тукъ, безъ насъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Ние сме готови всѣкога.

А. Капитановъ (з): Много сте готови!

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Всѣкога. Ние такива мошеничества не сме вършили.

А. Капитановъ (з): Не те е срамъ! Засрами се отъ братата си! Кое е мошеничество? Да давашъ помощи на тѣзи които загиватъ?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Има думата народниятъ представителъ г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! За да се премахне една практика, при която, въ последнитѣ сесии на Народното събрание, когато се гласуваха акцизни закони, се дойде до такива куриози, че на трето четене да се вмѣкватъ въ законопроекта редица основни постановления, съ които се измѣнява фискалната политика на държавата, които пъкъ по-късно, следъ две-три седмици, трѣбваше да се измѣняватъ съ нови предложения, защото бѣха неизпълними или струваха скъпо на фиска, при измѣнението на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, което стана преди нѣколко дни, на чл. 40 се даде такава редакция, че да не могатъ да ставатъ въ бждеще такива злоупотрѣбления при третото четене на законопроекта. Споредъ чл. 40 отъ новия правилникъ, който е влѣзълъ вече въ сила, при третото четене на законопроекта могатъ да се правятъ само редакционни поправки, тъй както това става въ всички страни, кждето законитѣ минаватъ на три четения, като при това за предложенията, които се правятъ отъ народни представители, се иска още да бждатъ подписани най-малко отъ 10 души депутати. Г. г. народни представители! Това постановление на правилника ще остане въ бждеще една мъртва буква, ако го нарушимъ още днесъ, въ първото заседание, въ което става нужда да приложимъ този членъ отъ правилника, който не отъ насъ, а отъ бюрото на Камарата се поиска да бжде измѣненъ и допълненъ, за да се тури по-голямъ редъ въ законодателната дейностъ на Камарата.

По това съображение азъ моля г. министъра на търговията да оттегли предложението си или, ако той настоява на него, моля Камарата да го отхвърли въ изпълнение на чл. 40 отъ новия правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание, който правилникъ е нашъ законъ, гласуванъ на три четения, задължителенъ е за насъ и трѣбва да го изпълняваме. И понеже за изпълнението на правилника трѣбва да бди и г. председателътъ, който прочете предложението на г. министъра, смѣтамъ, че г. председателъ даже не трѣбва да го полага на гласуване.

Вторъ единъ въпросъ, който искамъ да повдигна, е, че, съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията, предложението, министерски или частни, депутатски, които измѣнятъ постановленията отъ този законъ, се разглеждатъ по реда на гласуването на законитѣ, или трѣбва по реда си да бжде измѣненъ съответниятъ членъ отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Ако съ това предложение се иска да се установи една по-лесна процедура, трѣбваше сега, когато въ Министерския съветъ е внесенъ законопроектъ за измѣнение на закона за бюджета, отчетността и предприятията, кждето участва и министърътъ на финанситѣ, който е върховенъ блюстителъ на приходитѣ и разходитѣ на държавата, това предложение да бждѣше разгледано и прието тамъ и следъ това внесено тукъ за обсъждане на първо, второ и трето четене. Това не се прави, а се иска сега, при третото четене на този законопроектъ, да се направи една съществена промѣна, която въ утрешния денъ може да струва много скъпо на фиска, и въ последствие да искаме пакъ измѣнението на закона.

Това е второто съображение, по което моля Председателството да не полага на гласуване предложението на г. министъра.

Г. г. народни представители! Има още и трето, споредъ мене веско, съображение, което пакъ трѣбва да го имаме предъ видъ. Предложението на г. министъра на труда, до-

колкото го чуех, по същество измѣнява реда на произвеждане разходите по нашия бюджет. Въ закона за бюджета на държавата, който гласувахме преди няколко месеца, легнаха цяла редица постановления — 40, ако се не лъжа — съ които се дава възможност на министъра на финансите да контролира дори всяка изразходвана стотинка, за да бъде бюджетът стегнат. Сега съ едно предложение се иска, безъ участието на министъра на финансите, да се направят известни разходи отъ държавата, значи, да се измѣни бюджетът. Та не се касае за шикани, нито за маловажна работа, а за премахване едно лошо начало на съществено промѣняване нашето финансово законодателство.

Но най-сетне, ако и това не бихте приели, азъ моля да дойде тукъ г. министърътъ на финансите да каже мнението си, защото той е, който ще трѣбва да си каже думата, когато се касае по какъвъ начинъ да се произведе единъ разходъ, тъй като по всички закони, тъй и по практиката у насъ, министърътъ на финансите е, който трѣбва да каже мнението си по разходите, било съ финансовитъ закони и съ бюджета, било чрезъ своето изрично съгласие.

Ето защо, и по същество, и по форма, възъ основа чл. 40 отъ новия правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание, азъ моля г. председателя да не полага на гласуване това предложение на г. министъра.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Тѣзи, които възразяватъ противъ деетъ поправки, които предложихъ въ настоящия законопроектъ, иматъ главно две съображения: едното, че не могло да се измѣнява по този начинъ законътъ за бюджета, отчетността и предприятията, и другото — че новиятъ правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание, приетъ преди няколко дни, не позволява такива поправки при третото четене. Първото възразение не е много състоятелно, понеже съ това предложение не измѣняваме нито единъ членъ, нито едно постановление отъ съществуващия законъ за бюджета, отчетността и предприятията.

А. Буровъ (д. ст.): А само го нарушаваме.

Министъръ Д. Гичевъ: Нито измѣняваме, нито нарушаваме нѣкое отъ съществуващитъ постановления на тоя законъ.

Колкото се касае до второто възразение, азъ, съобразявайки се съ чл. 40 отъ новия правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание, напълно възприемамъ, че такива предложения не могатъ да бъдатъ правени при третото четене и смѣтамъ, че най-малко отъ това мѣсто (Сочи министерската маса) трѣбва да се желае да се дава примѣръ и да се създаватъ прецеденти за нарушаване постановленията на правилника. Затова азъ оттеглямъ предложението си.

Моля да се приеме само една редакционна поправка въ чл. 5 на законопроекта въ смисълъ, вмѣсто „Приложението на настоящия законъ става възъ основа на правилникъ“, да стане „Приложението на настоящия законъ става по правилникъ“, защото естествено е, че единъ законъ не може да се прилага възъ основа на правилникъ.

Н. Стамболиевъ (з.): (Къмъ дѣвицата) Вижте колко сме лоялни.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които приематъ предложената отъ г. министъра редакционна поправка въ чл. 5 на законопроекта, вмѣсто „възъ основа на правилникъ“, да се каже „по правилникъ“, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Които приематъ на трето четене законопроекта за временно еднократно подпомагане на осигурени при фонда „Обществени осигуровки“ работници, останали въ принудителна безработица и, поради мъртавъ сезонъ, нѣмащи право на обезщетение по закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица, заедно съ току-що приетата поправка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема (Вж. прил. Т. II, № 13).

Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ: **първо четене законопроекта за облекчаване на длъжничитъ и заздравяване на кредита — продължение на разискванията.**

Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Георги М. Димитровъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ за задължени-

ята, който ни се предлага отъ правителството на Народния блокъ, застъпва, поне тъй, както е вписано въ заглавието му, два основни принципа — заздравяване на кредита и облекчение на длъжничитъ. Дали, наистина, законопроектътъ постига своята целъ, имаме случая вече да чуемъ по това нѣколко души отъ представителитъ на българския Парламентъ. И азъ съмъ длъженъ да подчертая още въ началото, че, споредъ нашето скромно мнение, законопроектътъ, който ни се предлага, съдържа една материя, диаметрално противоположна на принципитъ, които сж легнали въ заглавието му. Защото, какво значи въ същностъ заздравяване на кредита? То значи увеличаване или възстановяване на изгубената платежеспособностъ на българското население и специално на производителното българско население. По този въпросъ и въ пресата се развиха известни пререкания — ако мога така да се изразя — защото едни смѣтаха, че въпросъ или проблемъ за задълженията не съществува, че въ същностъ има нѣкаква криза на кредита или на довърието по-право. Довърието, споредъ насъ, се изчерпва съ силата на длъжника, да плаща. Платежеспособността на длъжника — ето довърието, ето кредитътъ. Е добре, г. г. народни представители, какъ ще възстановимъ платежеспособността на населението? Преди всичко, като се нагърбимъ съ най-благородната задача: да направимъ българското стопанство, основата на българската държава, рентабилно. Рентабилно народно стопанство — значи гарантиранъ доходъ на стопанството, значи гарантирани цени, значи твърди цени за произведенията на българското земледѣлско стопанство. Имаме ли днесъ ние това нѣщо? Имаме ли ние поне отчасти единъ стремежъ, едно желание да се отиде натамъ? Нѣма такова нѣщо. Има обратно. Ние днесъ сме свидетели на едно катастрофално спадане на ценитъ на земледѣлскитъ произведения. Ние имаме едно положение, когато държавата е скръстия рѣще. Когато дори въ миналото се направи опитъ, за да се внесе известенъ редъ, ако щете, да се обуздае спекулата, особено въ търговията съ зърнени храни, днесъ ние нѣмаме вече и този опитъ; днесъ ние имаме свободна търговия, имаме свободенъ грабежъ.

Г. г. народни представители! Когато ценитъ на земледѣлскитъ произведения спадатъ катастрофално, ценитъ на индустриалнитъ произведения не само че не спадатъ успоредно на първитъ, а се повишаватъ и вследствие на това не само платежеспособността на производителното земледѣлско население се понижава, но се понижава и консомативната му способностъ. И, естествено, щомъ се понижава консомативната способностъ на широкитъ народни маси — производително земледѣлско население, занаятчийство и работничество — които сжщо изживяватъ една страшна криза, то и консомацията на произведенията е затруднена. Оттамъ се явява излишекъ отъ работни рѣще, липса на работа, липса на надници, низки надници, безработни на улицата, духъ на революция, духъ на единъ страшенъ бунтъ въ съзнанието, който утре и всѣки моментъ може да се изрази въ единъ бунтъ на улицата. Защо ни е чудно, когато ние сме скръстия рѣще и мълчимъ; защо ни е чудно, когато ние, вмѣсто да тръгнемъ по пътя на радикални реформи, вървимъ по обратенъ пътъ? И ето, намѣсто да се намалятъ и ценитъ на индустриалнитъ произведения, ние отиваме по-нататъкъ — виждаме, че и възнагражденията, и плащанията на услуги сжщо така сж увеличени, сжщо така не сж намалени съобразно съ коефициента на поевтиняването. Като говоря за плащане на услуги, азъ включвамъ и плащане услугитъ на свободнитъ професии — напр., на адвокати и лѣкари; азъ включвамъ тукъ и така наречения лихвенъ процентъ, който се плаща било на държавни банки, било на частни банки, и който лихвенъ процентъ сжщо така съвсемъ не е намаленъ съобразно съ коефициента на поевтиняването. Ето по този начинъ, благодарение на това, че управлението не се е съобразило съ условията на живота, ние стигнахме до едно положение, щото днесъ производителното население да бъде ошетенено съ една грамадна, бихъ казалъ, съ една баснословна сума, която на първъ погледъ се струва невѣроятна. Другитъ държави взематъ предохранителни мѣрки. Всички държави, дори и най-силнитъ икономически, взематъ такива мѣрки. Дори една Франция, страната на златото, една Франция, която дирижира днесъ икономическия животъ, ако мога така да се изрази, на свѣта до голѣма степенъ, даже и тя съвсемъ не скръстй рѣще, но взема мѣрки да гарантира на своя земледѣлецъ прихода отъ неговия трудъ, да гарантира едни твърди цени за земледѣлскитъ произведения, да гарантира по 6—7, даже до 8 л. на килограмъ жито. И Чехославия, една доста земледѣлска страна, сжщо така прави героични усилия, и тя взема мѣрки и е гарантирала сжщо 6—7 л. за килограмъ жито. Гърция, наша съвсемъ близка съседка, гарантира

7-40 драхми за килограм жито и по тоя начин, ако щете, до голѣма степен разреши и кризата въ кредита. Защото този, който има по 5, по 6, по 7 л. за килограм жито, той има едни приходи, които за моментъ поне му гарантиратъ срѣдства, за да не отиде да търси такива било отъ държавни кредитни институти, било отъ частни лихвари, отъ зеленичари. Ето какъ е истината.

Но какво става у насъ? Презъ последнитѣ 3 години отъ нашето стопанство сѣ изсмукани и последнитѣ жизнени сокове, и последнитѣ сили, и последнитѣ приходи, съ които българскитѣ земледѣлци, занаятчии и работници сѣ разполагали въ миналото, за да си гарантиратъ едно сносно човѣшко съществуване. И въ това отношение позволете ми да ви кажа само нѣколко цифри, които рисуватъ ясно трагичната картина на българската действителностъ и които показватъ ясно какъде отива българското стопанство, които показватъ още по-красноречиво, по кой пътъ върви днешното правителство — дали по пътя на възстановяването или по пътя на окончателното разрушение на стопанство и на държава.

Г. г. народни представители! Когато коефициентътъ на поевтиняването презъ 1930 г. е 19.3% по отношение на 1929 г., следвало е, безспорно, да се намалятъ и лихвитѣ, да се намалятъ и данѣнитѣ тежести съответно съ коефициента на поевтиняването. Ако бѣше станало съответното намаление на лихвитѣ, презъ 1930 г. щѣхме да спасимъ за българското стопанство 400 милиона лева; презъ 1931 г., когато коефициентътъ на поевтиняването е 40%, щѣхме да спасимъ за българското стопанство 750 милиона лева; презъ 1932 г., когато коефициентътъ на поевтиняването е 57.7%, щѣхме да спасимъ за българското стопанство надъ 1 милиардъ лева; и презъ 1933 г., само за половината година, когато коефициентътъ на поевтиняването отива вече къмъ 60%, щѣхме да спасимъ за българското стопанство надъ 1 милиардъ лева. Или за 3½ години само отъ лихвитѣ надъ 3 милиарда лева биха могли да бъдатъ спасени, да останатъ въ рѣшетѣ на българското стопанство, ако се държеше смѣтка за съответното поевтиняване на земледѣлскитѣ произведения, за посѣлването на парѣта, за коефициента на поевтиняването.

Още по-интересни сѣ цифритѣ по отношение на данѣнитѣ. Презъ 1930 г., когато държавата е събрала 6 милиарда данѣци, при коефициентъ на поевтиняване 19.3%, 1.140.000.000 л. сѣ надвзети отъ данѣкоплатеца. Презъ 1931 г., когато сѣ събрали нови 6 милиарда данѣци и когато коефициентътъ на поевтиняването е 40%, имаме 2.400.000.000 л. надвзети отъ българското стопанство. Презъ 1932 г., когато се събиратъ 5 милиарда лева данѣци, берии и такси и пр., при коефициентъ на поевтиняване 57.7%, 2.800.000.000 л. сѣ надвзети отъ българското стопанство. И най-после презъ 1933 г., когато за половината година сѣ събрали надъ 3 милиарда лева данѣци, при коефициентъ на поевтиняване 60%, 1.800.000.000 л. сѣ ограбени, надвзети отъ българското стопанство. Като ги съберемъ, стига се за 3½ години до една сума надъ 8.150.000.000 л. само отъ държавни данѣци. Трѣбва да прибавимъ къмъ тѣхъ надвзетитѣ врѣхнини, такси и берии на общинитѣ, на окръжнитѣ постоянни комисии и на търговско-индустриалнитѣ камари, които възлизатъ на една сума отъ 5 милиарда лева. Или общо досега 16 милиарда лева — а до края на годината ставатъ 18 милиарда — сѣ надвзети отъ българското стопанство. А, както ще видимъ по-нататѣкъ, 18 милиарда лева сѣ задълженията на българския стопанинъ, на народното стопанство. Тия задължения отъ 18 милиарда лева се разпредѣлятъ така: 4 милиарда лева данѣци и глоби, 2 до 3 милиарда лева задължения къмъ частни лица, 12 милиарда лева задължения къмъ банки — Земледѣлска банка, Кооперативна банка, Народна банка, кооперации, популярни банки, Ипотекарна банка и т. н.

Г. г. народни представители! Както виждате, у насъ не е имало стремѣжъ къмъ регламентиране на стопанския животъ, не е вложена амбицията да се тури редъ, да се види кое е възможно да се вземе отъ българското стопанство като лихви, като данѣци. И затова ние сме стигнали до днешното катастрофално положение, при което вие сте свидетели на единъ опросѣлъ народъ, на единъ длѣжникъ, който казва, че не може да плаща, на единъ длѣжникъ, който наистина, безъ съмнение, не може да плаща. Въ това отношение сѣщо така не е направено нищо.

И когато се говори за облекчение на длѣжниците, нѣкои смѣтатъ, че правятъ благодеяние, нѣкои смѣтатъ, че се нагърбватъ съ благородната задача да изваждатъ отъ батака задължѣнитѣ до гуша, безъ да държатъ смѣтка, че тия хора не сѣ потънали по своя вина, че тия хора сѣ обременени несправедливо, че тѣ сѣ обременени неза-

конно, че тѣ сѣ обременени въ едни ненормални времена, че за тѣхъ държавата, която тѣ сѣ крепили и за която сѣ дали последната си стотинка, не е направила абсолютно нищо, за да предотврати катастрофата, въ която се намиратъ днесъ. И когато днесъ ние говоримъ за облекчение, ние не можемъ да говоримъ за благодеяние, ние трѣбва да говоримъ за дълга си къмъ народа, къмъ стопанството, къмъ държавата. Дълга си ние ще трѣбва да изпълнимъ така, както повелява преди всичко грѣбнакътъ на българската държава, както повеляватъ преди всичко интереситѣ на земледѣлското население, на производителното население, на занаятчиата, на работника. Ето кое трѣбва днесъ да направлява нашата дейностъ, ето интереситѣ, които трѣбва да имаме присърдце, когато трѣбва да действуваме. И азъ питамъ: имаме ли присърдце тѣзи интереси? Азъ подчертавамъ още отъ сега: проектътъ на г. министъръ-председателя, на Министерския съветъ, на кабинета на г. Мушановъ, не само че нѣма присърдце интереситѣ на слабитѣ икономически, но той отива въ онай крайностъ, при която и последната стотинка се гарантира на кредитора, при тежкото, при страшното, при катастрофалното условие, че тѣзи, които сѣ доста много, прекалено много задължѣни, трѣбва да бъдатъ изоставени на произвола на сѣдбата, трѣбва да бъдатъ оставени да загинатъ, да умратъ, за да могатъ да бъдатъ спасени по-силнитѣ и най-силнитѣ, въ интереса на които се прави и днешниятъ законъ.

Г. г. народни представители! Обикновенъ физиологически законъ е, когато единъ организмъ остарява, когато грохва, когато линѣе, когато ослабва, да не му се предписва голѣма, тежка дейностъ, да се остави да се мобилизира, да може да си почине, да се възстанови. Ние трѣваме по обратния пътъ. Намѣсто да дадемъ възможностъ на българското стопанство, на българския производителенъ народъ да се съвземе, да оздравѣе отъ тази тежка болестъ — задължеността — намѣсто да го подпогнемъ, намѣсто да му ударимъ най-силнитѣ инжекции, които биха могли да се ударятъ, ние днесъ го обременяваме, ние днесъ го умъртвяваме предварително — преди още той да е загиналъ, преди да е умрѣлъ, ние му подписваме смъртната присѣда предварително. Защо? Съ какво е заслужилъ той това?

Още единъ въпросъ. Намѣсто принципътъ за намаляването на задълженията, възприетъ въ миналото, въ законитѣ за облекчение на длѣжниците отъ 1931 г., макаръ и неефикасно прокаранъ, макаръ и безъ особенъ резултатъ, да бѣде разширенъ, днесъ се отрича. И азъ бихъ задалъ, г. г. народни представители, въпроса: дали днесъ стопанскиятъ животъ е възстановенъ; дали днесъ ние сме по-добре отъ 1931 г.; дали българското стопанство се намира въ по-благоприятни условия, за да му отнемете вие и онай мизерна частица отъ подкрепа, която, макаръ и само формално, сте му дали въ миналото? Ето смѣшното въ настоящия законопроектъ.

Г. г. народни представители! Ние виждаме, че днесъ има инфлация — има инфлация на земя, има инфлация на надници, има инфлация на работни рѣще, ако щете. Има и едно поевтиняване. Е, добре, вие виждате, обаче, че днесъ има една дефлация на парѣта.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Какво е това инфлация и дефлация?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Има една дефлация на парѣта, едно посѣлване на парѣта. Когато парѣта посѣлва, надницитѣ поевтиняватъ, поевтинява и земята, поевтиняватъ и зърненитѣ храни, и българскиятъ селянинъ става крайно неплатежоспособенъ, не може да посрѣща най-необходимитѣ си нужди. Е добре, какво се прави да му се помогне? Съ паритѣ, съ които нѣкога се е купувалъ единъ декаръ земя, днесъ се купуватъ отъ 3 до 5 декари земя. Днесъ надницитѣ сѣ намалѣли три пѣти, днесъ виждате, че животътъ посѣлнява. Защо се позволи да се намалятъ надницитѣ, да се намали цената на земята? Защо не се намали съответно съ това и цената на парѣта? Трѣбваше да се държи смѣтка за поевтиняването на земята, за намаляването на надницитѣ, за да не се остава да бъдатъ крайно благотелствувани едни, а други крайно онеправдани, крайно разсипани.

Когато говоримъ за задълженията, прави впечатление отъ отчета на Земледѣлската банка, че задълженията къмъ нея специално сѣ увеличили изведнѣжъ презъ 1929 г.: отъ 2.938.000.000 л. на 4.019.122.000 л. То бѣше презъ онзи периодъ, когато на българския селянинъ, на българския стопанинъ се даваха насила пари отъ Земледѣлската банка. Той искаше по-малко, даваше му се насила дори повече; то бѣше презъ сѣщия периодъ,

когато Земледѣлската банка даде много германско желязо на българския селянин; то беше през същия онзи период, когато се доставиха много семена, които изгниха въ складовете. И азъ ви питамъ сега, защо земледѣлцѣтъ да е виновенъ за всичко това? Не сж ли виновни тия, които тогава го натискаха, за да му даватъ кредитъ, за да му даватъ пари? Той ли е виновенъ за стопанската криза, той ли е виновенъ затова, че днесъ не може да посрѣща нуждитъ си, че нѣма приходи, за да може да плаща задълженията си, че нѣма приходи, за да може да плаща и данѣнитъ си; да плаща навсѣкѣде, където има да дава? Ето защо ние имаме куража да кажемъ, че не българскиятъ селянинъ, не занаятчията, не работникътъ е виновенъ, а затова е виновна политиката, затова е виновно правителството, което не е вземало мѣрки навреме, което не е предотвратило катастрофата.

Нѣкой отъ мнозинството: Кои правителства сж виновни за това?

М. Дочевъ (д. ср): Сговорътъ, разбира се!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ подчертахъ, че едни отъ най-големитъ грѣшки се направиха презъ времето на Сговора. Азъ говоря обективно, защото менъ не ме интересува кой е направилъ грѣха. И ако презъ времето на Сговора се направи едно престѣпление спрямо стопанска България, азъ бихъ задалъ въпроса: какво направи днешното правителство, за да избѣгне по-нататъшната катастрофа? Азъ цитирахъ данни за последнитъ три години. Какво направи правителството, за да спаси на националното стопанство 18 милиарда лева?

Б. Ецовъ (д): То запази имота на българския стопанинъ. Това е най-големата му заслуга и тя е достатъчна, за да каже блокътъ, че е изпълнилъ платформата си преди изборитъ на 21 юний. То запази имота на българския земледѣлецъ.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Прилича ти да си околийски началникъ презъ времето на Сговора.

Б. Ецовъ (д): Това, което направи правителството, покрива цѣлата предизборна платформа. То запази имота на стопанитъ земледѣлци.

Председателстващъ Н. Шоноевъ: (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Въ единъ моментъ, когато по задълженията всички държави взематъ енергични мѣрки, героични мѣрки, революционни мѣрки даже; когато въ най-капиталистическата държава, каквато е Съединенитъ-щати въ Америка, Рузвелтъ намѣри куражъ да обуздае и царя на петрола, да обуздае и царя на стоманата и желязото, да обуздае и всички едри картели и трѣстове; когато въ Съединенитъ-щати се взематъ героични мѣрки и въпрѣки това селянитъ се бунтуватъ, и въпрѣки това селянитъ създаватъ своя армия, която се бори срещу правителството, безъ да има ония санкции, които би имало въ България; когато въ една Бразилия даже, ако щете, се намаляватъ задълженията съ 50%; когато въ Аржентина се дава 3-годишенъ мораториумъ; когато въ Ромъния, виждате се създаде законъ, съ който се намалиха 50% отъ задълженията и другата частъ отъ 50% се разсрочи за 20 години, при 4% лихва; когато въ всички държави виждате, да се взематъ героични мѣрки, ние въ България отиваме по обратния пътъ. Ние днесъ трѣбва да вземемъ мѣрки за облекчаване, като прокараме поне втория принципъ, защото първиятъ принципъ, принципътъ за кредита, съвсемъ не се възстановява съ този законопроектъ, защото нѣма да направимъ единъ човѣкъ кредитоспособенъ съ законъ, а ще го направимъ кредитоспособенъ, когато го направимъ платежоспособенъ, когато му гарантирашъ цени на произведенията, когато му гарантирашъ ниски цени на индустриалнитъ произведения и го направимъ консомативоспособенъ. И когато днесъ трѣбва да се опитаме да прокараме поне втория принципъ, легналъ въ заглавието на този законопроектъ, ние трѣгваме пакъ по обратенъ пътъ. И, забележете, днесъ, когато говоримъ за облекчаване на длъжницитъ, на насъ ни се подхвърля веднага: „Ние ще трѣбва да провалимъ спестителитъ“. Кога сте заревали за спестителитъ? Кога сте заревали за влоговетъ? Защо можеше презъ време на инфлацията златнитъ влогове на българския стопанинъ да бѣдатъ платени съ 30 пѣти по-евтини книжни пари? Защо

тогава не се вдигна този шумъ? Защото тогава инфлацията дойде въ полза на банкитъ. Тѣ платиха за златнитъ влогове книжни пари. Днесъ, когато е въпросъ да се заздрави стопанството, когато е въпросъ да се направятъ жертви за стопанина, вие викате за влоговетъ, когато загубата отъ това ще отиде не за банкитъ — банкитъ могатъ да бѣдатъ дори ошетени само до известна степенъ; тогава казвате: не може, това е ересъ, това е запретино, поражение е да се говори това. По-рано можеше, защото спестителитъ страдаха, сега не може, защото банкитъ страдатъ! Ето още единъ принципъ, легналъ въ законопроекта на правителството, който ясно показва за кого се прави този законопроектъ.

Но азъ искамъ да подчертая още едно — че е ясно като бѣлъ день, че законопроектътъ е направенъ, за да гарантира и последнитъ стотинки, даже и онѣзи, които бѣха невъзможни да се взематъ, даже несъбираемитъ вземания, които бѣха рѣситени отъ самитъ банки, които бѣха рѣситени отъ частнитъ лихвари и спекуланти, днесъ се възстановяватъ, днесъ се връщатъ обратно, днесъ се гарантиратъ. И когато не стигне имуществото на българския длъжникъ, стопанството на земледѣлца, дюкянътъ на занаятчията, работилницата на работника, държавата вадѣ отъ своята хазна, за да додаде и последния петакъ. А онзи кредиторъ, който отдавна си е взелъ вземането, отдавна си е взелъ даденото, днесъ вече той взема капитализирани лихви, днесъ той взема увеличено даденото, благодарение на натрупанитъ лихви.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да ви обърна вниманието върху обстоятелството, че когато г. Мушановъ е правилъ законопроекта, той се е съвещавалъ, но се е съвещавалъ съ банкеритъ. Той не отиде да се съвещава и да вземе мнението поне на единъ длъжникъ. Той не покани нито единъ длъжникъ, но той покани и той направи законопроекта съ съдействието на господата Момчиловъ, управителя на Народната банка, д-ръ Сакаровъ, управителя на Земледѣлската банка, д-ръ Палазовъ, Мишайковъ, Пандовъ и т. н. Виждате съ какви хора се е съвещавалъ и виждате какъвъ е законопроектътъ. Явна е тенденцията, прокарана въ него отъ началото до края. Съ банкеритъ отива да се съвещава!

А. Кантарджиевъ (д): Тогава трѣбва съ мене да дойде да се съвещава, защото и азъ съмъ длъжникъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Когато се говори и се плаче за влоговетъ, азъ бихъ задалъ въпроса: „къде сж капиталитъ, къде е националниятъ доходъ, кой го пропиля, земледѣлцѣтъ ли, занаятчията ли, работникътъ ли? Пропиляха го капиталиститъ, пропиляха го банкеритъ, които даже го изнесоха вънъ отъ България, защото за тѣхъ родолюбиего е наистина знаме, но е знаме тогава, когато ще трѣбва да ограбятъ бедна и нещастна България. Но тѣ бързатъ да си гарантиратъ имането и да го пренесатъ въ чужбина, когато е въпросъ да си гарантиратъ личното благоденствие, а не благоденствието на държавата, не благоденствието на народа. И затова за насъ плачътъ за спестяванието е крокодилски плачъ, той е неискренъ плачъ, той е лъжливъ плачъ, той е плачъ за едни егоистични, за едни строго егоцентрични интереси на банкери, капиталисти, спекуланти и лихвари.

Азъ се чудя какъ правителството има куража да внесе този законопроектъ. Азъ ще се спра само на нѣкои пунктове отъ законопроекта, за да видите въ какво се състоятъ „големитъ облекчения“, които се даватъ на българския стопанинъ.

Г. г. народни представители! Още въ чл. 3 личи замисълътъ на законопроекта: могатъ да се ползватъ отъ облекчението само тѣзи, на които (Чете) „активътъ да не е по-малкъ отъ половината на пасива имъ“. Какво значи това? Това значи, на тия, които сж наистина задължѣли много задължѣли, на тия, които иматъ най-голяма нужда отъ помощъ, да имъ се подпише смъртна присѣда. Тѣ нѣматъ право да се ползватъ отъ закона. Тѣ нѣматъ право на никаква помощъ. Тѣ сж така наречени „батакчи“, както ги обзвяха и предъ обществото и въ преса. Тѣ сж хората, които трѣбва да загинатъ. Но ако видите кои сж тѣ и колко сж, ще се убедите, че голѣма частъ отъ длъжницитъ ще попаднатъ въ този така невиненъ пасажъ отъ законопроекта на г. Мушановъ.

Г. г. народни представители! По-нататкъ въ същия членъ се казва: (Чете) „Затрудненията имъ да сж резултатъ на неблагоприятно измѣнитъ се стопански условия, и задълженията да сж били сключени за производителна целъ и съ даденитъ облекчения да може да се постигне заздравяване на стопанството имъ“. Какъ се доказва това.

че затруднението имъ е резултатъ на неблагоприятно измѣнитѣ се стопански условия? Има ли нѣкой да се съмнява въ това? Кой сѫ ония батацини, за които може да се говори, че въ пиянство, въ развратъ или въ нѣкакъва непочтена професия сѫ пропилили срѣдствата си? Нима за такива ние ще трѣбва да жертвуваме останалитѣ честни, задължителни до гуша бедни работоспособни, нещастни български селяни, български работници, занаятчий? Нима за една шепа нещастници, за една шепа хора, които наистина може и умишлено дори да сѫ фалирали, ние ще отидете да заровите цѣла стопанска България?

Г. г. народни представители! Когато се говори за доказване дали даденъ заемъ е билъ отпущнатъ за производителна целъ, азъ искамъ да ви обърна вниманието на следното. Има задължения къмъ банцитѣ къмъ 12 милиарда лева. Има и специални задължения на българския земеделѣлецъ стопанинъ къмъ Българската земеделѣйска банка. Погледнете за какво сѫ направени тѣзи задължения. Вие ще видите, че голѣмата частъ отъ тия задължения не сѫ за производителни цели, а сѫ за домашни нужди, за изплащане дългове и т. н. Въ една цифра отъ 800 милиона лева задължения ние ще видиме, че за такива непроизводителни нужди сѫ взети 500 милиона лева. Е добре, тия 500 милиона лева задължения ние нѣма да облекчиме. Тогава кого ще облекчиме? Нѣма да облекчиме никого. Защото, ако по единъ пунктъ на законопроекта едни длъжници се облекчаватъ, по другъ пунктъ облекчението имъ се отрича.

Г. г. народни представители! Производителна целъ! Българскиятъ селянинъ взема пари въ заемъ за сватба, взема пари въ заемъ при случай на смъртъ за погребение, българскиятъ селянинъ взема пари въ заемъ за изхранване — това е непроизводителна целъ. Но можете ли вие да отречете облекчение на тѣзи задължения, които въ по-големата си частъ сѫ такива, особено задълженията къмъ кооперациитѣ, където по принципъ, като целъ на заема, се пише „за домашни нужди“? Така че по-големата частъ отъ задълженията, споредъ този законопроектъ, не подлежатъ на облекчение.

М. Дочевъ (д. ср.): Тѣ сѫ малъкъ процентъ. Ако погледнете въ таблицата, ще видите, че сѫ много малко.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не сѫ малъкъ процентъ. Доста голѣмъ процентъ сѫ.

М. Дочевъ (д. ср.): Погледнете насреща въ таблицата и ще видите, че процентътъ е малъкъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ ви казвамъ, че такива задължения сѫ 500 милиона лева отъ общо 800 милиона лева; тукъ тѣ сѫ събрани.

По-нататкъ, г. г. народни представители, въ чл. 4 се казва: нѣматъ право на облекчение оше: (Чете) „обявенитѣ въ несъстоятелностъ длъжници и тѣзи, които сѫ заключили предпазень и земеделѣски конкордатъ“. Отъ това даже личи, че настоящиятъ законопроектъ е по-лошъ отъ закона за закрила на земеделѣца-стопанинъ и отъ закона за облекчение на длъжницитѣ. Отъ това постановление на законопроекта личи, че ако единъ длъжникъ се е възползувалъ отъ облекчението по единъ отъ тия два закона, нѣма право по този законопроектъ да получи никакво облекчение. Навѣрно затова, защото е получилъ вече облекчение по нѣкой отъ другитѣ два закона, сега сѫ този законъ му се отнема. Въпрѣки че гласуванитѣ по-рано закони за облекчение сѫ всичкитѣ имъ недостатѣци не дадоха почти никакви резултати, защото отъ 1.200.000 стопанства само 21.000 сѫ се възползували отъ закона за закрила на земеделѣца-стопанинъ и 12.000 отъ закона за облекчение на длъжницитѣ, вие виждате, че тѣ сѫ по-добри, отколкото този законопроектъ.

По-нататкъ, въ сѣщия чл. 4 се казва, че не се ползватъ отъ облекчението по закона (Чете) „длъжници, които сѫ получили съдебно уреждане на дълговетѣ си, съгласно чл. 7 и последващитѣ отъ закона за облекчение на длъжницитѣ отъ 16 априлъ 1932 г.“.

Още по-интересно е постановлението на чл. 7. Ако нѣкой длъжникъ, който е получилъ облекчение по преднитѣ два закона, даже и намаление на задължението му, пожелае да се възползува отъ настоящия законъ, задължението му се възстановява въ първоначалния му размѣръ. Значи, за да получи облекчение по този законъ, най-напредъ длъжникътъ ще трѣбва да се съгласи да се възстанови задължението му, намалено по преднитѣ закони, и чакъ тогѣва вече може да чака облекчение по този законъ. Такива длъжници сигурно нѣма да се намѣрятъ, защото по този законъ тѣ нѣма да получатъ никакви облекчения.

Най-важно е постановлението на чл. 8 отъ законопроекта, въ който се казва: (Чете) „Облекченията могатъ да се състоятъ:

„а) въ разсрочване плащанията до 10 години и само при крайно изключителни случаи — до 15 години;

„б) въ намаление лихвата на 6%;

„в) въ отлагане изплащане погашения на дължимата сума за единъ срокъ до 2 години, и

„г) въ процентно намаление на дълга въ размѣръ на прѣкомѣрнитѣ лихви, които, споредъ обстоятелствата на всѣки отдѣленъ случай, сѫ обременили чрезмѣрно длъжника — физическо лице“.

А забележката на сѣщия чл. 8 казва: (Чете) „Постановленията на точка „г“ не се отнасятъ до задълженията по гл. IX отъ настоящия законъ“. Тия задължения сѫ къмъ кооперациитѣ, къмъ Земеделѣската банка, къмъ популярнитѣ банки, къмъ Народната банка и т. н. Тамъ, значи, където може да се доказва какви сѫ били лихвитѣ, защото има книжа, защото има документи, защото може да се види коя година колко лихва е вземала кооперацията, популярната банка, Земеделѣската банка, Народната банка, тамъ, казва забележката, длъжникътъ нѣма право да иска облекчение, т. е. нѣма право да иска намаление на лихвата, тя не е прѣкомѣрна. Длъжникътъ има право да иска това само по отношение на задълженията си къмъ частнитѣ лихвари, т. е. тамъ, където никога не може да се докаже каква лихва е плащалъ.

Нѣкой отъ земеделѣцитѣ: Само къмъ частнитѣ банки.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): А то значи единъ никакъвъ процентъ, защото лихварътъ заедно съ майката тура въ новата полица и лихвата, като унищожава първата полица. Т. е. тамъ, където може да се намѣри начинъ и основание съдебно да се поиска намаление, тамъ нѣма право, тамъ, където не може да се намѣри такова основание, дава му се право. Кажете сега, че това не е игра на намаление! Кажете, че има намаление! Търсете го не съ микроскопъ, а ако щете, и съ ултрамикроскопъ — абсолютно никѣде не ще можете да намѣрите намаление. Напротивъ, ще намѣрите на много мѣста увеличение, ще намѣрите на много мѣста разности.

И азъ питамъ, не е ли подигравка това да турите 6% лихва на задължения, разсрочени отъ сега нататкъ за 10 или 15 години? 6% лихва поставяте на едни и безъ това натрупани задължения, на едни задължения, които сѫ станали тройни и четворни само отъ натрупани лихви. И вие искате ужъ да ги уредите, да ликвидирате съ едно лошо, съ едно катастрофално минало, да дадете възможностъ на стопанина, на занаятчията, на работника да живѣятъ. Щомъ ще ликвидирате, какви лихви ще турите на тия стари задължения? Въ името на какво вие турите 6% лихва? 6% лихва ще получава капиталистътъ на досега натрупанитѣ задължения!

Г. г. народни представители! Сѣщитѣ тия български капиталисти, които въ много чужди предприятия иматъ свои, български капитали, за които капитали получаватъ нѣкакъви-си 1—2% лихви, въ България сѫ вземали досега по 12, 14, 16% само законна лихва, каквато бѣше досега законната лихва. А отъ сега нататкъ, ужъ следъ ликвидацията на това тежко минало, вие имъ слагате 6% лихва. Ето това е достатъчно да разберете, че тукъ имате единъ банкерски законъ.

Но още по-интересно е, че въ буква г на чл. 8 на законопроекта е предвидено, че облекченията могатъ да се състоятъ (Чете) „въ процентно намаление на дълга, въ размѣръ на прѣкомѣрнитѣ лихви, които споредъ обстоятелствата на всѣки отдѣленъ случай, сѫ обременили чрезмѣрно длъжника — физическо лице“. Че ако е имало прѣкомѣрни лихви, вие не знаете ли, че има законъ за лихвоимството? Ами че тия, които сѫ вземали такава лихва, тѣ трѣбваше досега да подпадатъ подъ ударитѣ на тоя законъ! Че сега ли вие ще ги съдите за тия прѣкомѣрни лихви? Само съ намалението ли ще ги наказвате? Тоя законъ за лихвоимството за какво стои? За какво го държите? Защо не сте го предложили? Защо досега, щомъ сте констатирани — а фактътъ, че турите тая точка въ законопроекта, посочва, че вие сте констатирани — че има прѣкомѣрни лихви, не сте ги подвели подъ закона за лихвоимството?

Х. Родевъ (нац. л): Прѣкомѣрни лихви и незаконни лихви сѫ различни нѣща. Прѣкомѣрнитѣ лихви могатъ да бъдатъ и законни.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Щомъ като предвиждате въ законопроекта, че не се намаляватъ лихвитѣ по задължения къмъ Земеделѣската банка, къмъ попу-

лярните банки и пр., то значи, че тия лихви, които сѫ вземани от тия банки, не сѫ прѣкомѣрни, защото сѫ били законни!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Родевъ! Какво разбирате под прѣкомѣрни лихви?

Х. Родевъ (нац. л.): Прѣкомѣрни и незаконни лихви не е едно и сѣщо нѣщо.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Е, каква е разликата?

Х. Родевъ (нац. л.): Ако е едно и сѣщо нѣщо, тогава ще считаме прѣкомѣрните лихви за незаконни.

К. п. Цвѣтковъ (д): Коя лихва е прѣкомѣрна — комисията ще има свобода да опредѣли.

Х. Родевъ (нац. л.): Въ прѣкомѣрната лихва се включва и законната.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Х. Родевъ (нац. л.): Моля Ви се, г. председателю, да обясня.

А. Пиронковъ (д. сг): Нѣма такова понятие въ закона.

Н. Алексиевъ (з): Тия обяснения ще ги даде министър-председателят.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Азъ не желая да се спирамъ на процедурата.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Димитровъ! Приключайте.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Само 20 минути съмъ говорилъ.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Нека обясни г. Родевъ какво е прѣкомѣрна лихва и какво е незаконна лихва.

Министъръ д-ръ А. Бояджиевъ: Има кой да Ви обясни.

Д-ръ Г. М. Димитровъ: (з. Ст. В): Той разбира, че прѣкомѣрната лихва е незаконна и затова мълчи.

Х. Родевъ (нац. л.): Тъкмо обратното. Азъ знамъ какво е законна и прѣкомѣрна лихва и искамъ да обясня тия понятия, и затова се сърдя на г. председателя, че не ми дава да обясня.

Председателстващъ Н. Шоповъ (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Кажете отъ къде въ законопроекта е ясно това понятие и какъ въ сѣда ще се установява коя лихва е прѣкомѣрна и коя е законна?

Х. Родевъ (нац. л.): Една свобода ще има комисията.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Явно е, че ония, които сѫ правили законопроекта, не сѫ имали достатъчно познания, за да разбератъ какви термини трѣбва да вложатъ въ тоя законопроектъ.

К. п. Цвѣтковъ (д): Трѣбваше тебе да повикатъ тамъ да изработишъ законопроекта.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г-да! За процедурата не желая да говоря, защото тя е толкова сложна, че не знамъ дали г. г. адвокатитѣ биха могли да я разбератъ. Тя е много по-сложна отъ процедурата на предшестващите закони. И, споредъ мене, докато длъжникътъ изчака да мине процедурата и докато харчи срдства да ходи да търси удостовѣрения на 10 мѣста, сигурно главата му ще побѣлѣе, а докато му дойде облекчението, трѣбва да се ражда втори път. Когато се роди втори път, тогава ще получи облекчение!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Отъ този законъ нѣма да се ползуватъ длъжниците!

К. п. Цвѣтковъ (д): Удостоверенията се даватъ безплатно.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Да, удостовѣренията се даватъ безплатно!

К. п. Цвѣтковъ (д): Пише го въ законопроекта. Но Вие не сте го проучили.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ще си стоите у васъ, нѣма да харчите никакви срдства, нѣма да ходите никъде, нѣма да плащате на никого; отъ небото ще ви падне написана и молбата, и удостовѣрението, и документитѣ — и всичко! И Вие сте адвокатъ!

К. п. Цвѣтковъ (д): Защото съмъ адвокатъ, знамъ тази работа.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Да не говоримъ за пращанитѣ отъ тричленнитѣ комисии представители въ комисията, които представители ще проявяватъ едно страшно партизанство — облекчение на своитѣ и необлекчение на чуждитѣ. Минавамъ мимоходомъ туй, защото нѣмамъ време. Но най-интересното следва сега.

Има предвидени комисии, централна комисия, ще участвуватъ представители на съсловията, ще идватъ препискитѣ въ София, ще се връщатъ, пакъ ще идватъ, ще се ходи да се търсятъ документи, доказателства! И това ще става безъ пари, тъй както ние пътуваме по българскитѣ държавни желѣзници! Само отрупването на длъжника, когото въ сщностъ вие нѣма да облекчите, съ разходитѣ, които ще направи за това, е достатъчно престѣпление, за да бѣде сринато не едно правителство, а 10 правителства, но не и да бѣдатъ сринати устоитѣ на държавата, за която вие ужъ толкова много милѣте. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ — крило „Стамболийски — Врабча“)

Г. г. народни представители! Въ чл. 22, алинея втора, се казва: (Чете) „Преди пристѣпване къмъ разглеждане на производството отъ Ликвидационната комисия, длъжникътъ се подвежда отъ председателя подъ клетва“. По-нататъкъ азъ ще говоря за санкциитѣ, които се предвиждатъ, за да видите, за кого е направенъ този законопроектъ. Ясно и категорично, даже най-нахално, ако щете, е опредѣлено за кого е направенъ той.

Въ чл. 30 е казано, че „отъ деня на подаване молбата длъжникътъ не може да отчуждава недвижимитѣ си имоти и едрия земеделски инвентаръ и да намалява имотното си състояние“. Не може да продава нищо; не може да продава даже тогава, когато отива да лѣкува жена си, децата си; не може да продава даже тогава, когато отива да купи конь, волъ или крава, за да оре. Значи, вие спирате живота на стопанството; намѣсто да го тласнете напредъ, вие го спирате! А трай, коньо, за зелена трева, докато дойде облекчението! Длъжникътъ ще подаде молба, вие ще спрете живота на стопанството му, а следъ това ще чака и ще се надѣва да дойде облекчение. Много ще има да чака!

Предвижда се и едно ново бюрократическо учреждение — погасителна каса, съ управителенъ съветъ, който ежегодно опредѣля бюджета на касата и назначава нуждни персоналъ въ рамкитѣ на бюджета.

Г. г. народни представители! По-нататъкъ, съ чл. 36 се предвижда, че държавата поема задълженията. Въ тоя членъ се казва така: (Чете) „Всички уреждани по настоящъ законъ прѣки задължения на длъжниците, съгласно диспозитивитѣ на издаденитѣ решения отъ комисията, ставатъ отъ задължения къмъ кредиторитѣ задължения къмъ касата, която встѣпва въ всички права на кредиторитѣ“. „Встѣпва въ всички права на кредиторитѣ“ — значи, държавата става екзекуторъ спрямо длъжниците. Тя вече освобождава кредитора отъ задължението да тича да събира вземанията си, да се мъчи да прави пазарлъци, да се мъчи да прави най-голѣми отстъпки. Държавата, съ всичкитѣ свои привилегии — даже казано е по-нататъкъ, въ чл. 37, „по реда на закона за събиране прѣжитѣ данъци“ — има право да събере вземанията на кредиторитѣ отъ бедния нещастенъ длъжникъ, т. е. държавата доброволно става екзекуторъ на длъжника, а сѣдната-изпълнителъ на кредитора, на банкирина, на спекуланта, като си служи съ всички привилегии, които тя има и които кредиторътъ нѣма. Азъ бихъ задалъ следния въпросъ: защо сте сложили тогава една неотчуждаема частъ отъ имотитѣ на длъжника? При тия привилегии, съ които държавата, респективно погасителната каса, се ползува — да събира вземанията по реда на закона за събиране на прѣжитѣ данъци — неотчуждаеми части нѣма. Значи, и 20-тѣ декара даже, които сѫ неотчуждаеми, вие ги унищожавате. Защо, тогава, поставяте такъвъ текстъ, защо говорите, че има неотчуждаеми части, когато давате привилегии на касата, която е кредиторъ къмъ длъжника, които привилегии иначе кредиторитѣ нѣмаатъ? Ето по какъвъ начинъ вие давате възможностъ на кредитора да вземе и последната стотинка.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: И тукъ изопачавате,

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Въ законопроекта Ви е писано.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Всичко, което говорихте, няма нищо общо съ законопроекта.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ не го измислямъ отъ себе си. Ето какъ гласи чл. 40 отъ законопроекта: (Чете) „Погасителната каса отъ своя страна става прѣдължникъ къмъ кредиторитѣ за приетитѣ имъ въ решенията вземания къмъ прѣжитѣ длъжници“. Не е ли вѣрно, че решенията на комисиитѣ подлежатъ на изпълнение въ полза на касата по реда на закона за събиране прѣжитѣ данъци?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Да, само по реда, но всички привилегии си оставатъ въ сила. Само Вие не можете да разберете работата, а можете да изопачавате едно много ясно положение.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Съ нѣколко члена по-нататъкъ се урежда въпросътъ за издаване облигациитѣ. На облигациитѣ се даватъ 5% лихва. Облигациитѣ иматъ номинална стойностъ при оборота на търговеца, на банкерия. Но не стига 5% лихва — лихва, съ която би се задоволявалъ единъ кредиторъ, особено при днешнитѣ тежки условия; следъ като не губи капиталътъ, да има 5% лихва, гарантирана отъ държавата, какво искате повече — не стига, казвамъ, 5% лихва, но му давате облигациитѣ преварително. Тѣ ще фигуриратъ по номинална стойностъ въ актива на неговия балансъ, той ще си служи съ тѣхъ като съ оборотно сръдство, ще прави оборотъ, ще получава, ще добива и т. н.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Казано ли е това? Съ облигация той може да си служи само при търгове и договори.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Въ всѣки случай отъ тия сѣлки той добива приходи, печалби, които се прибавятъ къмъ тѣзи 5% лихва. Тогава, когато на този, когото ще екзекутирате, ще вземете и чергитѣ, и копитѣ, когато вие ще му вземате инвентара, ще му вземате и земята и всичко, на кредитора вие гарантирате даже лихвитѣ. Къде го има това? Какъ можете по такъвъ начинъ да облекчавате? Това облекчение на длъжника ли е или е осигуряване на кредитора? Кажете го открито.

Г. г. народни представители! Въ чл. 50, въ който се говори за източникитѣ на касата, въ буква б се казва: (Чете) „Сумата, която се предвижда ежегодно въ бюджета на държавата въ размѣръ, достатъченъ да покрие загубата отъ службата по изплащане купонитѣ съ настѣпилъ падежъ и излѣзлитѣ въ погашение облигаций“. То е за частнитѣ кредитори. А за Земледѣлската банка, за популярнитѣ банки това положение го няма. Тѣ сѣ даже въ много по-неизгодно положение. Забележете това вие, които ревете за Земледѣлската банка, за популярнитѣ банки и за кредитнитѣ кооперации. И тѣхъ вие ги поставяте въ много по-неизгодно положение, отколкото частнитѣ кредитори. За частнитѣ кредитори вие създавате единъ видъ пенсионенъ фондъ. Всѣка година вие ще гласувате въ бюджета 200-300 милиона лева за разноски и изплащане на неплатимитѣ отъ страна на длъжника плащания. Докато българскитѣ пенсионери бедствуватъ, сега вие създавате пенсионенъ фондъ за гарантиране на кредиторитѣ, банкеритѣ и спекулантитѣ. Това законъ за облекчение на длъжниците ли е? Г. г. народни представители! Азъ бихъ допусналъ да има гарантиране, но гарантиране на вземанията на ония кредитори, които сѣ направили известни отстъпки, които сѣ направили, да речемъ, намаление на вземанията си съ 50—60% и останалото да имъ се гарантира, като се гласува за тѣхъ специална сума въ бюджета. Но такова нѣщо няма. Чрезъ закона чисто и просто се гарантиратъ частнитѣ кредитори. И което е още по-интересно, то е, че за тази каса държавата дава сръдства. Докато кредиторитѣ не даватъ никакви сръдства за персонала, за машината на погасителната каса, Земледѣлската банка дава, плаща за своята машина, за своитѣ функционери. Ето още една привилегия за частнитѣ кредитори и за частнитѣ спекуланти, за ония, които трѣбваше не само да бждатъ засегнати съ намаление на тѣхнитѣ вземания, но и да бждатъ поставени въ едно положение много по-неизгодно, отколкото е положението, въ което сега се поставятъ Земледѣлската банка, популярнитѣ банки, кредитнитѣ кооперации, Народната банка и т. н. Ето още едно положение,

което характеризира много добре вашия законопроектъ.

Г. г. народни представители! Ако се върви по този пътъ, като се дава толкова голяма лихва, като се дава 5%, ние ще стигнемъ до положението — понеже стопанството е дефицитерно, понеже то е недоходно, понеже тамъ не може да се гарантиратъ не 5%, а и 1% — да предпочитатъ всички да пласиратъ сръдствата си въ лихварство, да ги имобилизиратъ въ банки, вмѣсто да ги хвърлятъ въ стопанството, да правятъ лихварство, вмѣсто да подпомагатъ стопанската дейностъ на страната. И ето този законопроектъ ясно и открито сочи нататъкъ.

Г. г. народни представители! Спирамъ се на наказателнитѣ разпорѣдки, които ясно говорятъ кого покровителствува настоящиятъ законопроектъ. Въ наказателнитѣ разпорѣдки се казва: (Чете) „Всѣка вносна, неплатена на падежа, носи по право и безъ покана въ полза на Погасителната каса лихва 1% годишно повече“. Шомъ само въ форсмажорни случаи вие му отлагате плащането, кой е виновенъ за този форсмажоренъ случай? Длъжникътъ ли — стопанинътъ, занаятчията, работникътъ? Защо е това наказание, защо му налагате тая глоба, за какво е той виновенъ, защо го наказвате? И по-нататъкъ прочетете чл. чл. 75, 76 и 77. Споредъ чл. 77, за полагане лъжлива клетва длъжникътъ се наказва по наказателния законъ и се лишаватъ отъ правото да се ползува отъ настоящия законъ. Споредъ чл. 75, длъжникъ, който въ молбата за уреждане задълженията му споредъ настоящия законъ, съзнателно укрива части отъ имуществото си, се наказва съ тъмнителенъ затворъ не по-малко отъ три месеца. Споредъ чл. 76, длъжникъ, който въ молбата си за уреждане задълженията му съзнателно посочи неистински кредитори, се наказва съ строга тъмнителенъ затворъ до 5 години. Наказания и санкции има само за длъжниците. За длъжниците има санкции, има затворъ, има страшни наказания, но никѣде, абсолютно никѣде тукъ няма такива постановления за кредиторитѣ.

И. Драгойски (д): Има.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Какво искате повече отъ това? Защо има нужда да споримъ? Има ли нужда да се съмняваме, че вие сте създали този законъ, за да дадете възможностъ на кредитора да хване за гушата длъжника, да му вземе всичко и най-после да го хвърли въ затвора? Има ли нужда да споримъ, може ли нѣкой да отрече този фактъ? И не само това. Азъ ви питамъ: кой ще доказва разнитѣ обстоятелства, кой ще се защищава? Кредиторътъ ли? Не. Длъжникътъ ще доказва. А въ чл. 84 сте турили: (Чете) „Свидетелскитѣ разноси и възнаграждения на вещитѣ лица сѣ въ тежестъ на страната, по искане на която сѣ допустнати“. Защо не турите вие едно постановление съ което да накарате кредитора да доказва, че има да взема това и това, той да доказва истинността на едн-кое-си обстоятелство, а не да карате длъжника да харчи може би последнитѣ си пари, и да прави нови разноси по дѣлото, да влиза въ нови задължения, а следъ това да не получи никакво облекчение?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Пладненски юнакъ! Като дойдатъ други вмѣсто насъ, ще ни търси. Ще го видимъ тогава.

П. Георгиевъ (д. ср): Нѣмаше да вземете въ Ловечъ нито единъ гласъ, ако не бѣше Димитровъ. (Глъчка)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Това е то пладненскиятъ юнакъ. Можете да го вземете за шефъ.

Г. Т. Данаяловъ (д. ср): Гледайте какъвъ трудъ си е далъ да изучи единъ въпросъ, който не е негова специалностъ. Какво искате повече? Може и да грѣши никѣде.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Нѣма безгрѣшенъ на този сѣтъ. Но азъ съмъ тамъ, че ако е въпросъ за грѣхове, най-много ще ги намеримъ тукъ, на тая маса. (Сочи министерската маса)

Председателствуващъ Н. Шоповъ (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Защото азъ съмъ тамъ, че няма по-голямъ грѣхъ отъ това, да излъжешъ едно население, да излъжешъ 600.000 хиляди избиратели и днешъ да се подигравашъ съ тѣхнитѣ интереси (Ржкоплѣскания отъ нѣкои земледѣлци), и когато се намиратъ хора да

кажат истината, вие от министерските маси да излизате да разправяте тъкмо противното на онова, което вчера и вие разправяхте. Може вие да сте облагодетелствувани от тая маса (Сочи министерската маса), може да сте във много картели, може да сте във много фабрики, може да сте във много банки, на васъ положението може да е леко, вие може да си играете, вие можете да си правите джумбюшъ, вие можете най-после да се подигравате съ интереситъ на тия, които вчера си дадоха гласа за васъ. Но ще видимъ утре кой къде ще бжде, ще видимъ за кого какво ще се каже и ще видимъ кой какъ е изпълнявалъ дълга си. Лесно е да спечелишъ едно довърше, мъчно е да го задържишъ. Вие го спечелихте, но вие не можахте да го задържите, вие го загубихте, защото вие открито и категорично доказахте, че нямате абсолютно нищо общо съ интереситъ на тия, които на 21 юний излъгахте, като имъ заявихте, че ще защитавате тяхнитъ интереси.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Нямате думата.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Свършвамъ. Ние сме за възстановяване на кредита по пътя на създаване рентабилност, по пътя на установяване твърди цени на земеделскитъ произведения, по пътя на намаление на всички лихви, по пътя, най-после, на облекчение на длъжниците, което да иде следъ горнитъ мърки. Облекчение на длъжниците не може да има безъ тия предпоставки: монополизиране на търговията съ стокитъ отъ първа необходимостъ и монополизиране износа на нѣкои стоки. Безъ установяване на твърди цени за земеделскитъ произведения и низки за индустриалнитъ, и да заличите задълженията, да ги изтриете съ сюнгеръ, нѣма да дадете облекчение. И затова тия предпоставки трѣбва да предшествуватъ заличаването на задълженията. Облекчението на длъжника трѣбва да се състои въ процентно намаление на задълженията съответно на коефициента на поевтиняването т. е. съ 60%; или, както писа нѣкой си Тодоровъ въ в. „Слово“, въ частична инфлации до степенъ на коефициента на поевтиняването.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, завършете!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Трѣбва да се дадатъ безлихвени разсрочки. Шомъ ще ликвидирате едно задължение, не можете да му поставите лихви. Трѣбва да се дадатъ безлихвени разсрочки за 20 години, но преди това е необходимо да се даде единъ мораториумъ минимумъ отъ 3 години, за да се възстанови стопанството, да може да стане рентабилно, да стане платежоспособно, за да ликвидира съ старитъ си задължения, да може да тръгне напредъ, да може наистина въ стопанството да занари единъ икономически подемъ, да може да го съживимъ, за да може да иска държавата, за да може да искатъ всички онѣзи, които чакатъ отъ него.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Димитровъ! Свършете.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! И законѣнитъ данъци досега трѣбва да бждатъ вмъкнати въ този законопроектъ, и тѣ трѣбва да бждатъ облекчени. И тази мѣрка трѣбва да се вземе отъ страна на правителството, отъ страна на народнитъ представители.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Свършете!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Този законъ е законъ за животъ и смъртъ на българския народъ. Ние сме съгласни да паднатъ трупове не на двама, но на 10 души, ако е необходимо на 100 души, но да не падне трупътъ на българския народъ. Този законъ е за животъ и смъртъ за страната, за България, за която много ревете вие, и тъкмо за това азъ си спомнямъ думитъ на руския генералъ Кутузовъ въ военния съветъ: „Дали да жертвуваме Москва, или да жертвуваме армията, а това значи да жертвуваме цялата страна!“ За Москва ще жертвувате ли армията, ще жертвувате ли страната?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Нямате думата.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): За една шепа банкери и спекуланти ще жертвувате ли интереситъ на цяла Бъл-

гария, на цяла работна, нещастна България? Ние нѣма да позволимъ това. Вие ще срещнете нашия организиранъ протестъ. Съ всички сили ние ще се боримъ да провалимъ и вашия законъ, и вашето правителство, което провали страната и разсипа българския народъ ... (Ржкоплѣскания отъ нѣкои земеделци)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. г. народни представители! Предупреждавамъ всички г. г. оратори, че повече отъ единъ часъ нѣма да позволявамъ да се говори.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Само 4 минути повече е говорилъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Петко Стояновъ.

П. Стояновъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Поставениятъ съ законопроекта въпросъ за разрешение, безсъмнено — струва ми се, не може да съществува отъ никоя страна споръ — е единъ отъ най-важнитъ въпроси изъ стопанската и социалната политика на българската държава въ последното десетилѣтие. За него много се говори предварително, за него много се работи и мисли. Давамъ си много точно смѣтка за политическия моментъ и, вземайки думата, азъ ще изкажа моето и на монитъ приятели мнение, което се различава отъ това, което е легнало въ законопроекта. Моята целъ е тукъ да изнеса и обоснова своитъ разбирания и уговорки съ намѣрение да се внесатъ поправки, защото измежду инициаторитъ на законопроекта и цялото българско общество по проблемата за длъжниците нѣма споръ, че тя трѣбва да бжде разрешена, че длъжниците трѣбва да бждатъ улеснени и облекчени. Въпросътъ е, следователно, да се намѣри най-подходящиятъ и най-целесъобразниятъ методъ на пристѣпване къмъ проблемата, на нейното обхващане и разрешение. Това е моята целъ и азъ пристѣпвамъ къмъ своето изложение.

Г. г. народни представители! Всичкиятъ шумъ, който особено въ последно време взема голѣмъ мѣрникъ, а именно, че проблемата и въпросътъ за задълженията е въпросъ на демагогия, е въпросъ на неразбирането, е въпросъ на фашински ангажменти, най-после, въпросъ на победата отъ 21 юний 1931 г., не се оправдава отъ никое гледище, а лансираниитъ възражения и съображения за безцелността на реформата не издържатъ абсолютно никаква критика. Защото, ако действително демагогски и отъ чисто ефимерно политическо естество съображения сѣ причината да се създаде тоя законопроектъ и да се завишава съ него обществото повече отъ 4 години, тогава всичко това, което сега се прави отъ законодателя, би било съвършено неоправдано. Нима въ продължение на 4 години това българско общество, въ лицето на най-здравомислицитъ си представители, въ лицето на най-влиятелнитъ си членове, не можеше да съкрати тоя трудъ и да се освободи отъ една натрапена или несъществуваща проблема, резултатъ на една агитация, на една психоза, на една демагогия? Въпросътъ, обаче, е много простъ, всичко това сѣ възражения, които нѣматъ абсолютно никакво основание и значение.

Г. г. народни представители! Въпросътъ за задълженията, който е поставенъ у насъ, е вече въ много страни разрешенъ. Тамъ не е дадено такова разрешение, каквото се иска у насъ, или се предлага да бжде дадено, а е дадено, каквото е намѣрено, при добра воля и основни изучвания, въ връзка съ специалнитъ мѣстни условия, за най-целесъобразно. Нима психозата и демагогията може да обясни поставянето на въпроса също така и въ Ромъния въ продължение на последнитъ четири години и разрешението, което му бѣ дадено тамъ съ два закона, които последователно се смѣниха, и съ сега действащия законъ? Нима въпросътъ е резултатъ на демагогия, когато той се поставя въ Чехословакия, нима поради демагогия той е разрешенъ въ Унгария, въ Полша, че най-после той е поставенъ и се третира и въ Югославия? Това показва само едно, че не само не е демагогия, а е реална, виниюща нужда помощта за длъжниците и изобщо въпросътъ за задлъжнѣлостта на обикновения, на първо мѣсто сръдния земеделецъ, занаятчия, търговецъ, интелегентъ и работникъ въ тия страни, къмъ които спадаме и ние тукъ на Изтокъ, така нареченитъ дунавски страни, които иматъ предимно земеделско стопанство и се намиратъ днеска, вследствие катастрофалното спадане на ценитъ на тяхнитъ продукти, въ една отчаяна депресия. Не се вижда къде тя ще свърши, затова защото етапитъ, които се регистриратъ въ нейното изживяване, сѣ отъ день на день все по-жестоки и по-отчаяни.

Моля, обаче, да се знае едно, което е първото и най-важното, именно, че проблемата трѣбва да бжде третирана определено и ограничено. Тя трѣбва да обхваща

строго своя обект. Дългът на държавата въ нейните банкноти, дългът на държавата въ нейното прѣко кредитиране на българския гражданин, на първо мѣсто отъ Спестовната каса при пошитъ — това сѣ въпроси, които не бива да бждатъ смѣсвани. Ние имаме при проблемата за дължниците само единъ изключителенъ обект, съ който трѣбва да се занимаваме: това е дългътъ въ границитѣ и възможноститѣ на народното стопанство. Заради това, г-да, всички ония екскурзии, въ които нѣкои търсиха аргументи да подбиятъ позицията на защитниците на девалоризацията на дълговетѣ, каквото положение азъ защищавамъ отъ много време; всички тѣзи екскурзии, които се правятъ въ областта на инфлацията на банкноти и на неустояването на държавата евентуално спрямо свои лични дължници, сѣ въпроси чисто бюджетни и финансови и тѣ не трѣбва да бждатъ смѣсвани. Разрешението на въпроса за задълженията и изобщо третирането на проблемата за задължността може да стане при една основна предпоставка: здрави финанси; а това означава, за смѣтка на най-жестоки мѣрки и най-голѣми съкращения, за смѣтка на евентуално увеличение на приходитѣ, да се постигне реално уравнивяване въ бюджета на държавата. Само при тази предпоставка е възможно да се създаде свобода за действие вътрѣ въ страната, затова защото само по този начинъ възстановяването на кредита на цѣлата нация въ лицето на държавата е единъ свѣршенъ факт.

Втората предпоставка, г. г. народни представители, това е здравината на монетата. Безъ здравина на монетата, при едно най-малко разколебаване, всички построения, всички мѣроприятия, и най-радикалнитѣ, препорѣчани и отъ тукъ, и отъ крайната лѣвица, и откъдето и да бждатъ тѣ, всичко това е обречено на пълно фиаско. Заради това здравината на нашата монета, на която покупната способност и безъ това днесъ е извънредно намалѣла въ сравнение съ здравитѣ валути на чуждитѣ страни, е една отъ основнитѣ предпоставки на всѣка реформа. Ето защо, свѣршено съгласенъ съмъ съ предложителя на законопроекта, искамъ да кажа сподѣлямъ неговото разбиране, какво абсолютно и дума не може да става да се търсятъ срѣдства за разрешение проблемата за дълговетѣ на народното стопанство за смѣтка на бюджетното равновесие и главно за смѣтка на разколебаване здравината и стабилитета на монетата. Това не бива да става не само, защото не разполагаме и не можемъ да създадемъ активи, съ които бихме могли да пристѣпимъ къмъ така наречената ограничена или дирижирана инфлация, но и заради това, защото съ тази валута, която имаме, ние имаме едно установено вътрѣ съотношение между ценитѣ на продуктитѣ, което съотношение ни гарантира възможностъ на свобода на действие при нашитѣ собствени вътрешни условия. Промѣни ли се чрезъ инфлация това съотношение на ценитѣ, ние ще сме свѣршено изгубени. Тогава ще настѣпи само едно: пълното ограбване — тоя, който има, ще стане още по-богатъ, а този, който нѣма, ще изгуби всичко, и съ това цѣлата проблема ще бжде напълно опропадена.

Въ днешния моментъ, г. г. народни представители, прибавянето къмъ проблемата за задължността и на други проблеми, е също така излишно обременение на въпроса. Заздравяването и засилването на кредита въ страната е също така единъ въпросъ много важенъ, той, обаче, е свѣршено отдѣленъ отъ въпроса за разрешение на задължността, още повече, като вземамъ въ предвидъ факта, че въ днешно време въ нашата страна кредитътъ е окончателно спрѣлъ, че 3/4, ако не 9/10, отъ всички сѣлки, които се извършватъ, сѣ за смѣтка или на участито на кредитора и тогава наличността не играе такава съществена роля или е изключително за смѣтка на собствени налични платежни срѣдства. Ето защо, да се говори, че проблемата за задълженията ще даде своитѣ отражения върху кредита, че окончателно ще спре кредитирането, твърдя, че това е неправилно сѣждение. Напротивъ, оздравяване положението на дължника ще даде възможностъ да се създаде нова кредитна политика, ново кредитиране, затова защото активитѣ ще се явятъ. Азъ ще кажа само едно — и мене ми се струва, че нѣма да бжда опроверганъ отъ специалисти и отъ хора на практиката, каквито между прочемъ, мнозина отъ васъ сте — прибирането отъ обръщение на маса банкноти, сребърни пари и злато въ частнитѣ хранилища на българскитѣ граждани, споредъ тѣхната заможностъ и споредъ тѣхната предвидливостъ и наклонностъ къмъ кѣтане и които се изчисляватъ най-малко на 1.200.000.000 л. до 1.500.000.000 л., сѣ при, г-да, който днесъ сѣ издадени отъ обръщение, поради липсата на кредитоспособностъ въ нашето тържество. При дефинитивното разрешение на въпроса за за-

дължността, тия пари ще излѣзатъ отново въ движение. Имамъ въ това отношение единъ блестящъ примѣръ, който мога да ви приведа като доказателство. Следъ като болшевишката политика въ Русия въ продължение на първитѣ 6 години разруши всичко и най-после видѣ, че е невъзможно нѣщо да се направи, премина къмъ така наречената нова икономическа политика — непъ. Тя даде своитѣ резултати веднага, понеже се направиха концесии на частния капиталъ и на свободната частна инициатива — на първо мѣсто на посрѣдницитѣ въ търговията. Това помогна скрититѣ запаси веднага да излѣзатъ налице и да се съживи стопанскитѣ животъ въ Русия, за времето, презъ което това се допустна.

Това става всѣкога, то не е единиченъ случай. Следъ най-голѣмитѣ инфлации, когато се дойде най-после до дѣното на пропастта, настѣпва отново съживяване за смѣтка на скѣтаното, на това което представлява само по себе си известна ценностъ, за смѣтка на новото възрождение, на новитѣ перспективи, които се откриватъ.

По тия съображения, смѣтамъ че проблемитѣ трѣбва да бждатъ раздѣлени, за да може, правилното разрешение на всѣка една своевременно да бжде намѣрено. Уреждането на дълговетѣ е едно, кредитътъ и кредитната политика е друго. Въпросътъ за задължността е въпросъ за отношение на дължника къмъ кредитора, въпросъ за събираемостъ на вземането, въпросъ за платежоспособността на дължника спрямо кредитора, ограничение на кредитора въ името на съществения интересъ да ликвидира съ дължника. Въ тия само рамки проблемата може правилно да бжде поставена и правилно да бжде разрешена, защото правилно могатъ да бждатъ намѣрени срѣдствата за търсенето и нуждното разрешение.

Прочее, поставенъ така въпросътъ, въ какво положение той днесъ се намира?

Ще ви направя, г. г. народни представители, единъ малтъкъ цитатъ. Рускиятъ знаменитъ икономистъ, познатъ на всички васъ, Петъръ Бернгардовичъ Струве, въ една недавнина своя статия, анализирайки положението за задължността, която проблема днесъ интересува цѣлия свѣтъ; проблема, която днесъ се разрешава върху плоскостта на едно огромно народно стопанство, каквото е това на Съединенитѣ щати, съ една управляема инфлация, — да се хвърлятъ на тържището етими долари, за да могатъ обремененитѣ фермери-земледѣлци да се издѣлжатъ въ едно кратко време вследствие катастрофалното спадане на ценнитѣ книжа, кѣдето повече отъ 11 милиона долари досега сѣ изчезнали за смѣтка на една огромна борба, която се води организирано отъ банкеритѣ въ Нью-Йоркъ срещу ръководителитѣ на днешната икономическа политика въ Вашингтонъ; че това, което става въ други страни, въ Унгария, въ Югославия, въ Ромѣния, е нищо въ сравнение съ онова, което става въ Съединенитѣ щати — Петъръ Струве, казвамъ, въ една отъ своитѣ статии, сумирайки всичко, прави следнитѣ заключения. Той казва: Проблемата за задължността се разрешава по два начина: или съ съкращаването на това, което се дължи или съ абсолютно намаление на дълговетѣ. Това може да стане по два метода: или стихийно, чрезъ несъстоятелности и банкрутства на ония предприятия, които сѣ чрезмѣрно задължени, или прикрито отъ чуждото око съ приспадане въ най-разнообразни форми, което въ никои случаи, обаче, не може да бжде избѣгнато. И завършва: „Историята на стопанския животъ и на икономическата политика знае не малко случаи на такива облекчения и до днесъ. На това положение на нѣщата е нужно да се погледне въ лицето и да се постарамъ възможно по-разумно, по-справедливо и главно по-безболезнено да прокараме потребнитѣ, извънредни, чрезвычайни, но исторически, така да се каже, редовни приспадания“. Единъ буржоазенъ икономистъ, единъ ученъ социалъ-политикъ, правейки едно общо сумиране, ни казва това, че не може другояче да разрешаваме въпроса. Има исторически моменти, когато трѣбва да се съкращава; не съкращавате ли, започватъ фалититѣ, започва катастрофата. Не е само той, г. г. народни представители! Единъ отъ най-авторитетнитѣ икономисти днесъ въ свѣта, професоръ Каселъ, юрисконсултъ по икономическитѣ въпроси, вѣщото лице на Обществото на народитѣ, въ една отъ своитѣ статии отъ миналата 1932 г., напечатана презъ августъ месецъ въ „Пестеръ Лойдъ“, казва така на едно мѣсто: ако при това се установи, че известни групи дължници не биха могли да понесатъ пълната тежестъ на своитѣ задължения, то въ такъвъ случай би трѣбвало да се постигне една спо-

годба; ако тя не е възможна иначе, то чрез една интервенция на държавата, засягаща капитала. Нека приведа думите и на друг един икономист, който е също така един авторитет, английският икономист Кейнс, който казва в една своя статия: „Англия трябва да плати, но за последен път“. Във една своя статия във „Пестер Лойд“, от 5 декември 1932 г., той казва: „Само във една страна, във която кредиторите са разумни, длъжниците са порядъчни хора“. Най-после да приведа и друг един цитат, г. г. народни представители, из доклад на един французки икономист, прочетен във последната конференция, която стана въ началото на този месец, декември, във Виена, така наречената — Паневропейска конференция. Там Делези направи своя голъм доклад за кризата, която преживява светът и изложи своя план, и между другото той заяви: разрешаването на въпроса е въ премахването на трудностите, които златният еталон налага на света. Премахването на златния еталон, обаче, ще предизвика голъма катастрофа и заради това друг е методът, по който трябва да се действа. Кой е този метод? Редуцирането на всички международни, държавни и частни задължения“. И въ п. 2 на своя план той казва: „Всички задължения, частни или публични, сключени преди 1929 г., ще бъдат намалени със 20% и платими въ законното платено сръдство“. Един от най-главните противници на инфлацията въ днешно време, д-ръ Шахт, председател на имперската банка въ Германия, въ една своя реч, която той държа преди няколко дена само въ Базел, между другото дава следните данни, за да се види въ какво мизерно положение се намира днес светът. „Световната търговия“ — казва той — „от 68 милиарда марки през 1883 г. се изкачва през 1913 г. на 160 милиарда марки; а въ 1920 г. — на 290 милиарда марки. Съ това тя постига своя най-висок пункт на развитие. През 1932 г. тя спада на 110 милиарда марки“. И по-нататък той заключава: „Всички опити на стопанската политика, да се разрешат проблемите, които налагат днешното положение, опират до аномалното противодействие на политиките“. И по-нататък добавя: „Днес Западна Европа се ръководи не от динамическите си сили, а от статическите, които преди всичко са ония, които защитават своите капиталистически права на лихви“. И от там следва всичката напасть въ днешно време. „Наемният капитал — каза той — забравя съвършено, че се намира въ пълна зависимост от стопанските резултати на предприятията, които той е кредитирал“.

Прочее, г. г. народни представители, проблемата за задължността е проблема всеобщопризната, е проблема, който и политиките, които противодействуват, и икономистите, които я осветляват, всички я схващат въ най-големата ѝ широта. Не демагогия, не психоза, не неразбиране по този въпрос може да се твърди, че съществува.

Какъ се разрешава въпросът въ другите страни? Ще ви приведа само няколко примъри, защото поради липса на време е невъзможно да се направи повече.

Въ Ромъния съ последния закон, като не съществува никаква друга процедура, освен установяването на дълга и размъра на земята, която земеделецът владее, а за градския длъжник къщата и имота, се установява следващото правило: длъжникът, който притежава до 10 хектара, получава 5-годишен мораториум съ 1% лихва; неговите кредитори могат да поискат въ съгласие съ него предварителното заплащане до 50% максимум от дълга, ако искат преди изтичането на този мораториум да получат своето вземане. Следователно, въпросът е много просто разрешен. Дава се един сравнително подълъг мораториум, за да може въ това време кредиторът да си направи своята срътка, по-полезно ли е за него съ 1% лихва да изчака изтичането на този срок и да получи своята сума след 5 години — какво ще стане съ длъжника и какво ще има той тогава, е пълна неизвестност — или предварително да дойде въ една полюбовна срътка, да се задоволи съ 50% от вземането си и съ това да се свърши съ дълга. Ами това е най-естественото разрешение на въпроса, заради това, защото не е неизвестно, г. г. народни представители, и на най-обикновения laik, че днес, въ това стъснено положение, кредиторът е, който движи проблемата за задълженията, а не длъжникът, който търси облекчение въ всички страни. Нима длъжникът днес се грижи да плаща или пък се бои от това, че ще дойдат да го екзекутират? Той се ежи, той се озлобява, той чака да се противопостави, ако евентуално опасността от екзекуция съществува за него. Стопанската проблема за него

не съществува, за нея той не се интересува. Кредиторът е, който иска да приведе въ известност задължението, да осребри възможното, да ликвидира задължението, за да може да получи свобода на действие и въ перспективите, които конюнктурата създава днес, съ малкото пари, но съ голъмата им покупна стойност, да изпълни онова, което съ многото пари, при малките печалби, съ малката им покупна стойност въ друго време, той не може да направи. Не е неизвестно, че кредиторите днес са тия, които предлагат срещу нищожни суми да бъдат ликвидирани грамадни задължения. Аз знам такива случаи. Недавна въ една от голъмите банки тук, въ София, дългът на един интелегент, а не на търговец, банкер или какъвто и да е друг, от 1.300.000 л. се ликвидира съ 350.000 л. и съ това всичко се свърши. Това е само един случай, а има много такива случаи.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Добър интелегент е той!

П. Стоянов (д): Не е удобно да Ви казвам името му, г. Данаилов, за да се убедите абсолютно въ това, което Ви казвам.

Въ Югославия какъ се разрешава проблемата за задълженията? Говори се, че там едно съкращаване на задълженията не съществува. Аз ще ви приведа, г. г. народни представители, няколко случаи, за да видите, че това не е вярно, или по-добре, че там има нещо сръдно. Така, напр., там, освен принудителната конверсия на земеделските задължения, предвижда се за ония земеделци, задълженията на които надвишават 70% от общата стойност на движимите и недвижимите имущества, намаление на задълженията въ размър на она част от общия им дълг, която надвишава 70-та на сто. На ония длъжници, дългият им съ на които представлява максимум 70% от дълга, 30% от тоя дълг се прощава. Защо? Много просто: защото нима актив, не може да бъде събрано, всичко ще бъде ликвидирано от съдебния пристав, ако другояче бъде направено. Но понеже интересът е да бъде запазен тоя длъжник, опрощават му се 30%, а съ другите 70% той остава задължен. Така че фактически се прави намаляване на задължението.

Министър-председател Н. Мушанов: Съ декрет, който се издаде преди две седмици, се уреди окончателно, че дълговете се изплащат въ продължение на 12 години, като се започне от 3 1/2% годишен анюитет за частните и се свърши съ 6 1/2% анюитет за банките. Като бях въ Българд, имах възможност да говоря по този въпрос и съ председателя на Камарата.

П. Стоянов (д): Но това е за ония длъжници, активът на които не е по-малък от 70% от размъра на дълга.

Р. Василев (д. сг): Не е въ връзка съ актива, а съ декарите, които се притежават.

П. Стоянов (д): Разрешението на въпроса въ Унгрия, г. г. народни представители, е въ плоскостта на намаляването на лихвата на 4%, а за известни задължения и на 3 1/2%. Но там има друго нещо. Като нима форсирана задължителна конверсия, следователно, намаление, има друго нещо — 30 години мораториум, за 30 години разсрочено плащането на дълга. Кой кредитор, който си знае срътката, ще остави да събира своето вземане въ продължение на 30 години? Несъмнено е, че той ще прибегне към ликвидация. Това е косвен начин да се извърши онова, което се цели от законодателя. Това се прави, за да се избъгнат затрудненията, каквито се явиха съ първия закон на прежния министър на финансите въ Ромъния, Аржентиано, който беше предвидил форсирана конверсия, откъсена от касацията, като противозаконна, защото имаше задължително опрощаване. Вторият закон въ Ромъния стои на друга база: 5 години мораториум съ 1% лихва. Ако ви изнася съ 1% лихва да чакате 5 години — чакайте, за да получите своите пари; не можете ли да чакате, ще отидете към една полюбовна срътка съ 50% намаление.

Н. Захариев (з): А след 5 години може да се даде продължение на мораториума.

П. Стоянов (д): Да, да, именно и това: след пет години може да се получи продължение, според конкретния случай. Но аз говоря за реда и за нормата, предвидена въ закона.

Министър-председател Н. Мушанов: Не забравяйте, че държавата подпомага банките там. Въ Полша държавата даде 80 милиона злоти помощ на банките, заради жертвите, които носят от това уреждане и намаление на дълговете.

Н. Захариев (з): Законът в Ромъния е ясен.

Д-ръ Г. М. Димитров (з. Ст. В): Вие не подпомагате ли? 45 и 15 милиона колко са? Съ 60 милиона лева подпомагате, а намаление на задълженията не предлагате!

Министър-председател Н. Мушанов: Съгласете се тогава да дадем стотици милиона лева на нашите банки. Аз в пререкания не влизам със Вас, г. Димитров. Прави само една бележка.

Н. Захариев (з): Но не е права бележката Ви.

Председателстващ Н. Шопов (Звъни)

П. Стоянов (д): Също така в германския закон е предвидено едно намаление на някои задължения — задължително до 50%. Аз не казвам, че това е общият принцип, но и там е възприето това начало.

Следователно, искането за намаляването на дълговете не е едно искане, г. г. народни представители, което да представлява някакъв си ужас, някакъв си невъзможен метод за разрешението на въпроса. Вие виждате, че това намаление, под една или друга форма, е възприето в действащото законодателство на други държави.

Какъ стои проблемата у нас, г. г. народни представители? Позвовете ми да пристъпя към конкретното разглеждане на този въпрос.

Аз няма да отруднявам вниманието ви с многото ония цифри, които преждоговорившият така последователно, така логично и изчерпателно изложиха пред вас. Разчитам, че тия цифри ви са известни и че онова, което се целеше да се установи с тях, е вече установено, тъй като това са цифри, които всеки един от нас може да изнесе, тъй като те са дадени в официалните отчети на банките, и на първо място на Земледелската и на Кооперативната банки.

Отъ данните, които имаме, г. г. народни представители, относително платежеспособността на нашето задължило население, аз има да обърна вашето внимание само върху следващите няколко.

Въ какво положение се намира днес общото количество на българските граждани — на първо място земледелските производители — относително платежеспособността им за редовното посрещане на задълженията? Да вземем задълженията така, както те са дадени в изложението на управителя на Българската централна кооперативна банка предъ Висшия кооперативен съвет. Там имаме следните данни: дължими редовни към Популярните банки, към земледелските кооперации, към Централната кооперативна банка, към Българската земледелска банка, към частните банки, към Ипотекарната банка и към 25 застрахователни дружества — за 8.226.027.864 л. Нередовен портфейл — 3.120.125.227 л. Т. е. 27% е нередовният портфейл. Общата сума на задълженията — 11.346.153.091 л. Отъ тях нередовният портфейл на популярните банки е 45%, или — 1.140.000.000 л. редовен и 914 1/2 милиона — нередовен; към земледелските кооперации — 1 милиард и 39 милиона лева. Нередовен портфейл — 70%, или 281 милиона лева редовни и 665 милиона нередовни. Българската земледелска банка — 2.420.000.000 л. редовен и 181.886.000 нередовен или всичко 7% нередовен. Частните банки: 3.371.000.000 л. редовен портфейл и 1.342.000.000 л. нередовен портфейл, или 40% нередовен портфейл.

При това задължение, какви са главните срѣдства, с които може да се издължи българският гражданин? На първо място, г. г. народни представители, според данните, които имаме, според статистиките, с които можем да си служим, това е общото земледелско производство. Зашто огромна част отъ този дълг е на българските земледелци и на стопани, свързани с земледелци и търговци, също и индустриалци, които има да дължатъ въ връзка с това, че те очакватъ или има да взематъ отъ земледелца. Ако се вземе статистиката за националния доход, с неговото разпределение, ще се види, че огромна част отъ платежните способности, с които разполага българският гражданин, е отъ земледелски произход. Е добре, какво имаме ниг днес? Вамъ ви е известно отъ данните, които имаме за индекс на поскупването, също и отъ това, което друг път съмъ изнасял и което вчера се установи отъ господата, които говориха, че този индекс за износните артикули, при 100 за презъ 1929 г., — презъ

1932 г. е 4558; презъ месецъ октомври 1933 г. е 5659, следователно, спадналъ е съ 2%. За вносните артикули при индексъ 100 въ 1929, презъ 1932 г. е 7287, а презъ октомври 1933 г. — 7268. Или, иначе казано, ние имаме едно намаление само съ 27, срещу 63—64 за износните артикули, т. е. за земледелските произведения.

По отношение общата стойност на земледелското производство имаме следните данни. 1933 г. — което е характерно за платежната способност на българския дължник — като земледелска година, е рекордна година, г. г. народни представители. Ние отъ 1927 г. до днесъ такава добра обща реколта по количество, каквато имаме презъ 1933 г., не сме имали.

М. Дочев (д. ст): 1931 г. бѣше рекордната.

П. Стоянов (д): Не, 1933 г. е рекордната. — Срѣдно реколтата за периода 1908—1912 г. е 2.487.117 тона; за периода 1927—1931 г. — 2.873.382 тона. За 1929 г. — 2.515.465 тона; за 1930 г. — 3.358.484 тона; за 1931 г. — 3.520.128 тона; за 1932 г. — 3.241.488 тона; 1933 г. — 3.585.141 тона.

Сега, стойността въ златни левове, както я дава статистиката въ сборника на стр. 146, таблица II. Стойността за периода 1908—1912 г. срѣдно е 384.200.000 л. златни; за 1927—1931 г. — 434.500.000 л. златни. За 1929 г. — 453.400.000 л. златни; за 1930 г. — 317.700.000 л. златни; за 1931 г. — 328.300.000 л. златни; за 1932 г. — 261.000.000 л. златни. Срѣдно на тонъ храна, всички видове, ние имаме въ златни лева: за периода 1908—1912 — 154-5; за периода 1927—1931 г. — 151-2. За 1929 г. — 180-2; 1930 г. — 94-6; 1931 г. — 93-2; 1932 г. — 80-5. При срѣдна цена, презъ 1927—1931 г. за единъ килограмъ франко шлепъ се падатъ 15-12 ст. златни, което прави 4-07 л. книжни за килограмъ храна. А днесъ ние имаме следните цени за килограмъ: жито — 1-80 л.; ечемикъ — 0-98 л.; царевича — 0-70 л. на мѣсто; овесъ — 0-95 л.; ръжъ — 0-85 л.; смѣсь — 1-50 л.; просо — 1-10 л.; оризъ — 14 л., франко товарна гара, г-да, за 1932 г. ние имаме 46-50 л. зл. на тонъ, което прави за единъ килограмъ 4-07 л. златни или 127 л. книжни. Общото производство умножено на таа цена дава следното: рекордната реколта е получила най-ниска цена отъ 1908 г. до днесъ. Общата стойност на реколтата се движи между 160—200 милион. зл. лева. Това са, г-да, платежните способности на българския гражданин.

Ние имаме още данни, с които да видимъ още по-подробно какви са задълженията на българския дължник. Ако вземемъ обработваемата площ въ нашата страна, раздѣлена на количеството на домакинствата, ще видимъ, че най-непоносими са задълженията на стопанствата, които притежаватъ площ до 100 декара и които съставляватъ 85% отъ общия брой на стопанствата въ страната. На стопанство до 100 декара обработвана земя се пада срѣдно по 36 1/4 декара. Общо за страната, на едно земледелско стопанство се пада срѣдно 56.3 декари. Върху него тежатъ задължения 14.200 л., отъ които 4.250 л. са данъци. Задължения на декаръ се падатъ 253 л., отъ които закъснѣли данъци 76 л. А за стопанствата срѣдно до 100 декара, т. е. срѣдно 36 1/4 декари, които съставляватъ 85% отъ общото народно стопанство, задълженията на декаръ са 278 л.

Имамъ още една друга статистика, малко по-подробна, и ще ви приведа няколко цифри отъ нея. Сведенията, които имамъ, са отъ отчетите на началниците на агенциите и клоновете на Земледелската банка. На единъ декаръ работна земя въ Видинъ задълженията са 192 л. и 63 л. закъснѣли данъци, всичко 255 л.; Ломъ — задължения — 323, закъснѣли данъци — 159, всичко 482 л.; Фердинандъ — задължения — 114 л., закъснѣли данъци — 62 л.; всичко — 176 л.; Орѣхово — задължения — 85 л., закъснѣли данъци — 66 л., всичко 151 л.; Кнежа — задължения — 191 л., закъснѣли данъци — 107 л., всичко — 298 л.; Бѣла-Слатина — задължения — 254 л., закъснѣли данъци — 147 л., всичко — 401 л.; Червенъ-Бръгъ — задължения — 240 л., закъснѣли данъци — 129 л., всичко 369 л.; Луковитъ — задължения — 203 л., закъснѣли данъци — 104 л., всичко — 307 л.; Плевенъ — задължения — 129 л., закъснѣли данъци — 83 л., всичко — 212 л.; Ловечъ — задължения — 222 л., закъснѣли данъци — 34 л., всичко 256 л.; Никополъ — задължения — 100 л., закъснѣли данъци — 38 л., всичко — 138 л.; Тръстеникъ — задължения — 123 л., закъснѣли данъци — 15 л., всичко — 138 л.; Свищовъ — задължения — 256 л., закъснѣли данъци — 67 л., всичко 323 л.; Севлиево — 324 л.; Велико-Търново — 468 л. общо задължение на декаръ.

Като се вземе предъ видъ пъкъ, че срѣдното пространство земя на домакинство въ Видинъ е 47 декара, въ Ломъ 68 1/2, въ Фердинандъ — 56, въ Орѣхово — 61,

въ Бѣла-Слатина — 47, въ Луковитъ — 42, въ Червенъ-Бръгъ — 36, въ Търново — 29, и, като се помножи про- странството декари съ задълженията на декаръ, получа- вате следната задължителност, г. г. народни представители, на домакинство, както следва: на едно стопанство въ Видинъ се падат задължения 11.964 л., въ Ломъ — 32.974 л., въ Фердинандъ — 9.935 л., въ Орѣхово — 9.791 л., въ Кнежа — 20.180 л., въ Бѣла-Слатина — 18.884 л., въ Чер- венъ-Бръгъ — 13.552 л., въ Свищовъ — 20.949 л., въ Севлиево — 12.946 л.; въ Велико-Търново — 13.535 л.

Следователно, задължителността, съ която има да се бори българското земеделско стопанство, е задължителност, която варира срѣдно между 12.000 и стига до 27.000, а въ из- ключителни случаи и до 30.000 л. въ тия райони, които сѫ изучавани специално — въ Северозточна и Северозпадна България, а отъ Търново на западъ — и до 32.000 л., както е, напр., въ Ломска околия. Така че, онова, което се при- казва и което имате като срѣдно общо задължение на стопанство за цялата страна, то е минимално, защото се взематъ всичкитѣ околии, когато онѣзи околии, които иматъ интензивно земеделѣне, които работятъ съ по- голѣмо количество работна сила, които обработватъ пре- имуществено земеделѣнски артикули, т. е. такива артикули, които иматъ катастрофално спадане на ценитѣ, сѫ сравни- телно най-задължени.

Следователно, г. г. народни представители, проблемътъ за задължителността е общъ. Това е едно общо, повсемѣстно явление. То се характеризира, както казахъ, съ катастро- фалното спадане на общата цена на най-голѣмото нацио- нално производство и се изразява въ съответнитѣ задъл- жения на всѣко едно отдѣлно стопанство.

Какво заключение следва отъ всичко това да напра- вимъ? Ще приведа единъ примѣръ, за да направя своето заключение. Ще ви посоча едно стопанство, което има 70 декара — вземамъ публикувания бюджетъ на едно сто- панство отъ с. Бараклий, Анхилска околия, съ 70 декара земя и 20 овце. Какви приходи има това стопанство отъ тия 70 декара земя, отъ които 50 сѫ въ обработка, а 20-тѣ сѫ въ угаръ? Разноснитѣ, които за миналата година е направило това стопанство, сѫ: за поземеленъ данъкъ — 490 л., за пждарщина 210 л., за горски такси — 300 л., за изхранване воловетѣ — 1.200 л., за изхранване овцетѣ — 750 л., наша за овцетѣ, по 10 л. на глава — 200 л., за царвули на овчаря и храна на кучето — 1.280 л., за бегликъ на 20 овце — 100 л., за подковаване на добитѣя и под- държане инвентара — 2.000 л., за поддържане сградитѣ на стопанството — 1.000 л., само за лихви, безъ погашение, на 15.000 л. дългъ — 2.100 л., за семе за посѣвъ на 50 де- кака, 700 кгр. зимница и 200 кгр. ечемикъ — 2.130 л. Или всичко разходи — 12.150 л. Получено отъ засѣтитѣ 30 де- каръ сѫ зимница по 130 кгр. срѣдно производство на де- каръ, по 250 л. кгр. миналата година — 9.750 л.; 10 декака ечемикъ, по 180 кгр. отъ декаръ, по 140 л. кгр. — 2.520 л.; овесъ, 5 декака, по 160 кгр. производство на декаръ, по 140 л. кгр. — 1.120 л.; 5 декака царевица, 900 кгр. общо производство, смѣтнато по 140 л. кгр., г. г. народни пред- ставители — 1.260 л. Или всичко приходъ 14.650 л. При- бавенъ къмъ тоя доходъ отъ земята доходътъ, който има да се получава отъ овцетѣ, по 1½ кгр. вълна отъ 20 овце, всичко 30 кгр., по 39 л., общо 900 л., като се прибави до- ходътъ отъ агнетата, отъ мѣлката и т. н., получава се всичко доходъ 18.450 л. Отъ този доходъ, като се при- спаднатъ горнитѣ разноси, остава чистъ доходъ 6.300 л., които трѣбва да служатъ за обличане на 5-членното се- мейство, за изплащане на задължения по отглеждането на децата, ходенето имъ въ училище, за хлѣбъ, за солъ, за газъ, за обща, за дрехи, изобщо за всички други раз- носки.

Очевидно е, г. г. народни представители, че елемен- тарното българско отдѣлно стопанство е дефицитерно. Нѣма да ви обременявамъ съ повече доказателства за това; ще приведа само още нѣколко данни.

Разпространено е мнението, че длъжничитѣ въ Бълга- рия се е задължилъ заради това, защото не си е правилъ смѣтката, че харчелъ за сватби, за погребения, за учене на децата му въ градоветѣ, за да ставатъ философи, вмѣ- сто да се заловятъ за плуга и да оратъ, за разходки и пр. и пр., свършено явно консомативни, безсмислени разходи. Г. г. народни представители! Това е легенда. Споредъ дан- нитѣ, които имаме за 480.000 души длъжници на Българ- ската земеделска банка, българинътъ-длъжникъ не дължи за нищо подобно. Ако проследите статистиката, дадена въ Българската земеделска банка за 1932 г., стр. 76, ще на- мѣрите следнитѣ данни. Отъ всички дългове, които сѫ поети презъ 1932 г., 15.08% сѫ за изплащане на дългове, 21.36% сѫ за покупка на добитѣя. За изплащане на да- нѣци презъ 1931 г. — за 1932 г. нѣмаме точни данни — сѫ отишли 18.65%; за изхранване пакъ презъ 1931 г. сѫ

отишли 18.65%, а презъ 1930 г. — 19.07%; за покупка на семена презъ 1931 г. — 4.68%, а за 1932 г. нѣмаме данни. Всичко това, ако къмъ него се прибавятъ и мелиорациитѣ, а така сѣщо и заемитѣ, направени за покупка на земе- дѣлски оръдия и машини, дава за годинитѣ 1929, 1930, 1931 и 1932 срѣдно 61%. Явно е, че българинътъ-длъж- никъ на Българската земеделска банка е поемалъ задъл- жения единствено само за абсолютно производителни нужди. Онова, което отива за домашни нужди, е непълно 1%, за сватби — 2.56% и за погребения — 0.01%. Цѣлиятъ дългъ, консолидиранъ по голя начинъ, възлиза на около 7 милиарда лева, а едногодишната му служба — на кръгло около 800 милиона лева. При това положение, което представлява доходността на българското земе- дѣлско стопанство, това нѣщо означава, г. г. народни представители, следното: brutниятъ приходъ на единъ декаръ обработаема площъ съ brutния приходъ отъ пти- цевъдство, свинеѣдство, пчеларство и говедарство не над- минава 380 л. годишно. Brutниятъ доходъ на едно зем- еделско стопанство въ нашата страна съ 50 декака земя възлиза срѣдно на 21.400 л., а на едно стопанство съ 36.5 декака — типичното земеделско стопанство — въз- лиза на 13.780 л. Съ конкретния примѣръ, който ви приве- дохъ, тия цифри, които сѫ срѣдни, ви доказватъ на- пълно това. Ако възприемемъ, че задълженията и закъс- нѣлитѣ данѣци, както разсѣждава единъ отъ нашитѣ млади икономисти, бѣдатъ изплатени за срокъ отъ 5 години, като задълженията се олихвяватъ само съ 5% годишно, то годишниятъ анюитетъ ще бѣде 3.340 л., което предста- влява за едно домакинство отъ 50 декака 16% срѣдно, а за домакинство отъ 36 декака — 25% отъ неговия общъ brutенъ доходъ. Колкото домакинството е по-малко, тол- кова срѣдниятъ процентъ на онова, което трѣбва да се плати като погашение, ще бѣде по-голѣмъ и, както ка- захъ, за домакинства, които нѣматъ повече отъ 36 декака, този процентъ възлиза на 25% отъ всичко, което се реал- лизира.

Следователно, г. г. народни представители, пробле- мата за задължителността е проблема, който ние трѣбва да погледнемъ въ нейната дългостъ и широта. Тя е проблема, която ни довежда до необходимостта за безусловното намаляване на общата сума на задължителността, а това значи намаляването на дълга на всѣки отдѣленъ длъж- никъ. То ще се извърши, то неминуемо трѣбва да се на- прави само заради това, защото стопанството трѣбва да съществува! Азъ имамъ и другъ аргументъ, който съмъ изтъквалъ и на друго мѣсто и който смѣтамъ, че е аб- солютно неопровержимъ срещу напастената задължител- ностъ отъ капитализирани високи лихви, отъ кредитна инфлация, отъ форсирано снабдяване съ оръдия и ин- вентаръ и отъ дългове поради градобитвина и стихии.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Стояновъ! Остава Ви още малко време.

П. Стояновъ (д): Пререканията, които се направиха, ми отнеха времето.

Тоя мой аргументъ е следниятъ.

Спадането на ценитѣ на общото национално производ- ство и на труда означава респектиантното повишение стой- ността на монетата и на вземанията. Всѣки единъ кре- диторъ за смѣтка на намаление на покупателната спо- собностъ на своя длъжникъ и за смѣтка на увеличаване стойността на дължимата му монета, става повече за- моженъ или иначе казано — размѣрътъ на задълженията съ спадането на ценитѣ се повишава. Това стопанско и фактическо замогване на кредитора се извършва един- ствено за смѣтка на длъжника; неговиятъ дългъ става по-малко поносимъ. Това именно валоризиране повече дава основанийто за намаляването на общитѣ суми не задълженията по пътя на девалоризацията, т. е. чрезъ процентно спадане.

Какво предлага законопроектътъ? Г. председателству- ващиятъ ми забелязва, че ми остава много малко време, макаръ че ми се отнеха 5 минути въ пререкания. Но азъ ще се постарая въ това кратко време, което ми остава, да ви обърна вниманието върху главнитѣ особености и недостатѣци на законопроекта. Законопроектътъ страда отъ това, че той изоставя най-главнитѣ длъжници, земе- дѣлскитѣ стопани, а свършено игнорира положението на работника и свободния професионалистъ длъжници. Поради това той е непъленъ и като не разрешава въ- проса за селскитѣ маси, изоставя главната частъ на град- ското население: работничеството и интелгенцията. Ония пъкъ, които предвижда той, раздѣля на три части и казва: ония, които дължатъ къмъ частни банки и частни кредитори, ще бѣдатъ отсега нататѣкъ длъжници на една държавна погасителна каса, която срещу дълговетѣ имъ, издава на тѣхнитѣ досегашни кредитори облигации,

които ще служат като платежно сръдство срещу данъци и имат гарантирана стойност от държавното съкровище. Това значи, че 40% нередовен — 1.342.000.000 л. несъбираем портфейл на частните банки и на частните лица — кредитори и лихвари, българската държава съживява чрез тия облигации, макар че голъма част от тия вземания на частните банки сж декларирани вече предъ финансовите власти като несъбираеми, следователно, сж освободени, от плащане и на данъци. Азъ изтъкнахъ отъ самото начало, изтъквамъ още веднъжъ: тоя, който е правилъ дълга, той има известно задължение въ размиръ на това, което се е задължилъ, но и оня, който го е кредитиралъ, е поелъ заедно съ него риска за съдбата на своето вземане, още повече, когато то е станало несъбираемо. Този рискъ е поделяемъ само между тѣхъ даже преди отговорността на поръчителя затова, защото дългътъ е отношение между тѣхъ двамата: единиятъ е взелъ да си послужи, другиятъ да да спечели; двамата отговарятъ и рискуватъ, защото двамата сж гонили интересъ. Несъбираемитъ вземания и съдебниятъ портфейлъ на частните банки, на частните кредитори и лихваритъ е вънъ отъ редовния граждански оборотъ. Тогава на какво основание българската държава трѣбва да бжде обременена чрезъ тия облигации за смѣтка на така заличенитъ, излѣзли вече изъ гражданско обществено и загубили вече всѣкава стойностъ, и споредъ самитъ баланс на кредиторитъ, вземания? Всѣки портфейлъ се купува споредъ неговата стойностъ — пазарни цени; най-солиднитъ записи и мѣнителници се купуватъ съ ското, защото на тоя изваденъ изъ оборота портфейлъ държавата трѣбва да плаща 100%?

Втората категория отъ длъжници сж тия на Българската земеделска банка, популярните банки и кооперациитъ. Тия банки и кооперации сж оставени сами да разрешаватъ въпроса; тамъ държавата нѣма никакво вмѣшательство, нито чрезъ погасителната каса, нито чрезъ нѣкакви ликвидационни комисии, които да се произнасятъ Г. г. народни представители! Азъ ще обърна вашето внимание върху обстоятелството, че у насъ има кооперации и популярни банки, които, споредъ заявленията на самата Земеделска банка, сж се занимавали съ инфлация на кредитъ и сж давали заеми на своитъ длъжници повече, отколкото е трѣбвало. Предъ себе си имамъ отчета на Чепеларския банковъ клонъ за презъ 1932 г., печатанъ въ „Известия на Българската земеделска банка“, година VI, книга 16, отъ 15 ноември 1933 г., кждето на страница 894 е казано: (Чете) „Прибѣгването до кредита на Популярната банка е било, поради особената пропаганда за голѣми кредити и неопредѣленъ срокъ за плащането. Кредититъ сж отпущани отъ 10.000 до 60.000 л., безъ огледъ на имотно положение на членоветъ и тѣхната кредитоспособност“. Нѣма да бжде грѣшка, ако се твърди, че една голѣма част отъ несъбираемитъ вземания и на Земеделската банка, и на популярните банки, и на кооперациитъ сж сжшо така въ тежестъ на самитъ тѣхъ за смѣтка на тѣхнитъ фондове, затова, защото тѣ сж именно, които чрезъ инфлацията сжшо така сж били едни отъ насърчителитъ за задължаванията и сж били достатъчно небрежни, за да могатъ своевременно да подвизватъ тия вземания и да ги направятъ реализуеми.

Ето защо азъ смѣтамъ, Г. г. народни представители, че законопроектътъ и въ това отношение прави единъ съществень пропускъ. Оставени да бждатъ ликвидирани тия задължения отъ банковитъ ръководители безъ никакви постановления въ закона, които да гарантиратъ на длъжниците минимални срокове и мораториуми, — а тѣ сж около 5 милиарда за Земеделската банка, а 7 милиарда сж съ задълженията къмъ всички други поддѣления и принадлежащи къмъ нея креации — това означава, Г. г. народни представители, че по най-голѣмитъ задължения, които има да се уреждатъ, по най-голѣмата задача на закона, която той изобщо е длъженъ да си постави, длъжниците сж предоставени изключително на усмотрението и на разбирането на чиновницитъ въ Земеделската банка, на директоритъ, счетоводителитъ и председателитъ на управителнитъ съвети на популярните банки. Тѣ могатъ да опредѣлятъ и две години, и десетъ, и въ крайни случаи петнадесетъ.

Г. г. народни представители! Вамъ не ви ли е известно, какъ се съставляватъ болшинствата въ общитъ събрания на популярните банки и на кооперациитъ? Вамъ не ви ли е известно, какъ ръководителитъ на кооперативнитъ сдружения въ известни случаи преследватъ своитъ политически противници, преследватъ своитъ лични противници, своитъ конкуренти, за да можемъ даже за минута да допустнемъ, че такова едно разреше-

ние на въпроса, чрезъ една такава процедура, е възможно?

Азъ смѣтамъ даже нѣщо повече, че ако изобщо се остави предлаганата отъ законопроекта процедура при ликвидационни комисии и процедурата при представителитъ на Земеделската банка, популярните банки и кооперациитъ, ние ще имаме — ако имаме най-малко 400.000 молби подадени, съ разноснитъ къмъ тѣхъ, сръдно 800—1.000 л. съ отиване нѣколко пъти до центъра, съ връщането до въ кѣщи за събиране на доказателства — за събиране на контрадоказателства, тѣй както въ процедурата е наредено — единъ новъ данѣкъ на длъжниците не по-малѣкъ отъ 350—400 милиона лева

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

П. Стояновъ (д): Още една минута и свършвамъ. — Ето защо азъ смѣтамъ, Г. г. народни представители, че нито е оправдано съ тая процедура да бжде създаденъ единъ такъвъ голѣмъ, огроменъ данѣкъ, нито е оправдателно да бждатъ поставени длъжниците въ рѣшетъ на ония, които сж ги кредитирали и които сж може би едни отъ най-главнитъ виновници за тѣхното задължняване. Още по-малко пъкъ е възможно, чрезъ решенията на ликвидационнитъ комисии да бждатъ съживявани несъбираемитъ вземания на частните кредитори и частните банки и лихваритъ, които вземания самата Кооперативна банка въ своя отчетъ опредѣля съ 40% неуредени. Какво значи издаването на облигации за смѣтка на българското държавно съкровище? Това означава, че българската държава, чрезъ новото юридическо лице, називаемо погасителна каса, купува несъбираемия опростенъ портфейлъ на частните банки и частните кредитори и имъ дава срещу това облигации. Но менъ ми се възразява: облигациитъ, казватъ нѣкои, ще си намалятъ курса. Ако облигациитъ ще бждатъ намалени въ курса, нека да бждатъ намалени главницитъ още отъ сега, нека да бждатъ намалени дълговетъ, защото не е въ интересъ на държавното съкровище да прави инфлация на облигации и да разчита на намаляване курса на това покупно сръдство, което именно ще има за задача да възстанови кредитита въ страната.

Н. Захариевъ (з): Защото голѣмитъ банки ще ги събератъ тогава.

П. Стояновъ (д): Отъ друга страна, се казва, че съ тѣзи облигации длъжниците ще могатъ да изплащатъ дълга, и понеже курсътъ имъ ще падне, тогава длъжниците естивно ще се издължатъ. Всѣки единъ длъжникъ, обаче, може да изплаща дълга си съ тѣзи облигации, само ако цѣлата останала сума на дълга бѣше изплатена отведнѣжъ. Това означава, че длъжниците мѣчно ще могатъ да разчитатъ на естивно издължаване и че курсътъ ще бжде поддържанъ високо.

Поради всичкитъ тия съображения, Г. г. народни представители, смѣтамъ, че проблемата за задължнѣлостта е проблема икономическа. Тя е поставена и може да бжде разрешена само въ рамкитъ на отношенията на длъжника къмъ кредитора и на сръдствата, които въ тѣзи отношения могатъ, при днешната стопанска конюнктура, да бждатъ създадени, за да бждатъ раздвижени вземанията и даванията. При това повишаване на покупната стойност на единицата монета и при обстоятелството, че една граматна част отъ консолидирани днесъ, така както сж записани по книгитъ, дългове се дължатъ на капитализирани лихви, следователно, не на прѣжитъ задължения, защото само за миналата година, азъ ви казахъ, Българската народна банка — и другъ пътъ съмъ го казвалъ — е записала капитализирани лихви 514 милиона лева срещу 36 милиона лева платени, проблемата за задължнѣлостта, Г. г. народни представители, като е проблема да се постави въ движение народното стопанство, е въпросъ за намаляване пасивитъ въ стопанството на длъжника. Всичкитъ тѣзи двудолишни мораториуми, които законопроектътъ предвижда, сж мораториуми условни. И тия отлагания за 10 години, а ако се намѣри за целесъобразно, както е казано въ законопроекта, въ нѣкои случаи и 15 години, сж само прѣпорѣки за персонала на комиситъ и банкитъ, а не права на длъжниците. Така не може да се действа. Тукъ трѣбва да има нѣщо опредѣлено, защото само тогава кредиторътъ ще отиде къмъ една полюбовна сдѣлка, къмъ едно съглашение да намалява. А това отлагане не може да бжде за по-малко отъ 3 години, ако не можемъ да приемемъ това, което е въ Ромъния, 5 години. Тригодишненъ мораториумъ абсолютно свободенъ отъ всѣкакви

други задължения и ограничения, без да може кредиторът да поиска преждевременна ликвидация. Но предвиденият процент на лихвата — 6%, е единъ процент обикновен, нормален за днешните пазарни цени и приходи. А при една ликвидация нормален процент, естествено, не може да бъде предвиден, той трябва да бъде намален. Заради туй онова, което се приема в Унгария — където паритет не сѣ по-евтин или по-скъп, отколкото у нас — онова, което се приема в Румъния; онова, което се приема в Югославия, в окончателните сметки ни показва, че една лихва по-голяма от 4% е непоносима, е невъзможна да доведе до едно реално намаление на задълженията. Законопроектът не запазва длъжниците, а дава само препоръки за кредитора; той създава тежка, скъпа и неефективна процедура; съживява несъбираемите вземания на частните кредитори, като обременява държавното съкровище; оставя длъжниците под произвола на персонала на Б. з. банка, популярните банки и кооперациите, и изключва цели стопански и културни съсловия.

И заключавамъ: въпросът за задълженията ще бъде разрешенъ. Проблемата е поставена, тя е обща и по психологични, и по стопански, и по социални причини. Необлекчени и ненамалени задълженията, при тия условности на мораториуми, на отлагания и разсрочвания и намаления — това означава въ единъ кратък срокъ от 2-3 години да се започнатъ вече екзекуциите. А това ще доведе, г-да, до събиране на земята въ ръцете на нови собственици по най-ниски цени, защото нѣма средства, съ които да бъдат платени дълговете. А ако се възражава, че въ скоро време въ 5-6 години, ще настѣпи повишение на цените, азъ не го виждамъ, но ако действително можемъ да дочакаме следъ петата, следъ осмата, следъ десетата година едно повишение на цените и, следователно, да дойдемъ до възстановяване отново на покупателната способност на българския длъжникъ, това не ще рече нищо друго, освенъ: дайте мораториумъ за петъ за осемъ, за десетъ години, презъ което време, като се повиши цената на земеделските произведения, кредиторът да си получи 100%. Това е съображението, г-да, което се има предъ видъ въ унгарския законъ. Тамъ се предвижда 30 годишна разсрочка, за да може да се изчака едно повишение, да си вземе кредиторът 100%.

Ето защо, г. г. народни представители, отъ разрешението на проблемата за задължеността никой общественикъ у насъ не може да се отклони, защото отъ тая проблема никой стопанинъ не може да се отдели. Тамъ — въ Румъния — има едно решение; тамъ — въ Унгария — има десетилетни отсрочвания; тамъ — въ Германия и Румъния — има намаления на задълженията. (Нѣкои отъ земеделските ръководители) Ако не се предвижда рѣко намаление на задълженията, това значи, че се приема много малка лихва и огроменъ периодъ за разсрочка — 30 години, както е въ Унгария. Такъв голѣмъ срокъ стопански е абсурдъ, г. г. народни представители. Азъ знамъ, че този 30-годишенъ срокъ е възприетъ, за да поставятъ всички кредитори да бързатъ часъ по-скоро да ликвидиратъ. И действително, тамъ имаме подхванатъ процесъ на оздравяване, вследствие на това продължение на срока, макаръ че отделили лица повдигатъ отново въпроса за намаление и на дълга. Азъ, обаче, не желая това за нашата страна. Това значи да бъгаме отъ задачата, която ни е поставена за разрешение.

Убеденъ съмъ, че въ законопроекта трябва да се направятъ следните съществени промѣни и нововъведения. Най-напредъ трябва да се даде истински мораториумъ въ връзка съ съображенията, които изложихъ досега. Трябва да се удължатъ сроковете на разсрочванията, които се предвиждатъ въ законопроекта, но като бъдат дадени на длъжниците по закона, а не да бъдат оставени на усмотрението на комисии. Трябва да се намалят лихвите къмъ 4%. Трябва възможността за предварителното издѣляване на длъжника съ съответните намаления да се свърже съ срока на мораториума, следователно, по-дълги разсрочки по закона и по право и по-малки лихви — 4%. Трябва за случаите, когато трябва и може да се прави индивидуална оценка, доказателствата да се поставятъ изключително въ тежест на кредитора, а не на длъжника и съ това да се промѣни основно цѣлата процедура. Вие видѣхте, че 60% отъ дълговете на българските земеделски длъжници сѣ за стопанска мобилизация. Длъжници-пияници, развратници, бездѣлници — това могатъ да бъдатъ само единични случаи, които въ общата маса на всеобщото народно страдание нѣматъ абсолютно никакво значение за работата, която държавата и законътъ трябва да извършатъ. Тѣ сѣ единъ много малъкъ коефициентъ. Цѣ-

лите ли, обаче, за тия случаи да не допустнете профаниране на идеята на закона и да ограничите облекченията, които законътъ трябва да даде, не и за тѣзи, които не заслужаватъ това — дайте на кредитора право предъ репективната комисия да оспорва неговото право: „Нѣмашъ право, ти си пияница; на тебе ти дадохъ пари, ти отиде по жени, ти си позволи разкошъ, ти се занимавашъ съ купуване на автомобили — заповѣдай да ликвидирашъ съ цѣлото си стопанство и, ако можешъ, започни отново“. Нека всичкото това да има неограничено право да доказва кредиторътъ. Най-после съ това общественниятъ моралъ се спазва и същевременно се прави една корекция. Но, повтарямъ, задачата е голѣма; тия случаи сѣ единични, тѣ сѣ нищожество предъ общата тежестъ, която се урежда.

(Председателското мѣсто се заема отъ председателя)

Председателятъ: Завършете, г. Стояновъ.

П. Стояновъ (д): Завършвамъ. — Мисля, че не трябва да се предвиждатъ никакви комисии и да се създаватъ процедури, освенъ за случаите, които бъдатъ повдигнати отъ кредиторите, и въ комисии да не влизатъ частни лица, да не бъдатъ лица неквалифицирани, а това да бъде и да решава само държавенъ и компетентенъ съдия.

Да се заличатъ всичките несъбираеми вземания на частни лица и частните банки и лихвари, всички, включително декларираните отъ тѣхъ предъ данъчните власти за несъбираеми. На всичките вземания на банките и на кредиторите, които сѣ станали съдебни вземания, да имъ бъдатъ намалени лихви за отъ деня на просрочването имъ, т. е. лихвата, която предвижда законопроектътъ, да започва отъ деня на първото просрочване, а не отъ деня на декларирането имъ предъ комисии, както предвижда законопроектътъ.

И, най-после, всички възобновени вземания, които сѣ промѣнени, причината на които е много отглавнишна и не се обхващатъ, следователно, въ определената дата — 1 януарий 1931 г., както и всички ония вземания, които датиратъ отъ годините, откогато започна спадането на цените на земеделските произведения и на труда въ нашата страна, да бъдатъ намалени съ срѣдния процентъ — трябваше ми за това повече време да ви покажа цифрите на популярните банки — най-малко съ 30%. Защото, действително, този процентъ отъ портфейла на популярните банки е окончателно несъбираемъ и излѣзълъ отъ строя на стопанството. Така, отъ сведенията за 221 популярни банки, отъ общъ нередовенъ портфейлъ 914 567.631 л., съдебниятъ само портфейлъ на селски стопани, занаятчии, търговци, свободни професии и др. съставлява една кръгла сума отъ 350 милиона лева. Следователно, трябва да се цени, да се цели и има предъ видъ едно реално намаление на общата сума на дълговете, най-малко съ 30%. Най-после, това не е много, г. г. народни представители, защото то трябва да се установи върху базата на коефициента на общата девалоризация, и като се приеме онова, което има предъ себе си Делези, който казва, че трябва да се направи 20% намаление — за кои страни? — За индустриалните, където земеделските произведения не сѣ претърпѣли такова катастрофално спадане на цените, както у насъ, ние можемъ, следователно, да приемемъ 30% като една база.

Така поправенъ законопроектътъ, той ще може да даде задоволително разрешение на въпроса.

Съ тия поправки приетъ, законопроектътъ нѣма да създаде никаква опасностъ за влоговете у нашите банки. Г. г. народни представители! Азъ взимамъ смѣлостта да твърдя това категорично. Нѣма време сега да се мотивирамъ подробно по тая страна на въпроса още повече, че отчасти тая моя задача я облекчи г. д-ръ Бешковъ, който съ вчерашното си изложение се спрѣ обстойно върху влоговете и неговите указания въ това отношение азъ напълно одобрявамъ.

Но има друго нѣщо: всичките резерви и фондове на разните видове банки иматъ едно само главно предназначение: да служатъ за въ случаите на форсмажорни обстоятелства. По-голямъ форсмажоренъ моментъ отъ този, който днесъ преживяватъ длъжници и кредитори, не съществува. Всички печалби, които ще бъдатъ за известно време въ бъдеще реализирани, трябва да бъдатъ фондове за погашение на загубите отъ уреждане дълговете на длъжниците. Та и безъ това законопроектътъ задължава българската държава да плаща 45 милиона годишно на Българската земеделска банка и 15 милиона на популярните банки. Това сѣ 60 милиона годишно, безъ да е опре-

дълъг срокът. Тия 60 милиона могат да бъдат увеличени в зависимост от масата на задълженията. При един уравнивствен бюджет, при намаление на маса други непроизводителни разходи, които има нашият бюджет, тия 60 милиона могат да бъдат увеличени до 150, до 200 милиона. По този начин може да бъде разрешена проблемата за набавяне на сръдства, без да бъдат накарани влоговетъ и специално най-малките, а другите разсрочени за получаване за известно време съ намалени лихви, без да последва от това абсолютно каквото и да било разколебаване в нашия стопански живот. Сръдствата могат да се подсикуратъ съ постъпленията от общите фондове за културни мѣроприятия, за повдигане на народното стопанство и за други специални цели. Но преди всичко чиститъ от печалбитъ на ангажиранитъ въ задължеността институти трѣбва на първо мѣсто да бъдат предназначени за целта.

Убеден съмъ, че и на г. г. министритъ, и на българските общественици, и на българските икономисти и финансиста, и на всички български граждани проблемата за задълженията е близоко до сърцето и до съзнанието. Тя трѣбва да бъде разрешена съ общо съдействие да се внесатъ тия поправки въ законопроекта. Тогава той ще може да отговори на всичко, което може да бъде изисквано. Народътъ е днесъ въ психоза; той очаква решението на въпроса, защото не може да си представи възможността да почне да работи, безъ да бъде разрешена тая проблема за дълговетъ. А да бъде тя разрешена има всичката възможностъ. Законопроектътъ може да бъде поправенъ. И тогава ще настѣпи не рай въ страната, нѣма да се тури край на стопанската и финансова криза, но ще настѣпи съотношение между актива и пасива на всѣко едно отдѣлно стопанство. Тогава, г. г. народни представители, всичко онова, което е трезорирано, което е скрито, ще излѣзе наяве, а стопанската воля, която е притѣвена и задавена, ще получи своята свобода и ще трѣгне напредъ. (Нѣкои отъ земледѣлцитъ ржкоплѣскавъ)

Председателъ: Има предложение за прекрѣщаване на дебатитъ отъ народния представителъ г. Стоянь Йовевъ, понеже сж се изказали 6 души народни представители. По правилника това предложение подлежи на гласуване.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ предложението за прекрѣщаване на дебатитъ, да вдигнатъ ржка.

Н. Захариевъ (з) и други отъ лѣвицата: Малцинство.

Председателъ: Мнозинство, Събранието приема.

На седмия по редъ ораторъ г. Аврамъ Аврамовъ не мога да дамъ думата, понеже отъ сжщата група се е изказалъ г. Димитровъ.

На г. Христо Родевъ не мога да дамъ думата, понеже не представлява групата.

На г. Андрей Икономовъ не мога да дамъ думата по сжщата причина — не представлява групата.

На г. Георги Енчевъ, на г. Минчо Дияновъ и на г. Стефанъ Цановъ сжщо не мога да дамъ думата, понеже не сж посочени за оратори отъ групи.

Има думата народниятъ представителъ г. Стойчо Мошановъ, като представителъ на група. (Оживление)

С. Мошановъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ съмъ натоваренъ отъ парламентарната група на Демократическия сговоръ да кажа мотивитъ, по които тя не може да приобщи своитъ усилия къмъ тѣзи на правителството за разрешаването на голѣмия въпросъ за задълженията, мотиви изключително намиращи се въ текста, въ разпорѣжданията на разглеждания законопроектъ. Ние не можемъ да гласуваме законопроекта даже по принципъ, защото той съдържа въ себе си основни положения, абсолютно негодни да разрешатъ задачата, която си е поставилъ законопроектътъ, а съ подробноститъ си вмѣсто да създаде условия за облекчаване положението на длѣжника, значително отежнява неговата сждба.

Преди всичко, законопроектътъ въ своя обсега е крайно ограничителенъ. Когато прочетете тѣзи разпорѣждания отъ законопроекта, които изброяватъ кои длѣжници ще могатъ да се ползватъ отъ него, вие неминемо ще си зададете въпроса, кого облекчаватъ този законопроектъ? Като изброя кои длѣжници се изключватъ отъ обсега на законопроекта, вие ще се съгласите съ мене, че той далечъ нѣма да донесе успокоение въ тѣзи маси, които днесъ се вълнуватъ, и които ние, г. г. народни представители, бидейки въ ежедневенъ контактъ съ тѣхъ, знаете съ какъвъ смутъ и сжщевременно съ какво нетѣрпение

очакватъ нашето решение. Нито единъ, има абсолютно нито единъ отъ тѣзи длѣжници, които живѣятъ днесъ въ заледенитъ отъ зимата и снѣговетъ села, нѣма да получи никакво облекчение по силата на разпорѣжданията на този законопроектъ. Защо? Най-напредъ, защото се изключватъ отъ обсега на законопроекта всичките длѣжници къмъ Земледѣлската банка, къмъ земледѣлскитъ кооперации и къмъ популярнитъ банки. Това е първиятъ голѣмъ мотивъ, поради който ние, групата на Демократическия сговоръ, не можемъ да гласуваме този законопроектъ — защото надъ 700.000 длѣжникови смѣтки къмъ Земледѣлската банка, земледѣлскитъ кооперации и популярни банки, обемащи 6 милиарда лева задължения, се изключватъ отъ общитъ му разпорѣждания.

Чи сж тия 700 хиляди длѣжникови смѣтки за около 6 милиарда лева? На пияници ли, на разточителы ли, изобщо на хора, които по съзнанието на всинна ни трѣбва да се изключатъ отъ обсега на този законъ? Не, г. г. народни представители. Най-здравата стопанска частъ на българското село — българскиятъ земледѣлец-стопанинъ най-здравата стопанска частъ, основата на българския градъ — българскиятъ занаятчия, тѣ се изключватъ отъ обсега на закона съ разпорѣжданията на чл. 54 въ връзка съ чл. 57, на цѣлата глава IX. Изключватъ се тѣхнитъ задължения отъ общия режимъ, предвиденъ въ тоя законъ, и се поставятъ подъ единъ специаленъ режимъ, за който ще кажа нѣколко думи.

Кои сж тия земледѣлци стопани, които вие лишавате отъ обсега на закона? Това сж земледѣлци-стопани, длѣжници къмъ Българската земледѣлска банка. Кои селяни оставяте да се ползватъ отъ закона? Най-напредъ тия селяни, които вече сж счели, че е много трудно да оратъ земята, за да изкарватъ прехраната си, и сж търсили кредитъ не отъ своя естественъ кредитенъ институтъ, институтътъ-покровителъ на земледѣлца-производителъ, на земледѣлца-орачъ. Дава се възможностъ да се ползватъ отъ този законъ само тия селяни, които сж искали да излѣзатъ отъ селото и да станатъ търговци, да строятъ мелници, да строятъ маслобойни. Тѣ сж, които сж прибѣгвали къмъ кредита на частнитъ кредитни институти, къмъ кредита на банцитъ въ градоветъ. Селянитъ производители въ продължение на повече отъ 20—30 години сж слушали проповѣди, че тѣхниятъ естественъ защитникъ е Българската земледѣлска банка; тѣ сж слушали и повѣрвали проповѣдитъ на учителя, на свещеника, на агронома, че земледѣлската кооперация е стопанскиятъ институтъ, въ който тѣ трѣбва да търсятъ своята защита. Е добре, тия, които сж послушали тия проповѣди и по нѣмъ на популярния кредитъ сж търсили защита на своитъ стопански интереси, вие днесъ ги лишавате отъ закрилата, отъ подкрепата и отъ облекченията на закона, който е предметъ на разглеждането днесъ. А това сж 700 хиляди длѣжникови смѣтки за около 6 милиарда лева.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Отъ името на една група говорите. Ами че може ли да се твърди това тукъ, когато главната целъ на закона е тъкмо да се подпомогнатъ тия съсловия — земледѣлцитъ и занаятчиитъ?

Н. Стайновъ (д. сг): Той ще обясни становището на групата ни.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля Ви се! Когато се говори отъ името на една група, не трѣбва да се говори така!

Н. Стайновъ (д. сг): Оставете го да обясни становището на групата.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Бе Петко Стайновъ, и ти си мръдналъ! И ти ли говоришъ това?

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Съ тоя законъ и на тия хора даваме облекчения, които иматъ грамадни задължения, като създаваме категория на милионери-длѣжници, които сж главно въ градоветъ, обаче занаятчиата, тоя, който, вследствие на кризата въ селото, днесъ затваря своя дюкянъ, безъ да може да изкара най-необходимитъ сръдства за живѣне и прехрана, се изключва отъ общия режимъ на закона.

Но прави ми се възражение: какъ може да се твърди подобно нѣщо, когато въ закона има специални разпорѣждания и за тия длѣжници? Но тамъ е именно въпросътъ, г. г. народни представители: какво съдържатъ тия специални разпорѣждания, по които тия длѣжници се облекчаватъ? Съдържатъ ли това, което съдържатъ общитъ раз-

пореждания? Не. А тия длъжници сж най-заслужаващите подкрепа, най-ограничени по отношение на срѣдства, сж които да защищаватъ своитѣ интереси. По силата на чл. 54, въ връзка съ чл. 57, длъжниците къмъ Земледѣлската банка, къмъ земледѣлскитѣ кооперации и популярнитѣ банки се ползватъ само отъ разсрочка и отъ намаление на лихвата. Отъ най-главното облекчение, което се съдържа въ този законъ, именно въ продължение на две години длъжниците да плащатъ само лихва, се лишаватъ тая грамадна частъ длъжници, които най-много трѣбва да ви интересуватъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това не е истина.

С. Мошановъ (д. сг): Моля Ви се! Чл. 54 казва, че задълженията къмъ Българската земледѣлска банка, кредитиранитѣ отъ нея кооперации и контролиранитѣ отъ Българската централна кооперативна банка популярни банки подлежатъ на облекчения само по реда, предвиденъ въ глава IX.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: По реда.

С. Мошановъ (д. сг): Да, по реда.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е до-сежно процедурата.

С. Мошановъ (д. сг): Моля Ви се! По-нататкъ въ чл. 57, се казва: (Чете) „Съответниятъ клонъ на Българската земледѣлска банка или популярната банка окончателно определя каква разсрочка да се даде на длъжника, при намалена (6%) лихва“.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Разбира се, защото разсрочката е до две години. Може ли да давате такова тълкувание?

С. Мошановъ (д. сг): Какъ „може ли да даваме такова тълкувание“! Каква е била мисълта на Министерския съветъ . . .

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не мисълта ни, но въ законопроекта е така.

С. Мошановъ (д. сг): . . . ние не знаемъ. Но ще бъдемъ много доволни, ако тая мисль бѣде изяснена точно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нѣма какво да бъдете доволни, нѣма защо да разрушавате несъществуващи кули. Въ законопроекта е казано, че разсрочката, мораториумътъ ще бѣде до две години. Значи, по въпроса за мораториума до две години ще се произнася комисията.

С. Мошановъ (д. сг): Но въ глава IX не се говори нищо за тоя мораториумъ.

Министъръ И. Качаковъ: Говори се въ точка в на чл. 8. Това е общо положение.

С. Мошановъ (д. сг): Е, но това е въ глава II, г. министре.

Министъръ И. Качаковъ: Не разбирате.

С. Мошановъ (д. сг): Нѣма освенъ съ задоволство да взема актъ отъ тая Ви декларация.

А. Капитановъ (з): Прочетете забележката къмъ чл. 8.

С. Мошановъ (д. сг): Знаемъ я, г. Капитановъ. Азъ съмъ я челъ преди Васъ.

Въ всѣки единъ законъ всѣки последващъ членъ има по-голъмо значение отъ всѣки предшестващъ.

А. Капитановъ (з): Това не е вѣрно. Въ забележката на чл. 8 е казано, че постановленията на буква г не се отнасятъ до задълженията по глава IX на законопроекта, а тая буква се отнася до намалението на задълженията. Не сте чели законопроекта.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ съмъ го челъ, но имай добрината да ме слушашъ и не си изпълнявай дълга на щумовакъ. Сега въ по-спокойна атмосфера живѣемъ.

Ц. Таслаковъ (д): (Къмъ С. Мошановъ) Най-напредъ ти не си спокоенъ.

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Независимо отъ ограничението на облекченията, за тая категория длъжници, най-заслужаващи внимание, тѣ сж оставени абсолютно въ досегашния режимъ. Защо? Защото и досега длъжниците къмъ Земледѣлската банка сж оставени на усмотрението на началника на клона, на касиера и на счетоводителя, по отношение на разсрочкитѣ, които могатъ да имъ се дадатъ. Единственото нѣщо, съ което се ограничаватъ отъ законопроекта тия чиновници, то е, че ще смѣтатъ на тия длъжници лихва 6%. И предвиденото въ законопроекта разсрочване до 10 години ще се дава по решение на началниците на клоноветѣ на Земледѣлската банка, които ще получаватъ всѣка недѣля окръжни да държатъ ликвиденъ своя портфейлъ, защото иначе ще бѣдатъ обвинени, че не сж бдителни, че не сж дейни. Ние нѣмаме гаранция, че това разсрочване ще бѣде повече отъ една година или година и половина. Ако имате съзнание, че искате да дадете на длъжниците къмъ Земледѣлската банка и популярнитѣ банки сжщитѣ облекчения, които давате на другитѣ длъжници, значи, и тия разсрочвания, които сж предвидени въ чл. 8 на законопроекта; ако вие считате, че длъжниците къмъ Земледѣлската банка и къмъ популярнитѣ банки трѣбва да се ползватъ абсолютно съ сжщитѣ права, съ които се ползватъ и другитѣ длъжници, защо имъ правите тая честь да ги отдѣляте въ една специална глава IX? Безспорно затуй, защото вие не искате да имъ дадете сжщитѣ облекчения, които давате на другитѣ длъжници.

Ето това е голѣмиятъ въпросъ, който повдигамъ предъ васъ. Той е голѣмъ, защото, както казахъ, съ единъ замахъ се махвотъ отъ обсега на тоя законъ 700 хиляди длъжникови смѣтки.

Министъръ С. Стефановъ: Не е вѣрно това, което твърдите.

М. Дочевъ (д. сг): Тогава махнете тая глава отъ законопроекта.

С. Мошановъ (д. сг): Какъ да не е вѣрно? Въ „Известията на Централната кооперативна банка“ четемъ, че около 700 хиляди длъжникови смѣтки, възлизащи на 6 милиарда лева, стоятъ открити къмъ популярнитѣ банки, къмъ Земледѣлската банка и кредитиранитѣ отъ нея земледѣлски кредитни кооперации.

М. Дочевъ (д. сг): Така е.

Министъръ И. Качаковъ: Не сте го разбрали.

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Съ това дѣление на банковитѣ институти въ смисълъ, по-голъми грижи да има за запазване на влоговетѣ въ нѣкои отъ тѣхъ, вие ще създадете една много голѣма опасностъ за стабилизирането на кредита въ страната. Почне ли да се внушава, че въ тая страна има кредитни институти привилегирувани съ законодателни разпореждания, които целятъ да създадатъ една по-голъма сигурностъ за влоговетѣ въ тѣхъ отъ сигурността, която иматъ влоговетѣ въ другитѣ кредитни институти, вие ще предизвикате едно естествено търсене на по-сигурни кредитни институти. Но изкуственото създаване на тази голѣма сигурностъ, чрезъ законодателни разпореждания, ще бѣде катастрофално за кредита на нашата страна.

И. Василевъ (з): Много страшно ще бѣде!

С. Мошановъ (д. сг): Много страшно ще бѣде, защото, когато вие мислите за двата милиарда лева спестявания въ Земледѣлската банка, позволете на мене да мѣря съ еднаква мѣрка и за 4-тѣ милиарда влогове въ частнитѣ търговски банки.

А. Капитановъ (з): Тѣ фалираха.

С. Мошановъ (д. сг): Тѣ не сж фалирали и не може да се говори така отъ това мѣсто и да се смущава чрезъ такива провокаторски прекъсвания кредитътъ на нашата страна. Тѣ не сж фалирали, но ако вие съ една съсловна и зле разбрана политика искате да ги накарате да фалиратъ, не се мамете — пожарътъ у одного нѣма да остави незасегнатъ комшията му.

А. Циганчевъ (з): Стойчо! Защо плачешъ за частнитѣ банки?

С. Мошановъ (д. сг): Азъ плача за вложителя, защото, когато вие не давате радикално разрешение на въпроса за задълженията, понеже искате да запазите интереситъ на спестителя, то и спестителят, който е вложилъ спестяванията си не въ голъмитъ банки, които сж 6 или 7 . . . (Възражения отъ мнозинството) Азъ съжалявамъ, че г. министър-председателят го нѣма тукъ, . . .

Н. Захариевъ (з): Тукъ е, при председателя е.

С. Мошановъ (д. сг): . . . за да види настроенията на една част отъ неговото болшинство и че именно тия настроения, които не искаме да подчертаемъ, че действително ги има въ главитъ на една част отъ тия, върху които г. министър-председателят се крепи, сж най-големата опасност за здравината на кредита въ нашата страна. (Възражения отъ мнозинството)

М. Дочевъ (д. сг): Защо ще дѣлимъ вложителитъ въ държавнитъ банки отъ тия въ частнитъ?

А. Кантарджиевъ (д): И влоговетъ въ частнитъ банки, и влоговетъ въ държавнитъ банки сж народни спестявания.

С. Мошановъ (д. сг): Ами това е моята теза, обаче тя не се сподѣля отъ една част отъ вашитъ другари.

А. Капитановъ (д): Ти почна да плачешъ повече за частнитъ банки, отколкото за Земледѣлската банка.

С. Мошановъ (д. сг): Не е вѣрно.

А. Капитановъ (з): Земледѣлската банка още не е фалирала, а много частни банки фалираха и завлѣкоха влоговетъ на много хора.

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Ще докарате Земледѣлската банка до това дереже.

Председателятъ: (Звъни) Моля ви се!

С. Мошановъ (д. сг): Азъ съжалявамъ, че въ тия пререкания се констатираха известни факти, които ние се страхувахме, че сжществуватъ. Обсегътъ на законопроекта се ограничава съ постановлението, съ което се изключватъ отъ него всички длъжници, които сж се ползували отъ закона за закрила на земледѣлца-стопанинъ, отъ закона за облекчение на длъжниците и отъ закона за предпазния конкордатъ. Г. г. народни представители! Кой ще откаже, че съ изключването на земледѣлцитъ-стопани, които сж сключили земледѣлски конкордатъ по закона за закрила на земледѣлца-стопанинъ отъ м. април 1932 г., решително се стѣснява обсегътъ на новия законъ? Колко сж тия земледѣлци-стопани, които сж се възползували отъ закона за закрила на земледѣлца-стопанинъ?

М. Дочевъ (д. сг): 30 хиляди души.

А. Кантарджиевъ (д): Не е вѣрно! 20 хиляди души сж.

С. Мошановъ (д. сг): Чакайте, бе!

М. Дочевъ (д. сг): 30 хиляди сж подаденитъ заявления, а 20 хиляди сж разгледанитъ. Това го има въ мотивитъ на законопроекта.

С. Мошановъ (д. сг): 33 хиляди души сж подали заявления, а 22 хиляди души сж получили уреждане на своитъ задължения, възлизаци на 1.199.000.000 л. На тѣхъ, г. г. народни представители, вие днесъ имъ казвате: вие трѣбва да бждете доволни отъ вашата сждба; тя е много добра; недейте иска да се ползвате отъ новия законъ, защото той ще ви създаде по-лошо положение отъ туй, което ви е създадъ стариятъ законъ. Тогава, г. г. народни представители, ние сме предъ тая дилема, предъ тая алтернатива: или новиятъ законъ е по-добъръ и трѣбва да се даде възможност на всички земледѣлци-стопани да се ползватъ отъ него, или той е по-лошъ и тогава е безсмислено и безпредметно да си губимъ времето съ него. Кой може да откаже, че ние се намираме предъ тая алтернатива? И за кои земледѣлци-стопани се касае? Касае се за земледѣлци-стопани съ задължения до 200 хиляди лева къмъ частнитъ кредитни учреждения, къмъ които само се прилагае законътъ за закрила на земледѣлца-стопанинъ отъ април 1932 г. Така че съ изключването на всички тия земледѣлци-стопани съ задължения до 200 хи-

ляди лева, които сж сключили конкордати, вие още повече стѣснявате обсега на този законъ по отношение на селото.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Чакайте, бе джамъ, да се разберемъ по тоя въпросъ.

П. Стайновъ (д. сг): Има нѣщо неясно.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Нѣма нищо неясно. Чакайте, ще кажа две думи, за да се уясни въпросътъ. Тия 22 хиляди земледѣлци-стопани, по заявленията на които има вече влѣзли въ законна сила решения, нѣматъ право да се ползватъ отъ новия законъ.

Азъ имахъ делегация отъ тѣхъ съ искане новиятъ законъ да не се прилага за тѣхъ.

Н. Захариевъ (з): Като по-тежъкъ.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Чакайте. Вършачкаджитъ и други, които бѣха задължили, сж доволни отъ закона за закрила на земледѣлца-стопанинъ.

М. Дочевъ (д. сг): Законътъ на Гичевъ е по-добъръ отъ този, който сега разискваме.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Чакайте да се обяснимъ. Искате ли да се обяснимъ, или искате само да правимъ пререкания? Земледѣлцитъ-стопани, заявленията на които сж още висящи, иматъ факултативното право да се ползватъ или отъ тоя законъ, или отъ онзи законъ. Така че, всички земледѣлци-стопани, за които има вече издадени окончателни решения, които сж влѣзли въ сила, се изключватъ, а тѣзи, за които нѣма окончателни решения, остава сами да си избератъ отъ кой законъ да се ползватъ. Азъ, обаче, мога да ви кажа, че имамъ заявления отъ хора, които смѣтатъ, че новиятъ законъ е по-благоприятенъ за тѣхъ.

Н. Захариевъ (з): Такъвъ шуръ човѣкъ нѣма.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Г. Никола Захариевъ! Ние съ Васъ сме избрани отъ една околия, и ще Ви кажа случай отъ нея. Азъ не искамъ да Ви съобщавамъ имена, но ще Ви кажа, че отъ с. Тенча дойдоха двама души при менъ въ Търново да ми кажатъ, че предпочитатъ новия законъ. Единиятъ отъ тѣхъ, къмъ когото е приложенъ законътъ за закрила на земледѣлца-стопанинъ и е получилъ за своето задължение отъ 40.000 л. 4-годишна отсрочка съ намаление на лихвата, ми каза: „Азъ съмъ по-благодаренъ да се унищожи издаденото решение и да ми се даде по-дълга разсрочка, защото ще мога по-лесно да плата, макаръ и цѣлата сума“. Има такива случаи. Изучете ги.

Н. Захариевъ (з): Въ този случай, за който казвате, намаление на дълга нѣма.

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Има ли намаление?

Министър-председателъ Н. Мушановъ: 40% намаление има.

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Значи, той е при по-изгодно положение при онзи законъ, отколкото при този.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Напротивъ, той самъ иска да се възползува отъ този законъ.

Н. Захариевъ (з): Той не е знаелъ законопроекта. Ние го научихме едва преди една седмица, а това, за което Вие казвате, е било преди единъ месецъ.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Азъ не искамъ да споря съ Васъ. Азъ искамъ да кажа, че има и такива хора, за които една десетгодишна разсрочка ще имъ даде възможност по-лесно да платятъ дълга си, отколкото ако го плащатъ въ 4 години съ 40% намаление.

С. Цановъ (з): Никой не мислѣше, че законопроектътъ ще е такъвъ.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Споръ ли искате да правимъ или що? Като взема думата, азъ ще отговоря на всички. (Къмъ С. Цановъ) Вие знаете, че азъ зная да отговарямъ. Сега не е въпросътъ да споримъ. Азъ искамъ само да дамъ едно обяснение, че споредъ законопроекта всички влѣзли въ законна сила решения, изда-

дени по закона за закрила на земледѣлца-стопанинѣ, си оставатъ.

Т. Бончевъ (д. сг): (Казва нѣщо)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Чакайте, после ще си кажете съображенията. Недейте сега спори съ менѣ. Всички тѣзи 10—12 хиляди души, на които длѣлата сѣ още висящи, несвършени, иматъ право на изборъ — да се ползватъ или отъ този или отъ онзи законъ.

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Или законътъ за закрила на земледѣлца-стопанинѣ е по-добъръ и нѣмаше нужда да се прави новъ — а ако се правѣше новъ, трѣбваше да се направи за голѣмитѣ задължения, надъ 200 000 л. — или действително и въ вашето съзнание стои, че законопроектътъ е по-лошъ, и затова давате възможностъ на тия, които сѣ получили вече своитѣ решения, да си ги запазятъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Законътъ за закрила на земледѣлца-стопанинѣ не се отнасяше до задълженията къмъ Земледѣлската банка и популярнитѣ банки, а законопроектътъ се отнася до задълженията къмъ тия банки.

С. Мошановъ (д. сг): Тамъ е най-голѣмото различие между васъ и насъ. Защото по тия задължения къмъ Земледѣлската банка и популярнитѣ банки оставате досегашния режимъ — по отношение разрешаването дали да се ползува длъжникътъ отъ отсрочка или не. Вие абсолютно съ нищо не гарантирате длъжника, че действително ще се ползува отъ тия облаги, които давате, защото го оставате въ рѣцетъ на началника на клона на Земледѣлската банка или въ рѣцетъ на управителния съветъ на популярната банка, т. е. въ рѣцетъ на кредиторитѣ му, въ които рѣще той е и днесъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: То е процедура.

С. Мошановъ (д. сг): То е процедура, но по тая процедура се издава решението дали да се ползува длъжникътъ отъ облатитѣ на закона или да не се ползува. Не си затваряйте очитѣ поелъ самата действителностъ. Началникътъ на клона на Земледѣлската банка ще опредѣли дали длъжникътъ може да се ползува отъ облатитѣ на тия законъ или не. Това е същията на тия законопроектъ. И досега управителнитѣ съвети на популярнитѣ банки, въ тѣхния пленаренъ съставъ, опредѣляха размѣритѣ на кредититѣ, както и кои длъжници да се екзекутиратъ. Днесъ вие създавате една чека отъ трима души само, излъчена отъ управителния съветъ, която ще решава сѣдбата на всички сѣществувания най-дребни и най-заслужаващи нашата грижа.

Има единъ много голѣмъ въпросъ, който ние не можемъ да отминемъ, а трѣбва да се спремъ на него. Имаше г-да, съзнание долу въ маситѣ и въ всички насъ, па и въ управлението — и то продиктува създаването на тия новъ законъ — че проблемътъ за задълженията не е окончателно разрешенъ, че законътъ на г. Гичевъ не облекчи радикално българския земледѣлец-стопанинъ съ огледъ къмъ днешната стопанска конюнктура. И това се видѣ, когато почнаха да настѣпватъ падежитѣ на сключенитѣ конкордати. Земледѣлцитѣ-стопани, които бѣха сключили конкордати, не можаха да устоятъ на своитѣ задължения,...

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е право.

С. Мошановъ (д. сг): ... поради това, че нѣматъ възможностъ да платятъ днесъ, при днешната цена на зърненитѣ храни, и най-вече поради вѣратата имъ, че нѣщо ново, по-добро се гласи отъ правителството и отъ Парламента за облекчение на тѣхната сѣдба. По-голѣмата частъ отъ сключенитѣ конкордати днесъ сѣ съ протестиранни падежи. А знаете ли, г-да, каква е санкцията при единъ конкордатъ съ протестиранъ падежъ? Всичкитѣ облекчения, които е далъ мировиятъ сѣдия възъ основа закона, падатъ и цѣлото вземане остава изискуемо. И вие препрѣчвате пътя на тѣзи хора, които вече иматъ протестиранни падежи на конкордатитѣ си, да искатъ да се ползватъ отъ новия законъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Туй е право. Това е една неплътнота. Ще трѣбва да се даде единъ срокъ за изплащане длъжимитѣ суми по протестиранитѣ падежи. Косто е право, право е.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ съмъ много доволенъ, че най-сетне се направи една концесия, което е едно доказателство,...

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тая сутринъ го говорихме въ частното събрание на болшинството.

С. Мошановъ (д. сг): ... че и отъ наша страна тия законопроектъ се разглежда съ добросъвестностъ и съ грижата да стане по-добъръ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: За нещастие, това е единственото нѣщо за оправяне, защото всички други въпроси, по които се приказва, се разрешаватъ съ законопроекта.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ ще имамъ случай да се върна по-нататъкъ на тия въпросъ. Недейте гледа така леко на задълженията къмъ Земледѣлската банка и популярнитѣ банки и да оставате на чиновници отъ Земледѣлската банка или на една чека отъ трима души, излъчена отъ управителния съветъ на популярната банка, да решаватъ сѣдбата на ония длъжници, които заслужаватъ най-много внимание.

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Това сѣ 75% отъ длъжницитѣ.

М. Дочевъ (д. сг): И какво партизанство има въ управителнитѣ съвети на популярнитѣ банки!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Че законопроектъ най-много тѣзи длъжници иска да гарантира.

С. Мошановъ (д. сг): Тѣ ще ви благодарятъ най-много, ако не ги отдѣлите...

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ съмъ поддържалъ това най-напредъ, но по други съображения съмъ намѣрилъ, че трѣбва да стане така, както е. Най-напредъ бѣха общи комиснитѣ — и за задълженията къмъ Земледѣлската банка и популярнитѣ банки — но когато поприказваме, ще разберете кое е по-хубаво. По този въпросъ ли ще се спори при единъ такъвъ голѣмъ законъ? Това е най-лесниятъ въпросъ за разрешение. Кажете други съображения противъ законопроекта.

С. Мошановъ (д. сг): Но това сѣ, г. министъръ-председателю, най-голѣмата маса длъжници и като се изключатъ тѣ, какво ще остане да се урежда отъ законопроекта? Азъ говоря възъ основа текста на законопроекта. Изключватъ се ония длъжници, занаятчий и дребни търговци, които сѣ получили сѣдебно уреждане на дълговетѣ си по чл. 7 на закона отъ 16 априлъ 1932 г. за облекчение на длъжницитѣ. Същото облекчение, което се даде за селскитѣ длъжници по закона за закрила на земледѣлца-стопанинѣ, се даде и за градскитѣ длъжници. Всички градски длъжници сѣ дългове до 200 000 л., на които пасивътъ е билъ по-малъкъ отъ актива, сѣ могли да поискатъ сѣдебно уреждане на дълговетѣ си съ 30% намаление на задълженията си. Сега всички тѣзи хора се изключватъ отъ обсега на настоящия законопроектъ, а тѣхниятъ брой не е много малъкъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: 11 000 души сѣ се възползували отъ закона за облекчение на длъжницитѣ.

С. Мошановъ (д. сг): Това е още по-силенъ аргументъ за моята теза — че една голѣма маса длъжници, които сѣщо сѣ очаквали, че този законопроектъ ще бѣде по-добъръ за тѣхъ, се изключватъ отъ обсега му. И безъ да повтарямъ повече моята мисль, азъ казвамъ: настоящиятъ законопроектъ е безпредметенъ, ако той не е по-добъръ отъ досегашното законодателство, което е уреждало въпроса за задълженията.

Изключватъ се още, г. г. народни представители, и всички длъжници, търговци и занаятчий, които сѣ сключили предпазенъ конкордатъ. Кои сѣ тѣзи стопански деятели-длъжници, които сѣ сключили предпазенъ конкордатъ? Тѣ сѣ онѣзи жизнеспособни стопански деятели, на които активътъ почти е равенъ на пасива, и даже доста го надхвърля, но които, вследствие на кризата и на по-прежнитѣ два закона, сѣ имобилизирали своитѣ срѣдства, не сѣ могли да посрѣщатъ своитѣ задължения; тѣ сѣ, които сѣ поискали да сключатъ предпазенъ конкордатъ. Тия хора вие днесъ изваждате отъ обсега на тия законопроектъ. Знаете ли каква ще бѣде тѣхната

сжда? Тя ще бъде много страшна! Защото, вследствие на това, че този закон ще потвърди известни вече съществуващи положения, и, най-главното, ще ги разшири по отношение на по-големите задължения, от 200.000 л. нагоре, тъй хора ще бъдат в невъзможност да изпълняват условията на своя предпазен конкордат, и тъй като до изтичането на двегодишния срок те няма да могат да устоят на задълженията си поради стопанската конюнктура, и понеже вече ще е изтекъл тримесечният срок по този закон, в който те биха могли да поискат да се възползват от закона, вие ги хвърляте, волею-неволею, към несъстоятелност. А те са жизнеспособни стопански дейатели, сждатъ е признал, че са такива, далъ имъ предпазен конкордат, обаче те тръбват да изчакат да изтече срокът на предпазния им конкордат — тия именно хора вие ги лишавате от правото да поискат да се възползват от настоящия закон. Защо вие лишавате тези хора, на които активът е всетаки по-голям от половината от пасива им, от възможността да се възползват от това предпазно и охранително производство, да кажат: „Г-да! Ние отговаряме на всички условия, за да се ползуваме от този закон — условия проверени в двете инстанции, окръжна и апелативна, на короненъ съд; защо ни лишавате от възможността да направим това?“ Азъ мисля, че вие ще тръбват да се позамислите и за тая категория длъжници, защото, като изключите и тях, вие още повече ограничавате обсега на закона.

Министър-председател Н. Мушанов: Тази пледоария доказва, че този законопроект, който не искате да гласувате, го намирате по-добър от сегашните закони — за облекчение на длъжниците и за закрила на земеделеца-стопанин. Това за мене е най-голямото удовлетворение.

С. Мошанов (д. сг): Това не е вѣрно, не е тая моята мисъл, и азъ съжалявамъ, че така сте ме разбрали. Азъ следвамъ моята речъ по единъ планъ: най-напредъ ще разгледамъ законопроекта като негоденъ по отношение на длъжниците в тѣхния пълненъ обемъ, а сетне — по отношение на материалнитѣ облаги, които дава.

Н. Захариев (з): (Къмъ министър-председателя) Отде нажда такава заключение! Отде го измислихте?

Министър-председател Н. Мушанов: Да бѣше тукъ, при мене, щѣше да викашъ, че е тъй!

Н. Захариев (з): Азъ съмъ тукъ сега, ама утре ти ще отидешъ тамъ. (Сочи оппозицията)

Министър-председател Н. Мушанов: Азъ съмъ алашикъ!

Н. Захариев (з): Да те научимъ на стари години какъ се седи тамъ.

Министър-председател Н. Мушанов: Билъ съмъ тамъ и на стари години, и на млади години, но ти на млади години не ще дойдешъ тукъ.

Н. Захариев (з): Ще дойда и безъ твое позволение.

Министър-председател Н. Мушанов: Ами че ти нали не искаше да идвашъ тукъ, бе Кольо?

Председателъ: (Звъни) Моля г. г. народнитѣ представители да не прекъсватъ оратора, защото отнемате времето, което му е опредѣлено отъ правилника, и азъ ще бѣда принуденъ да му дамъ повечко време да говори.

Обаждатъ се: Кажете това на министър-председателя.

Министър-председател Н. Мушанов: Азъ давахъ само нѣкой обяснения.

А. Пиронков (д. сг): Но все се отнема време.

Министър-председател Н. Мушанов: Станахъ да дамъ известни обяснения, за да не се лъжемъ въ тълкувания.

Д-ръ К. Миланов (д. сг): Три четвърти отъ времето на оратора отнемате вие, г. министър-председателю.

Министър-председател Н. Мушанов: Абе, бай Кънчо, само за разяснение станахъ — не за друго.

Н. Кемилев (д. сг. Ц): Какво е това — „бай Кънчо“? Това не са отношения на единъ министър-председател!

Министър-председател Н. Мушанов: Азъ се извинявамъ, но вѣрвамъ, че той няма да се оскърби, защото няма да мисли, че е оскърбление. Често пъти сме си казвали тъй. Азъ се извинявамъ, ако смѣта, че е оскърбление. Бъдете спокойни, г. Кемилев. Недейте защитава г. Миланова.

(Председателското мѣсто заема подпредседателъ Н. Шоповъ)

С. Мошанов (д. сг): Г. г. народни представители! Следъ като азъ изброихъ всички тия ограничения, всички тия изключения на длъжници отъ обсега на този законъ, нека всѣки отъ васъ да си отговори, дали законопроектътъ отговаря на желанията, на тежненята, на очакванията на цѣлата маса длъжници, която е поставила предъ Парламента въпроса за задълженията. Защото, ако се касае, г. г. народни представители, за тия десетки хора отъ селата, които ще се ползватъ отъ новия законъ — азъ говоря за първата категория длъжници — нима щѣше да се създаде цѣлото това движение въ страната за намаляване на задълженията, за опрощаване, за облекчаване, за заличаване и т. н. и т. н.? Безспорно, че не. Следователно, безспорно е, че този законопроектъ по отношение числото на длъжниците, които се обсегатъ отъ него, не отговаря на едни очаквания, на едни искания, които са легитимни, понеже произтичатъ отъ условия обективни и стоящи вънъ отъ желанията, вънъ отъ възможноститъ на тия, които ги предявяватъ.

Това е първиятъ въпросъ.

Вториятъ въпросъ, който азъ искамъ да повдигна предъ васъ и който ни прѣчи сѣщо да гласуваме този законопроектъ, е въпросътъ за процедурата.

Б. Ецовъ (д): Въ ваше време нѣмаше ли такава движение и такъвъ повикъ?

С. Мошанов (д. сг): Бѣше мирно, Борисе.

Б. Ецовъ (д): Не е истина.

С. Мошанов (д. сг): Такъвъ повикъ не е съществувалъ тогава.

Б. Ецовъ (д): Кжде бѣхте вие да подобрите положението? Напротивъ, вие направихте всичко, за да го отегчите, и сега, когато ние подобряваме положението, вие идете да поставите прѣти въ колесницата на Народния блокъ, който спасява българския народъ. Това е истината.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, не прекъсвайте, г-да.

С. Мошанов (д. сг): Г. г. народни представители! Вториятъ въпросъ, е въпросътъ за процедурата. Вие всички сте чели главата отъ законопроекта за процедурата. Азъ не вѣрвамъ да се намѣри единъ отъ васъ, който да каже, че българскиятъ длъжникъ по тази процедура ще получи облекчение на своитѣ задължения.

Нѣкой отъ мнозинството: Е добре, ще я измѣнимъ.

С. Мошанов (д. сг): Азъ, г. г. народни представители, не зная дали ще я измѣните, дали ще ви бѣде позволено да я измѣните. Азъ разисквамъ законопроекта така, както той е предъ менъ.

З. Димитровъ (д): Много си ербапъ.

С. Мошанов (д. сг): Тази процедура, преди всичко, вмѣнява въ абсолютна необходимостъ на всѣки единъ длъжникъ да поиска единъ много сериозенъ юридически съветъ, преди да си тури подписа върху молбата, съ която ще иска облекчение. При разпорежданията на чл. 14 отъ законопроекта, увѣрявамъ ви, че даже единъ юристъ доста ще се замисли преди да сложи подписа си подъ едни твърдения, истинността на които впоследствие трѣбва да бѣде готовъ да потвърждава съ решителна клетва; иначе, производството ще се прекрати. Изходътъ е само единъ — процедурата трѣбва да се обърне така: длъжниците се ползватъ отъ облекченията по този законъ по силата на самото издаване на закона, а кредиторътъ е,

който ще трябва да доказва, че длъжникът не отговаря на условията, за да се ползува от този закон, като, разбира се, пък на кредитора се гарантира всичката възможност, от страна на длъжника, да представи доказателствата. По този начин вие ще поставите въпроса за процедурата на една справедлива база, защото на едно банково учреждение, на един кредитен институт с своите съдебни отделения ще бъде много по-лесно да напишат молбите, да събират доказателства и да харчат пари, отколкото длъжниците, за които всички сме убедени, че днес нямат пари, за да задоволят елементарните нужди на своя живот, а камоли да ги трупаме с тия такси, които, ще призная, са нищожни, но юридически съвети ще бъдат скъпи и наказателните санкции толкова. Цялата процедура в законопроекта ще трябва да се обърне отгоре надолу, а не както сега е построена — от долу нагоре.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Законопроектът е построен така, че друга процедура е невъзможна.

К. Коракъвъ (д): Това е демагогия.

С. Мошановъ (д. сг): Това не е демагогия, г. Коракъвъ.

П. Чорбаджиевъ (д): Не е демагогия, а е фарисейщина.

В. Коевски (нац. л. П): (Към С. Мошановъ) Тия приятели с свой аршин мърятъ. (Към П. Чорбаджиевъ) Отъ тебе по-голям фарисей има ли? Не се е родил още на света.

П. Чорбаджиевъ (д): (Възразява нѣщо)

В. Коевски (нац. л. П): Какво казващ? Азъ съмъ готовъ да ти отговоря.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ се чуда защо ми се възразява отъ тая страна, (Сочи дѣйствицата), че това, което казвамъ, е демагогия, когато още щомъ почнахъ да говоря по тая глава отъ законопроекта, вие самитъ ми казахте, че процедурата ще се поправи, което значи, че тя действително не отговаря на условията, които се изискватъ. Ами самитъ вие по този въпросъ ми отговорихте, че сте съгласни съ това, което казвамъ, а сега ми възразявате! Това не са сериозни възражения. (Пререкания между народните представители В. Коевски и П. Чорбаджиевъ)

В. Коевски (нац. л. П): (Сочи П. Чорбаджиевъ) Той е казалъ: „Клалъ съмъ дружбашиятъ и ще ги коля“. Ето фарисеятъ.

Нѣкой отъ демократитъ: Клалъ?! Една кокошка не може да заколи!

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Ще се спра на третия въпросъ въ връзка съ този законопроектъ. (Глъчка всрѣдъ мнозинството)

М. Дочевъ (д. сг): Г. председателю! Да се даде възможност на оратора да говори! На какво прилича това?

К. Коракъвъ (д): Да говори, ама лъжи да не говори.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ законопроекта се предвижда учредяването на погасителна каса. Ето едно отъ най-сериозните положения въ законопроекта, което, както е добре замислено, ако му се дадатъ условия да се реализира тъй, както е замислено, безспорно, ще допринесе доста за разрешаването на въпроса за задълженията. Но трябва веднага да кажа, за мое голямо съжаление, и отрицателната страна на тая каса. Отъ аргументитъ, които ще ви дамъ, ще видите, че азъ не се ръководя отъ страсти, а искамъ да набележа известни слабости на законопроекта, които моля да ги имате предъ видъ.

К. Коракъвъ (д): Хайде холанъ!

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

С. Мошановъ (д. сг): Вие, господине, къде ходихте, че се връщате сега постоянно да ме прекъсвате?

Н. Захариевъ (з): Въ бюфета!

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Погасителната каса, съ издаванитъ отъ нея облигации, има две големи предимства. Първо, тя дава възможност на всички кредитори, паритъ на които, чрезъ разсрочкитъ на тѣхнитъ вземания, ще се имобилизиратъ, да имъ се дадатъ срѣдства, които имъ биха дали възможностъ да продължатъ своята работа. Но най-главното достоинство на тая реформа е, че тя дава възможностъ за предсрочно изплащане на задълженията, което — при факта, който непременно ще настѣпи, колкото и грижи да се взематъ, на едно спадане на тѣзи облигации подъ тѣхната номинална стойностъ — за тия, които ще иматъ възможностъ да се снабдятъ съ такива облигации подъ номиналната имъ стойностъ и си изплатятъ дълга, ще бъде едно косвено намаление на тѣхнитъ задължения.

Нѣкой отъ демократитъ: И то чувствително.

С. Мошановъ (д. сг): Съгласявамъ се, не само чувствително, но въ нѣкои случаи много чувствително. — Но, г. г. народни представители, следъ тия констатации за достоинство на този законопроектъ по този въпросъ, ще посоча и отрицателната му страна. Тя е, че много ограничѣнъ кръгъ длъжници ще се възползуватъ отъ тази възможностъ за косвено намаление на дълговетъ си. Отъ нея — сега поне може да се каже — са изключени всички длъжници къмъ Земледѣлската банка, къмъ популярнитъ банки, къмъ земледѣлскитъ кредитни кооперации. Изключени са земледѣлцитъ-стопани, които дължатъ къмъ частни кредитори, съ които са сключили конкордати, и всички градски длъжници, за които ви говорихъ преди малко, че се изключватъ отъ обсега на законопроекта. Отъ тази възможностъ — да се намалятъ косвено дълговетъ — ще се възползуватъ само длъжниците-милионери, които иматъ дългове до 500 хиляди лева, защото тѣ са, които законътъ протектира.

К. Коракъвъ (д): Това не е истина.

Министъръ Й. Качаковъ: Това не е истина, защото ония, които дължатъ надъ 500 хиляди лева, получаватъ само разсрочки.

С. Мошановъ (д. сг): Добре, г. министре, приемамъ тази кондесия. Значи, още по-малкъ ще бъде кръгътъ на тия, които ще се възползуватъ отъ това положение.

Министъръ Й. Качаковъ: Но не милионеритъ, както казвате.

С. Мошановъ (д. сг): Въ съзнанието на бедняка-селянинъ, въ тия времена, 500 хиляди лева далечъ надминаватъ милионерството.

Министъръ Й. Качаковъ: Коригирайте се.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ искамъ да кажа, че отъ това косвено намаление на задълженията са лишени тия длъжници, които трябва да бъдатъ винаги въ нашето съзнание — длъжниците къмъ Земледѣлската банка, къмъ популярнитъ банки, къмъ земледѣлскитъ кредитни кооперации. И тогава цялата тази реформа, много хубаво замислена, става привилегия на малцина избрани, а другитъ — тѣ ще плащатъ и ще чакатъ благоволенieto на началника на мѣстния клонъ на Земледѣлската банка или на членоветъ на управителния съветъ на популярната банка, които още не са забравили, че еди-кой-си членъ на популярната банка се е борилъ противъ тѣхъ, когато е ставалъ изборътъ на управителния съветъ.

Г. г. народни представители! Другъ единъ основенъ упрекъ, който ние имаме да направимъ на този законопроектъ, е, че съ него умишлено е премахната възможността да се занимае българскиятъ Парламентъ съ въпроса за намаление на задълженията. Тукъ поне нѣма никакъвъ споръ. Можете ли да оспорите, че умишлено, съзнателно въ този законопроектъ въпросътъ за намаление на задълженията е отстраненъ? Ето единъ основенъ упрекъ, по който не ми се възразява.

Министъръ Й. Качаковъ: Ще Ви се възрази.

С. Мошановъ (д. сг): Но ще кажете, г. г. народни представители, нима и вие, Демократическиятъ съговоръ, се подведохте по хлъзгавия пътъ на демагогията, и, за да печелите позиции предъ избирателитъ, жадущитъ и т. н., почвате да приказвате за намаление на задълженията?

Г. г. народни представители! Азъ ще ви спомена само нѣколко категории длъжници примѣрно, за да ви покажа, че изключването, така топтанджийски, на въпроса за намаляването на задълженията отъ обсега на този законъ, е една викаща несправедливост по отношение на тия интереси, които ние сме повикани днесъ наедно да защитаваме.

Г. г. народни представители! Азъ ще ви посоча примѣри за задълженията, които маса стопани въ земеделски околии, особено въ Северна България, направиха поради грамадни стихии, на които тѣ бѣха изложени, като напр. презъ 1929 г. замръзване на посѣвѣтъ, опустошения отъ масови наводнения и т. н. Не се касае за случайни градушки въ това или онова село, а за опустошение на цѣли околии. Г. г. народни представители! 203.113.267 л. сж задълженията на българскитѣ селяни къмъ Земледѣлската банка отъ такъв характеръ. За тѣзи задължения, които сж резултатъ на Божия напастъ, на бедствия, не сж предвидени облекчения.

3. Димитровъ (д): Кажете за вноса на сръбското жито!

С. Мошановъ (д. сг): Това сж диверсии.

3. Димитровъ (д): Имаше храни въ България, а се внесе сръбско жито.

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Смѣткитѣ на тѣзи земеделци . . .

3. Димитровъ (д): Кажете за машинитѣ.

С. Мошановъ (д. сг): Ще дойда и за машинитѣ. Азъ не бѣгамъ отъ въпроси.

В. Коевски (нац. л. П): Г. Мошановъ! Не му отговаряйте. Не си принижавайте достоинството. Той е човѣкъ на безчестие — съ безчестие влѣзе въ Камарата.

3. Димитровъ (д): Какво безчестие?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Дебиторнитѣ смѣтки на тия длъжници-земеделци сж задължени по книгитѣ на Земледѣлската банка при 7.40 л. килограмъ жито. Възражете ми вие тамъ: справедливо ли е тоя земеделецъ, при цена на житото днесъ на свободния пазаръ 2 л. за килограмъ — азъ ще я кажа най-високата, вие я кажете 1.80 л. — на когото отъ 1929 г. е увеличено задължението, като плащашъ на лихвата лихва, вие да искате изцѣло да го поставите подъ усмотрението на началника на мѣстния клонъ на Земледѣлската банка? Обаче азъ нѣма тоя въпросъ да го поставямъ само така, да кажа, че трѣбва да се намали задължението; азъ считамъ, че всѣки, който ще каже намаление, трѣбва да каже отъ къде ще трѣбва да се покрие загубата на Земледѣлската банка отъ това намаление.

Има източникъ — източникъ естественъ, източникъ законенъ. Ние създадохме законъ за подпомагане пострадали отъ обществени бедствия. Прочетете тоя законъ. Той налага на българското гражданство една върхнина върху данѣкъ занагье, отъ които се образува единъ фондъ за подпомагане изключително въ такива случаи, когато бедствия засегнатъ цѣли краища и пострадатъ известни стопански деятели или общини и пр. Съ срѣдствата, които събира тоя фондъ, се погасяватъ загубитѣ. Тоя фондъ има годишенъ доходъ срѣдно къмъ 50 милиона лева. Въ предпоследната бюджетна година — 1931/1932 — споредъ сведенията на Финансовото министерство, тоя доходъ е 53 милиона лева.

Г. г. народни представители! На тоя фондъ, който днесъ отива въ общия чувалъ за изплащане на заплати и пенсии, защо да не му се даде законното предназначение: да служи за погасяване на такива задължения, които земеделецътъ, заслужаващъ нашата подкрепа, е направилъ при съвършено несприятелни условия — задължения за доставка на машини, мелнирации, които е извършилъ, и пр.?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г. Мошановъ! Нищо нѣма взето отъ този фондъ за общи нужди на държавата. Той се изразходва изключително само за страждущитѣ и се подпомага населението. Тоя фондъ не е слѣтъ съ бюджета. Той днесъ разполага съ много малки суми.

С. Мошановъ (д. сг): Г. министре! Ние одобрихме тукъ министерски постановления, съ които цѣлятъ тоя фондъ е иззетъ и най-главното, въ тия министерски постановления

и законоположението, което гласувахме, се казва: „безвъзвратно, безъ право да бждатъ възстановени сумитѣ на фонда“.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Каква сума е взета?

С. Мошановъ (д. сг): Взети сж надъ 60 милиона лева отъ този фондъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Не е вѣрно.

С. Мошановъ (д. сг): Г. министре! Провѣрете! Навремето азъ протестирахъ отъ тая трибуна срещу изземването на срѣдства отъ този фондъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Това е фантазия! Нищо подобно нѣма. Вие сте го измислили.

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Когато въ годинитѣ на благоденствие на българското село, при високитѣ цени на земеделскитѣ произведения, у земеделеца-стопанинъ се създаде този естественъ нагонъ, да подобри своето стопанство, той направи задължения. Лекомислено? — Не. Той изпълни дълга си на добъръ стопанинъ и на добъръ гражданинъ, да може съ поемането даже на известни задължения да тикне народното стопанство напредъ, тикайки своето собствено земеделско стопанство. Е добре, всичкитѣ гѣзи задължения за подобрене, за засилване доходността на българската земя той ги направи при конюнктурата 7 и 8 л. килограмъ жито; а днесъ, когато тия цени сж спаднали така низко, както ги знаете, какъ ще искате отъ тоя селянинъ, . . .

П. Чорбаджиевъ (д): А Вие какъ?

С. Мошановъ (д. сг): Ще Ви кажа. — . . . какъ можете да искате отъ този селянинъ безъ да убие у него всѣкакъвъ стремежъ за напредѣкъ, за прогресъ, всичкитѣ тѣзи суми, които той е вложилъ, да ги върне изцѣло, съ лихвата барабаръ, при днешнитѣ цени на зърненихъ храни?

Ще кажете: 250.397.204 л. — вѣнъ отъ косвеното кредитиране на кооперациитѣ — сж далени за тия цели; откъде ще се взематъ срѣдства, за да се запълни тая дупка, тази загуба?

Д. Дрѣнски (д): (Казва нѣщо)

С. Мошановъ (д. сг): Вие сте доне интеллигентенъ човѣкъ, г. Дрѣнски, оставете ме на спокойствие!

Д. Дрѣнски (д): Отъ фонда не можемъ да вземеме. Създаде се фондътъ за подпомагане на пострадали отъ земетресението, обаче на никой пострадалъ не се даде нито сантимъ. Събрахте 900 милиона, а заставихте пострадали селяни и граждани да сключатъ заеми за възстановяване!

С. Мошановъ (д. сг): Азъ говоря съвършено друго нѣщо. Недейте ме отвлеча отъ моето изложение.

Д. Дрѣнски (д): Това има връзка съ общата теза, която защитаваме. Не сте правъ, когато говорите за вземане срѣдства отъ фонда.

С. Мошановъ (д. сг): Г. Дрѣнски! Понеже говорите за тоя фондъ . . .

Д. Дрѣнски (д): Колко оставихте по този фондъ?

С. Мошановъ (д. сг): Г. Дрѣнски! Понеже говорите за този фондъ, азъ Ви казвамъ подъ честна дума — нѣщо, което може да се провѣри отъ докладитѣ на Върховната смѣтна палата — че въ момента, когато ние напуснахме властта, въ този фондъ оставихме 46 милиона лева. Това е въпросъ на честъ. Можете да провѣрите.

Д. Дрѣнски (д): Задълженията на пострадали отъ земетръса селяни и граждани къмъ Българската земеделска банка и популярнитѣ банки възлизатъ надъ 100 милиона лева, а тѣ трѣбваше да получатъ помощи отъ фонда.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

С. Мошановъ (д. сг): Та, казвамъ, може да се постави въпросътъ: откъде ще се попълни тая загуба? Отговарямъ: отъ фонда „Културни мѣроприятия“. Поровете се,

г. г. народни представители, въ българското законодателство, за да видите защо е създаден фондът „Културни мѣроприятия“. Той не е създаден, за да се залесяват софийските кафенета, нито да се укрепяват пороищата изъ софийските улици отъ надничари! (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Предназначението на фонда „Културни мѣроприятия“ е да поеме загубата на тѣзи земеделски стопани, които ще искатъ да подобрятъ своето стопанство въ смисълъ да го тикнатъ напредъ. Въ закона, съ съ който е създаденъ този фондъ, изрично е казано, че отъ неговитѣ срѣдства ще се погасяватъ загубитѣ на Земледѣлската банка, когато тя дава на земеделскитѣ стопанства инвентаръ на намалени цени. Този фондъ презъ последната най-благоприятна година—1932/1933 г. — е билъ 136 милиона лева. Нима, г. г. народни представители, отъ този фондъ не могатъ да се отдѣлятъ суми, за да се правятъ погашения на тѣзи загуби, когато общо цѣлата дължима-сума е 236 милиона лева?

М. Дочевъ (д. ср.): За намаленията, които ще станатъ на тия задължения.

С. Мошановъ (д. ср.): Именно за намаленията, които ще станатъ на тия задължения — Да не удължавамъ повече, г-да, списъка на източникитѣ, откъдето може да се попълни загубата.

Но, г. г. народни представители, нима задълженията къмъ селскитѣ лихвари трѣбва да останатъ незасегнати отъ закона въ своята си главница? Кой отъ васъ ще каже, че вземанията на селскитѣ лихвари не сѣ отежнени съ такава лихва, че даже да правите такива низки проценти, които тукъ се споменаха, пакъ нѣма да се засегне главницата на кредитора, а ще му оставите и една значителна лихва?

Г. г. народни представители! Ето, азъ така набързо нахвърлихъ — защото не е предметъ да ви говоря при първо четене изчерпателно — ония категории задължения, които трѣбва да претърпятъ едно чувствително намаление, защото безспорно е, че задълженията, напр., за семе за посѣвъ и др., трѣбва да се намалятъ пропорционално на намалената цена днесъ на зърненитѣ храни.

Но тукъ ще ми се направи възражение: ами ние съ клаузата за процентното намаление на дълговетѣ въ размѣръ на прѣкомѣрнитѣ лихви разрешаваме този въпросъ. Г. г. народни представители! Когато вие искате да се силаете на тази клауза, азъ пъкъ ще ви кажа това, което ви казахъ и за погасителната каса: тази клауза ще се приложи по отношение на минималенъ кръгъ длъжници. Всички тѣзи категории, за които ви говорихъ, се изключватъ. Ето тукъ сега не можете да ми направите възражение по това, че при клаузата за намаление на дълговетѣ съ прѣкомѣрнитѣ лихви се лишаватъ отъ обекцие длъжницитѣ къмъ Земледѣлската банка, къмъ популярнитѣ банки и къмъ земеделскитѣ кредитни кооперации, за които 10 и 20 пѣти ще говоря и които длъжници винаги трѣбва да бждатъ предъ нашето съзнание, когато говоримъ за обекцие на длъжницитѣ. Ама ще кажете, че въ тия кредитни институти лихвата не е прѣкомѣрна. Нѣмате право това да го кажете, докато въ самия законопроектъ вие не сте дали определение, какво разбирате подъ понятието прѣкомѣрни лихви. Ние досега имаме две понятия, понятия разумни, понятия, които съ достоинство могатъ да стоятъ въ единъ законъ: законна лихва и незаконна лихва. Безсмислицата е прѣкомѣрната лихва да бжде надъ законната. Значи, тя трѣбва да бжде нѣщо подъ законната. Но коя лихва, подъ законната, ще бжде прѣкомѣрна? Нима ще оставите въ Шуменско лихвата да бжде една, въ Пловдивско друга, въ Софийско трета? Това е анархия. Така зло не се цѣри. Така народътъ не се успокоява. Така се създаватъ недоволства, поради едно неравномѣрно и безъ законенъ критерий уреждане на тая материя. И, най-главното, всичко това се оставя въ оцѣетъ на трима хора, които, може би, сѣ най-добросъвестни, но, като хора, сѣ грѣшни. Ако вие искате да разрешите въпроса за намалението на задълженията чрезъ намаление на прѣкомѣрната лихва, вие ще трѣбва да предвидите единъ минималенъ критерий въ самия законопроектъ, за да бждемъ начисто. Но, следъ като го предвидите, ако искате действително да създадете една минимална възможностъ, за да успокоите маса длъжници, вие ще трѣбва да го разширите и по отношение длъжницитѣ къмъ Земледѣлската банка, Кооперативната банка, кредитнитѣ кооперации и популярнитѣ банки — масата на българскитѣ длъжници.

Г. г. народни представители! Както виждате, не е демагогия, не е увлѣчение, въпросътъ за процентното намаление на задълженията да се постави на обсъждане предъ Парламента. А той най-напредъ трѣбваше да бжде

обсъденъ отъ българското правителство, което въ спокойната атмосфера на Министерския съветъ трѣбваше да намѣри разрешението му и да ни го даде тукъ, да го санкционираме, а не ние да се обръщаме на една трѣжна комисиия и единъ да вика 20, другъ 30, трети 50, четвърти 60% да бжде намалението. Ето какво е нашето становище по този въпросъ, г. г. народни представители!

И когато вие казвате, че причината, да не може да се разреши радикално проблемата, е тамъ, че трѣбва на всѣка цена да се запазятъ интереситѣ на спестителитѣ, г. г. народни представители, съ това вие не казвате нищо ново. Всѣка една дума която ще се каже тукъ въ защита на спестителитѣ, е разбиване на отворена врата. Ние, които стоимъ на базата на тая държава, поне въ този намаленъ съставъ, въ който сме сега, нѣма да отречемъ значението на спестовността за стопанския напредѣкъ и нѣма да отидемъ противъ интереситѣ на вложителитѣ. Но, г. г. народни представители, да се пазимъ отъ едно. Както създадохме прѣкомѣрни надежди у длъжницитѣ, все така красноречиво рисувайки тѣхното нещастие, пазете да не създадемъ една прѣкомѣрна себичностъ у вложителитѣ, които по-нататѣкъ да пожнатъ разочарование. Нека да не се увличатъ спестителитѣ да мислятъ, че въ пожаращето на цѣлото стопанство тѣ, като фениксъ, ще излѣзатъ и ще стърчатъ, запазени и по отношение размѣра на спестяванията си, и по отношение на лихвитѣ. Безъ да го желаемъ, борейки се съ пълни сили да запазимъ това, което тѣ сѣ спестили, недейте да създаваме прѣкомѣрни надежди, че е възможно на всѣка цена и съ всички усилия да се запази спестеното плюсъ лихвата. Проблемата носи изненади. Стопанскитѣ ни възможности днесъ сѣ много ограничени. Нека и по този въпросъ ние много да не се увличаме, както се увлѣкохме и подпалихме пожара по отношение на длъжницитѣ и днесъ се чудимъ какъ да го гасимъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Още го палите сега. И отъ едната, и отъ другата страна искате да го запалите и продължавате да го палите. (Възражения отъ сговориститѣ) Щомъ сте дошли до това схващане, че можемъ да засегнемъ и вложителя, тежко е :орк! Това ще докосне и кѣшитѣ, и банкнотитѣ.

В. Молловъ (д. ср.): Демагогия правите сега.

С. Мошановъ (д. ср.): Г. г. народни представители! Въ едно трѣбва да бждемъ обединени — и съ това свършвамъ — че, за да се запази спестителитѣ, трѣбва да се даде възможностъ на длъжника да плати. Безъ тая възможностъ на длъжника да плати, всичкитѣ вънцехваления на вложителя и на спестовността ще останатъ напраздно.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Отлично!

С. Мошановъ (д. ср.): А тая възможностъ на длъжника да плати нѣма да я дадете чрезъ този законъ, даже ако бжде подобренъ. Само съвокупността отъ мѣрки, отъ които едната брѣнка е въпросътъ за обекцие на задълженията, ще може да даде тая възможностъ на длъжника да плати. И първата, най-бързата, най-спешната мѣрка, за която ще ни дадете право да ви вмѣнемъ въ грѣхъ, че сте пропуснали, не сте я вземали досега, е установяването на едни по-твърди и високи цени на зърненитѣ храни за вътрешния пазаръ. По този въпросъ вие сте много добре изяснени, защото по него се спори. Ние казахме, че чрезъ монополната търговия на зърненитѣ храни е възможно да се гарантира тая цена. Не се направи нищо. Остави се цѣлата тазигодишна реколта да се изплъзне отъ ржцетѣ на земеделѣца-стопанинъ на произволна цена.

М. Дочевъ (д. ср.): На безценница.

С. Мошановъ (д. ср.): Сега чувамъ, че се сключва заемъ отъ 50 милиона лева за Дирекцията на храноизноса. На кого ще се плати отъ тия 50 милиона лева? Азъ никога нѣма да мога да изтрия отъ паметта си една сцена, която видѣхъ на гара Червень-брѣгъ. Виждамъ разтоварени коли при единъ частенъ търговецъ; виждамъ разтоварени коли и при единъ агентъ на Дирекцията за храноизносъ. Питамъ тоя земеделѣцъ, който е продалъ хранитѣ си на агента на Дирекцията за храноизносъ: на каква цена ти минаха хранитѣ? Той ми отговори: „2.40“. Запитахъ и другиятъ земеделѣцъ, който бѣше продалъ хранитѣ си на частния търговецъ. Той ми каза: „1.90“. Защо е това? Защото този, който е далъ хранитѣ си по 2.40, не е ималъ нужда отъ пари и се е задоволилъ съ разписката, дадена му отъ агента на Дирекцията за храноизносъ, а оня, ко-

гото е постигнала нѣмотията да продаде своитѣ зърнени храни, ги дава на частния търговецъ по 1.90—2 л. Ето начинътъ, по който се ликвидира цѣлата реколта. А вие трѣбваше да имате за задача да създадете спестовност и възможност на този длъжникъ да плаща своитѣ задължения. (Оживление всрѣдъ мнозинството)

Да не говоря и по третия въпросъ за скъсяване разстоянието между цената на това, което селото продава, и на онова, което селото купува. Приказва се: съществува Главно комисарство по продоволствието! Азъ бихъ желалъ да ми се каже единъ продуктъ отъ обща, масова консомация, цената на който вие въ продължение на дветѣ и половина години, откакто управлявате, намалихте. Единъ продуктъ поне ми кажете! Петролътъ ли, захарта ли, памукътъ ли, жельзариата ли? Който продуктъ искате изберете. Скъсихте ли това разстояние?

Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ съ съжалението, съ дълбокото огорчение — ако искате, вървайте — че не ни се даде възможност на насъ, партията на реда и на законността, които сж за еволюционното разрешение на въпроситѣ, и ние да приобщимъ нашитѣ усилия къмъ създаването на единъ законъ, който да издѣе отъ тоя Парламентъ, носейки общия авторитетъ на този Парламентъ, за да може долу народътъ да каже: свърши се съ тоя въпросъ, наличнитѣ политически сили въ тая страна се обединиха около една възможна система за разрешаване на този въпросъ.

И когато днесъ ние констатираме, че вашиятъ законопроектъ не само нѣма да разреши, а ще задълбочи тая криза, ние не злорадствуваме,...

Н. Стамболиевъ (з): Не нашъ, а на всички.

С. Мошановъ (д. сг.): ... защото ние не сме политически авантюристи, ние не търсимъ отъ болката на тоя народъ да градимъ нашето политическо благополучие.

Н. Стамболиевъ (з): Точно туй сте.

С. Мошановъ (д. сг.): Тоя народъ, когато въ отчаянието си ще вика отъ болка, тогава той насъ нѣма да търси. Ние имаме това съзнание. (Възражение отъ земледѣлцитѣ) И затова не сме ние, които ще искаме по този въпросъ да човъркаме ранитѣ на българския народъ. Ние ще искаме да носимъ цѣрве, да търсимъ цѣрве. Независимо отъ това, откъде ще се дадатъ, ние ще ги приемемъ съ облекчение и съ радостъ. И затова, съ огорчение и съ протестъ, ние констатираме, че днешното управление (Възражение отъ мнозинството) не даде възможност на българския Парламентъ да се обедини около целесъобразни мѣрки за спасението на народното стопанство. (Продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ и отъ други отъ лѣвицата)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Янаки Молловъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. Радоловъ следва сега по редъ, не г. Молловъ.

И. Марулевъ (д. сг.) и Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Извикаха го на съвѣщание!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Нѣма го.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Тогава той губи правото си, споредъ правилника.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля Ви се! Недейте се бърка въ работата на председателството!

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Какъ да не се бъркаме, когато г. Радоловъ е записанъ преди г. Молловъ?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Защо избѣга? Началникътъ на канцеларията защо го позика навънъ?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Янаки Молловъ, ако желае, може да говори.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. председателю! Да се обяснимъ. Васъ Ви нѣмаше тукъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Статевъ!

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Моля Ви се, една минутка. Васъ Ви нѣмаше. Г. председателътъ Малиновъ преди Васъ, въ Ваше отсъствие, прочете списъка на записанитѣ оратори, и г. Радоловъ, когото той обяви като официаленъ

представител на земледѣлската група, бѣше записанъ преди г. Молловъ. Следователно, сега той трѣбва да говори, а не г. Молловъ.

Министъръ д-ръ А. Бояджиевъ: Нѣма го! Какво ще говори?

Нѣкой отъ лѣвицата: Избѣга.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Знаете много добре, че дотогава, докогато дебатитѣ по законопроекта продължаватъ, представителитѣ на парламентарнитѣ групи иматъ право да се изкажатъ. Понеже г. Радоловъ го нѣма, ще говори следващиятъ — г. Молловъ. Ако г. Молловъ не желае да говори сега, ще дамъ думата на други. Много ясно! Но на никой представител на парламентарна група не може да се отнеме правото да говори. Сега ще говорите Вие, г. Молловъ.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Г. Радоловъ е въ кудоаритѣ. Да се извика! (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ (Звъни) Констатирамъ, че г. Радоловъ го нѣма.

Н. Захариевъ (з): Ето му чантата на банката. (Показва я)

А. Капитановъ (з): Чантата е моя. (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ (Звъни) Председателството не може да търси ораторитѣ! Г. Молловъ! Желаете ли да говорите? (Възражения отъ лѣвицата)

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Не е неговъ редъ.

К. Лулчевъ (с. д): Вие не извикахте името на г. Радолова, който следва по реда.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Видѣхъ, че го нѣма.

К. Лулчевъ (с. д): Какъ виждате, че го нѣма! Трѣбваше да го повикате и тогава да констатираме, че го нѣма. Това е грѣшка на председателството.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Никаква грѣшка.

К. Лулчевъ (с. д): Констатирамъ, че не извикахте г. Радолова, който въ списъка следва следъ г. Мошанова. Не го извикахте, а извикахте направо г. Молловъ, безъ да констатираме, че г. Радоловъ отсъствува. (Много депутати отъ лѣвицата и дѣсницата сж станали прави и оживено спорятъ. Голѣма глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ (Звъни)

К. Лулчевъ (с. д): Вие трѣбваше да го извикате и, ако не е тукъ, да констатираме, че го нѣма и тогава да извикаме г. Молловъ. (Глъчката продължава)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да! Г. Лулчевъ! Вие приказвате напразно. Азъ казахъ, че всѣки представител на парламентарна група може да се изкаже, когато желае.

К. Лулчевъ (с. д): Представител на групата може да се изкаже, но Вие трѣбваше да извикате г. Радоловъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ (Звъни)

К. Лулчевъ (с. д): Вие вчера гласувахте тоя правилникъ, а сега го погавате!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля Ви се!

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Г. Молловъ ще отговори на г. Радоловъ, затова се е записалъ следъ него — разбрахте ли?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Азъ не мога да накарамъ единъ представител да говори.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Констатирайте, че представителътъ на земледѣлската парламентарна група не желае да се изкаже. Това е редътъ.

К. Лулчевъ (с. д): Тогава кажете заличавате ли г. Радоловъ отъ списъка на ораторитѣ?

Председателстващъ Н. Шоповъ: Представител на парламентарна група може да се изкаже винаги.

А. Ц. Цанковъ (д. сг. Ц): Не. Щомъ го нѣма, той си губи правото.

Х. Родевъ (нац. л): Г. Молловъ е тукъ. Ако не желае да говори, ще говори следващиятъ. Какво е това?! (Възражения отъ лѣвицата. Голѣма глъчка)

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Г. Молловъ ще чака своя редъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Лѣкарски! Моля Ви се. — Г. Молловъ! Имате думата! Ще говорите ли?

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Не може така да процедирате!

А. Капитановъ (з): Понеже г. Молловъ се отказва, викайте другъ.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): (Къмъ А. Капитановъ) Кой се отказва? Ти да си отидешъ тамъ на мѣстото! (Пререкация. Голѣмъ шумъ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Продължително звъни)

А. Капитановъ (з): Г. Радоловъ сега го нѣма.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Вие държите чантата на г. Радоловъ. Вие му криете чантата!

(Пререкание между И. Лѣкарски и А. Капитановъ)

Х. Родевъ (нац. л): Нѣма какво да се дебатира повече по този въпросъ. Г. Молловъ е тукъ — да говори. Ако не желае да говори, ще говори следващиятъ по редъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг. Ц): Въпросътъ е за единъ редъ въ Събранието. Не може да се нарушава правилникътъ. (Глъчката продължава)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Х. Родевъ (нац. л): Нѣмаме нужда отъ Вашитѣ съвети, г. Кулевъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг. Ц): Ваша длъжностъ е, г. председателю, да спазите правилника, който завчера приехте. А правилникътъ казва, че народнитѣ представители говорятъ по реда, както сѣ записани. Замѣна може да стане само по взаимно съгласие. Въ списъка на ораторитѣ г. Радоловъ е записанъ преди г. Молловъ. Вие не можете, г. председателю, да ги замѣнявате. Като нѣма г. Радоловъ, ще го зачеркнете.

А. Капитановъ (з): Нѣма го сега.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг. Ц): Като го нѣма, ще го зачеркне г. председателстващиятъ.

Х. Родевъ (нац. л): Г. председателю! Ние нѣма да правимъ сега контрактъ съ професоръ Кулевъ. Ако г. Молловъ не желае да говори, ще говори следващиятъ. (Пререкация. Голѣмъ шумъ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Силно и продължително звъни) Моля, г-да! Заемете мѣстата си!

А. Капитановъ (з): Той може да го зачеркне, но ще го запише пакъ, защото групата не може да не се изкаже. Азъ ще му отстапя мѣстото си и той ще говори.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Вие не сте записанъ.

А. Капитановъ (з): Не е вѣрно! Записанъ съмъ и азъ; 22-и по редъ съмъ. (Шумътъ продължава)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Силно и продължително звъни) Приканвамъ г. г. народнитѣ представители да заематъ мѣстата си.

Председателството констатира, че г. Радоловъ не присъствува въ заседанието. Има думата г. Янаки Молловъ. (Възражения отъ лѣвицата)

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Ние ще го извикаме. (Шумътъ продължава)

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Г. председателю! . . .

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Продължително звъни) Моля Ви се, г. Лѣкарски! Какво искате?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Искамъ да зная заличавате ли отъ списъка г. Радоловъ?

Н. Пядаревъ (д. сг. Ц): Г. председателю! Не ставайте съучастникъ въ такава игра! Пазете Вашето достоинство. Изпълнете дълга си.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Молловъ! За последенъ пътъ Ви показвамъ да говорите. (Възражения отъ лѣвицата)

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг. Ц): Вие не можете така да прескочите г. Радоловъ. Ще го извикате. (Голѣма глъчка)

А. Капитановъ (з): Нѣма съ стражаръ да го докараме тукъ! Редъ е на вашия представител да говори.

А. Стоевъ (з): (Къмъ сговориститѣ) Искате да говорите утре, за да ви слуша галерията. Галерията сега е пакъ пълна и ще ви слуша.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Моля Ви се, г-да, седнете по мѣстата си! На какво прилича това! Скандали ли ще правимъ тукъ? (Настаналитѣ народни представители сѣдатъ по мѣстата си)

Азъ констатирамъ, че безпредметно споримъ и само обръщаме Народното събрание на едно зрелище, кждето нѣма редъ, а има само викане.

Следва по редъ г. Радоловъ, обаче председателстващиятъ констатира, че него го нѣма въ Народното събрание.

Отъ лѣвицата: Тукъ е.

К. Лулчевъ (с. д): Не го извика.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Не го е извикалъ, обаче констатира, че го нѣма въ Народното събрание.

К. Лулчевъ (с. д): Трѣбваше да спомене името му.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Азъ констатирамъ, че г. Радоловъ го нѣма тукъ. Какво искате повече отъ това? (Възражения отъ лѣвицата)

К. Лулчевъ (с. д): Предъ Народното събрание не сте констатирали това. Вие за себе си не констатирате, а за Камарата.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Да предположимъ, най-сетне, че това е едно опущение. Но следъ като 10 минути вече се говори: „Радоловъ“, „Радоловъ“, и всички констатираме, че го нѣма въ Народното събрание, ставатъ безпредметни тия възражения.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): (Къмъ председателстващия Н. Шоповъ) Вие не знаете кжде стоите. Трѣбва да стоите съ достоинство на мѣстото си. Срамота е.

И. Василевъ (з): Срамота е онова, което вие правите.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г-да! Да бждемъ логични. Нека не преобръщаме въ безредие единъ Парламентъ, въ който трѣбва да има редъ. Защото, ако не пазите редъ . . .

Б. Ецовъ (д): (Къмъ сговориститѣ) Вие говорите за срамъ, вие, вие!

Отъ сговориститѣ: Е-й! (Смѣхъ)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: (Къмъ сговориститѣ) Седнете, г-да! Трѣбва да пазите и вие реда, за да може да се ползвате отъ редъ. Иначе не е възможно.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Къмъ сговориститѣ) Констатирамъ, че г. Радоловъ го нѣма. Какво искате?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г. Радоловъ го нѣма. Съгласно правилника трѣбва да продължимъ заседанието. Следващиятъ ораторъ е г. Янаки Молловъ, който е поканенъ да се яви на трибуната. Ако не желае да говори, да каже, че не желае.

Я. Молловъ (д. сг. Ц): Г. министре! Азъ желая да говоря, но желая председателството да спазва реда.

Х. Родевъ (нац. л): То не е Ваша работа.

Я. Молловъ (д. сг. Ц): То не е и Ваша работа.

Х. Родевъ (нац. л): Не Ви е срамъ!
Пазарлъци ще правимъ! (Пререкания. Голѣма глъчка. Шумъ)

Я. Молловъ (д. сг. Ц): Ето я чантата на Радоловъ! (Почва я, сложена на банката)

Х. Родевъ (нац. л): Той (Сочи Я. Молловъ) желае да прави контрактъ!

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Сега, г. г. народни представители, нека да запазимъ спокойствие. Г. председателстващиятъ да следва разискванията. Г. Молловъ ако не иска да говори, ще се извика следващиятъ по редъ.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Г. началникътъ на Канцеларията издърпа г. Радолова и той си остави чантата. Да се констатира, че демокрацията извиква народнитѣ представители... (Глъчка)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Къмъ сговориститѣ) Приканвамъ ви къмъ редъ.

Г. Молловъ! Имате думата. Ще говорите ли? (Я. Молловъ разговаря съ министъръ Й. Качаковъ)

Х. Родевъ (нац. л): Той се отказва отъ думата!

Д. Дрънски (д): (Отива къмъ лѣвицата) Това е непочтено! (Пререкания между Д. Дрънски и А. Ц. Цанковъ и други сговористи. — крило Цанковъ)

А. Ц. Цанковъ (д. сг. Ц): (Къмъ министъръ Й. Качаковъ) Вие сте поне министъръ! Вие унижавате престижа на министерския постъ съ тѣзи игри, които правите.

А. Капитановъ (з): Г. председателю! Г. Молловъ се отказва да се яви на трибуната. Викайте следващия ораторъ.

С. Василевъ (д. сг. Ц): Началникътъ на Канцеларията да каже, защо извикахте тоя човѣкъ?

Министъръ Й. Качаковъ: Това сж дразни.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Две думи да кажа по правилника, г. председателю.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля Ви се. — Председателството констатира, че г. Радоловъ го нѣма.

Г. Молловъ! Поканвамъ Ви да вземете думата. (Продължителна глъчка)
Има думата г. министъръ-председателъ.

Н. Захариевъ (з): 9 ч. стана вече!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ако целта е, понеже часътъ е вече 9, да вдигнемъ заседанието, това е най-лесната работа.

Н. Захариевъ (з): А, не, не.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г-да! Азъ разбирамъ, че спорътъ е въ следното. Г. Радоловъ билъ записанъ, а го нѣмало тукъ. (Възражения отъ лѣвицата)

Нѣкой отъ лѣвицата: Извикаха го.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Чакайте, да разберемъ. — Викатъ тогава последващия, и той не иска да се яви. Защо?

Н. Стамболиевъ (з): Защото галериитѣ сж празни. Г. Молловъ иска да говори при по-голѣма аудитория.

Ф. Рафайловъ (д. сг.): Чантата на Радоловъ е тукъ.

А. Капитановъ (з): Празна е.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Радоловъ си е отишълъ. Че пръвъ път ли става туй въ Народното събрание!

Отъ сговориститѣ: Тогава, да се зачертае отъ списъка.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това азъ не ша да приема, защото е много опасно тъкмо за опозицията. Да се зачерква нѣкого, защото го нѣма, и да не му се дава думата — тази практика не трѣбва да я усвояваме.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Помислете малко и ще разберете, че, ако усвоимъ този редъ, ще е най-лошо за опозицията.

Сега, въпросътъ е, че г. Радоловъ го нѣма. Правилното е да се изреди цѣлиятъ списъкъ на ораторитѣ и, когато нѣкой ги нѣма, ще се зачеркнатъ и тогава ще се смѣтне, че не сж искали да взематъ думата. Това е правилното.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. ст. В): Това не може.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Другото е опасно. Тогава какво става, та да сме настрѣхнали всички? Часътъ е 9 безъ четвъртъ. Това е то. Да отложимъ заседанието за утре? (Обща веселостъ) Е добре, заседанието се отлага за утре въ 3 ч. следъ пладне.

Отъ всички страни: Ха така, добре. (Оживление)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Които приематъ предложението на г. министъръ-председателя, да се вдигне заседанието за утре съ сжщия дневенъ редъ, мсля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 45 м.)

Председателъ: **А. МАЛИНОВЪ**

Подпредседателъ: **Н. ШОПОВЪ**

Секретари: { **СТ. СЛАВОВЪ**
 { **П. ПОПИВАНОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**